

84 (2-4-11.2) / 6
T529

А. Т О Л С Т О Й

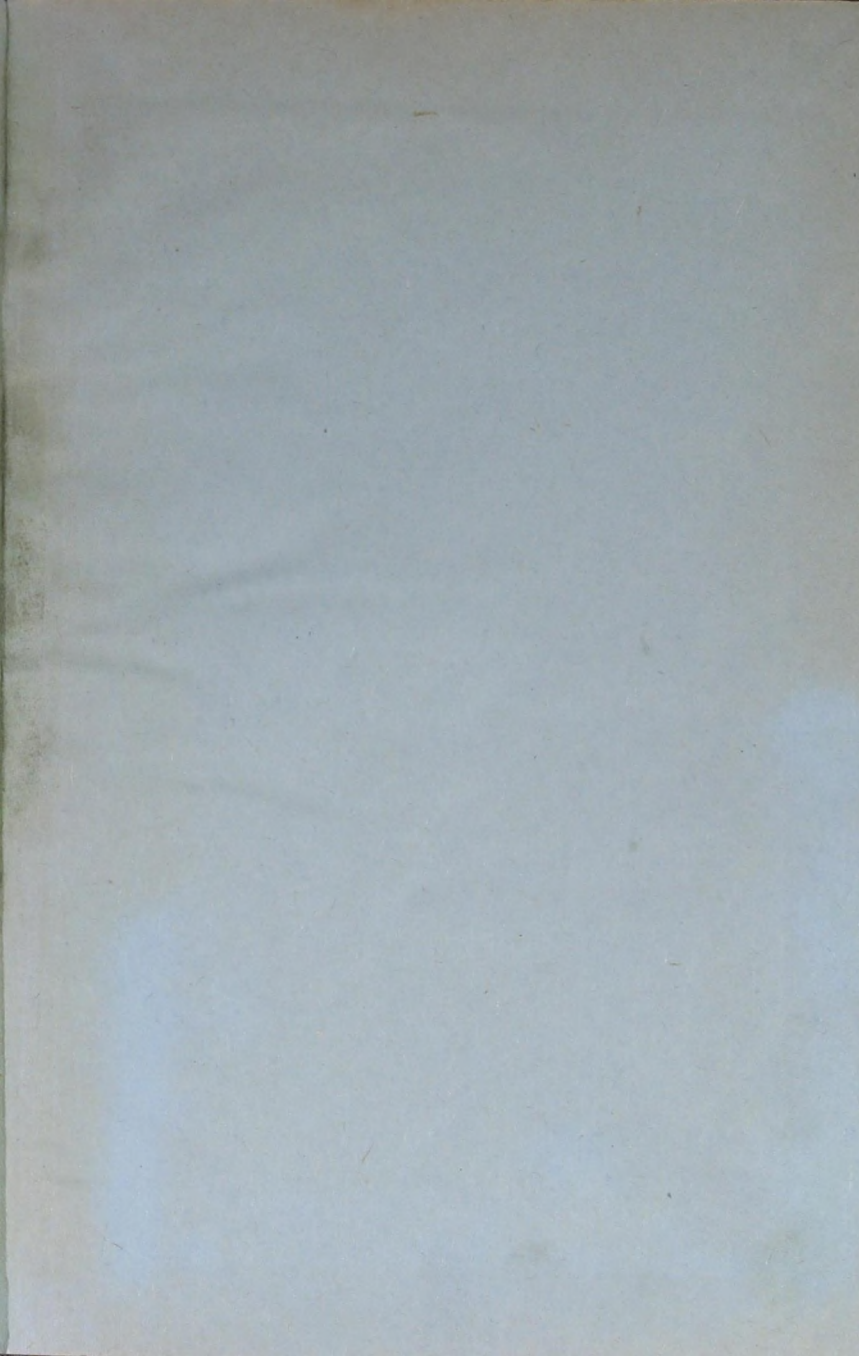

Алпын Жүлкүүр

г. ГОРНО-АЛТАЙСК
1957

77913

P2
T 54

А. ПОЛСТОЙ

Алтын Түлкүүр
ЭМЭЗЕ
БУРАТИНОНЫН ЖҮРҮМИНДЕ
БОЛГОН УЧУРАЛДАР

77913 < 2P
0
0

Горно-Алтайская Областная
БИБЛИОТЕКА

Горно-Алтайский
книжный издательство * 1956

84(2=411.2)6-4
T529

*Алтай тилге Г. Голубев ле В. Майманов
кбчүргендер*

Јуруктары А. Коневскийдин

9.

5-ТАН-АЖБУБУ

Бу кнlgаны
Л ю д м и л а И л ь и н и ч н а
Т о л с т о й г о
у ч у р л а п т у р у м .

КИРЕ СӨС

Качан мен кичинек болорымда—онон бери сүреен узак болды--мен бир кнlга кычыргам: онын ады „Пиноккио эмезе агаш наадайдын жүрүми“ (агаш наадай итальянский тилле буратино деп адалып жат).

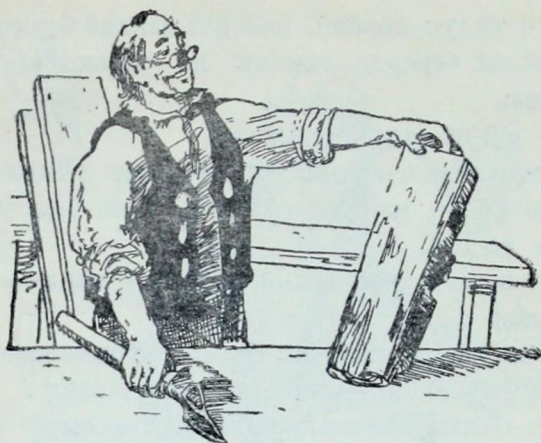
Мен нөкөрлөриме, зулчактарга ла кызычактарга, Буратинонын жүрүминде болгон жүзүн-жүүр учуралдар керегинде көп куучындайтам. Ле ол бичик жылыйып калган, онын учун мен куучындап баштаган ла сайын куучынымды башка-башка эдип айдамам; кезикте кнlгада чек жок то немени бойым сананып таап куучындайтам.

Эмди, канча-канча жыл өткөн соңында, меге бойымнын озогы нөкөрим Буратино санаама кирип келди. Кызычактар ла зулчактар, мен слерге агаштан эткен кижичектин сан башка жүрүмин куучындап берейин деп сананып алдым.

А Л Е К С Е Й Т О Л С Т О Й

*Столяр Джузеппениң колына кижги
ўниле эрмектенетен жарчага учурады*

Мынан озо Средиземный талайдын жаказында бир кичинек городто Джузеппе деп карыган столяр жаткан. Онын чоло ады Кок Тумчук болгон.

Бир катап онын колына кышкыда от ло одургадый тегин ле жарчага учурады.

— Коомой неме эмес, оног нени-нени, керек болзо столдын будын да эдерге кем жок эмтир...—деп, Джузеппе бойына айтты.

Учукла тагып салган эски очказын кийип алала, жарчаганы колына алып, ары-бери андан-

дырып тудуп көрөлө, малтала жандай берди. Ол жандай ла берерде, кемнинг де чичкечек үни угулды:

— Ой-ой, араай жандагар!

Джузеппе очказын тумчугынын учына түжүрип ийеле, мастерскойынын ичин ајыктады, — кем де јок...

Ол верстактын алдын ајыктап көрди — кем де јок...

Агаштын такпайын салып турган каламанын ичин көрди, — ондо база кем де јок...

Ол бажын әжиетен чыгарып тышкаары көрди, — ондо база кем де јок...

„Меге тегине ле угулган әмеш пе? Кем онойдо чынгарар болды“ — деп, Джузеппе сананды.

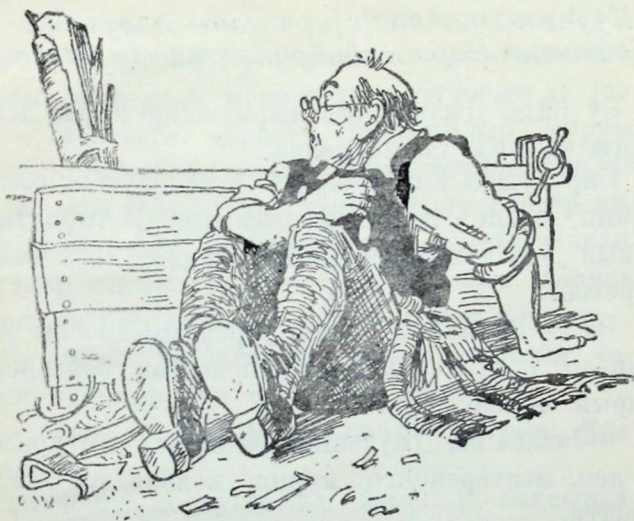
Ол катап ла малтаны алып, чаап ла ийеин деерде...

— Ой, ой, ачу дийдим! — деп, чичкечек үн угулды.

Коркуганына Джузеппенин очказы да терлей берди... Ол туразынын бастыра толуктарынан ала көрүп, печкенин ичине де кирип көрди, бажын тыртытып, трубанын ичин алдынан өрө узак ајыктап турды.

— Кем де јок...

„Айса мен кандый-кандый коомой неме ичип ийгем, онын учун менин кулагымда шынгаранып турган болор бо? — деп, Джузеппе сананып турды.

Джузеппе стругын ычкынып ийеле, тескеерлеп-тескеерлеп барала, полго отура тўшти.

Жок, ол бүгүн коомой нени де ичпеген... Эмеш токунап алала, Джузеппе стругты алып, онын бир учына, бир бйинде ле болуп, стругтын мизи чыгып келзин деп, маскала согуп ийеле, жарчаганы агаш стружтап турган столына салып, жандап ла ийеин деерде...

— Ой, ой, ой, ой, уксагар, слер не чымчыл туругар?—деп, чичкечек үн чынгырып ийди..

Джузеппе стругын ычкынып ийеле, тескеерлеп-тескеерлеп барала, полго отура тўшти. Чичкечек үн жарчаганын ичинен чыгып турганын жарт билип ийди.

Куучындап турар жарчаганы Джузеппе бойынын Карло нөкөрине сыйлап берет

Бу өйдө Джузеппеге шарманщик¹ Карло деп озогы таныжы кирип келди.

Бир тушта Карло элбек куйулу шляпазын кийип алып, шарманказыла ойноп, городтор сайын жүрүп, кожон-ойында калашка акча таап жүрөтөн.

Эмди Карлонын ойноп жүрөр кайырчагы эскиреле, туку качан оодылып калган, бойы десе карып, оорып жүрөт.

— Жакшы ба, Джузеппе! Сен не полдо отурунг? — деп, мастерскойго кирип келеле, ол эзендешти.

— Мен кичинек эрешкин каду таппай калгам... Же, оны! — жарчага жаар кылчас эдип көрөлө, — сен кандый жадырынг, карыган? — деди.

— Коомой, калашка канайып акча иштеп алайын деп, жаантайын санааркап жүредим. Ого жүк сен меге болужатан болзон, меге кандый-кандый сүме айдып берзег...

— Ондо не бар — деп, Джузеппе сүйнчилү айдала, бойында сананды: „Акыр, мен бу каршулу жарчагадан эмди айрылатам“. — Көрзөнг, бу столдо сүреен жакшы жарчага жадыры. Сен оны алып, айылынга апар...

---

¹Шарманщик — ийинине илип алып жүрөр, толгозо ойноп турар кайырчак ошкош неме. Шарманщик оныла ойноп жүрөтөн кижн.

— Эх-хе-хе, — Карло кунукчыл айтты. — Онон ары не болорым? Бу жарчаганы айылыма эке-лерим, анда дезе, менинг кыбымда печке де жок.

— Мен сеге керектү неме айдып турум, Карло... Бычактан алала, бу жарчагадан наадай эделе, оны жүзүн-жүүр каткымчылу сөстөр айдып, кожондоп, бийелеп турар эдип үределе, айылдар сайын көргүзип жүрзөң, бир болчок калаш ла бир стакан аракыга иштеп аларың.

Бу өйдө жарчаганың жаткан столдың үс-түнен сүүнчилү үн чыгырып ийди:

— Чын, сүрекей жакшы санаа айттың, Көк Тумчук!

Джузеппе коркуганына база ла калтырай берди, Карло дезе үн кайдан угулып турганын кайкап, аяктанып турды.

— Же, Джузеппе, сүме айдып бергениңе быян болзын. Кайда, жарчаган бери бер?

Джузеппе жарчаганы алган бойынча наҗызына берип ийди. Та коомой берип ийген, та ол бойы секирип чыккан: жарчага Карлоның бажына согуп ийди.

— Ээ, сениң сыйың ондый ба!—деп, Карло ачынып, кыйгырып ийди.

— Же калак, сени мен соккон эмезим.

— Айса мен бойымды бойым бажыма согуп ийгем бе?

— Жок, нөкөрим, сени жарчага бойы согуп ийген ошкош.

— Лакшы ба, Джузетте,— деп, мастерскойго кирип келеле,
ол эзендешти.

— Төгүндебе, сен сокконг...

— Жок, мен эмес...

— Сенин аракызагыңды билетен болгом
Көк Тумчук, ого үзеери сен төгүнчи эмтиринг
не—деп, Карло айтты.

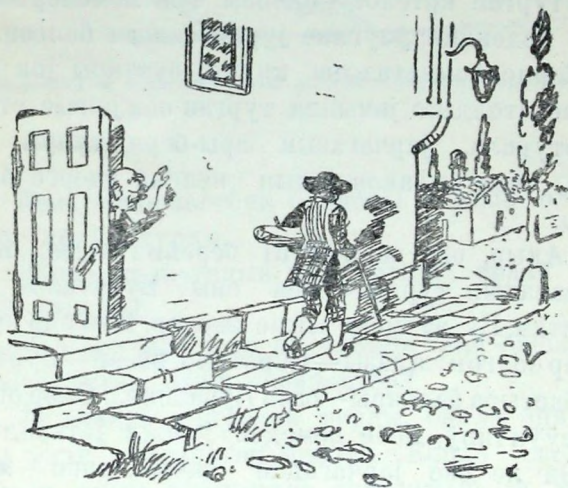
— Ээ, сен менле керижерге бе? Бери бас!— деп, Джузеппе кыйгырып ийди.

— Бойың бери бас, мен сениң тумчугынаң тудуп алайын!..

Эки карыган өбөгөн ачыныжып, бойы бойлорына чурап келдилер. Карло Джузеппениң көк тумчугынаң ала койды. Джузеппе десе Карлонын жүк ле кулагынын јанында өзүп калган буурул чачтарынаң ала койды.

Онын кийининде олар бойы бойлорын улдажа берди. Бу өйдө өткүн чичке үн столдон чыгырып, көкүдип турды:

— Јакшы ла сок, сок!

Јарчаганы колтугынын алдына алып, Карло јана берди.

Учы-учында карыган өбөгөндөр арыйла, тыныштары бадышпай барды. Джузеппе айтты:

— Же, јөптөжөк пө?

— Же, кем јок, јөптөжөлик...—деп, Карло айтты.

Карыгандар окшоштылар. Јарчаганы колтугынын алдына сугуп алып, Карло јана берди.

*Карло агаш наадийды эделе,
оны Буратино деп адады*

Карло кичинек кыпта јаткан болгон. Эжиктин тужунда стенеге коштой эдип салган јараш печкеден өскө ондо неде јок.

— Же ол јараш печке, печкедеги от, отто кайнап турган котелок—ончозы чын немелер эмес, эски кеденнин үзүгине јурап салган болгон.

Карло комнатазына кирип, буттары јок сок јангыс столдын јанында турган сок јангыс стулга отурала, јарчагазын ары-бери тудуп турала, оног бычакла јонып наадай эдерге баштады.

„Акыр, ого кандый ат берейин?—деп, Карло санаып турды.—Мен оны Буратино деп адайтам. Бу ат меге ырыс экелер. Мен бир биле билер болгом: адазы—Буратино, энези—Буратино, бастыра балдары—база Буратино... Олор ончозы сүүнчилү, неле немеден јеткил јаткандар“.

Эг ле озо јарчагадаг чачын, оног—мандайын, оног—көстөрин кезип этти.

Кенетийин тумчугы бойы ла чөйүлүп, өзүп тура берди...

Кенетийин көстөри бойлоры ачылып, ол жаар-кезе көрүп турды...

Карло коркуганын билдиртпей, араай жалакай сурады:

— Слер мен жаар не онойдо санг-башка көрүп туругар, агаш көзичектер?

Же наадай унчукпай турды, байла ондо оос жок учун унчукпаган ошкош. Карло озо жаактарын, онын кийининде тумчуктый ла тумчугын јонып этти.

Кенетийин тумчугы бойы ла чөйилип, бзүп барала, өткүре узун курч тумчук боло берди.

— Өткүре узун, жаман—дейле тумчугынын учын кезип баштады. Же нени де эдип болбоды.

Тумчук айланыжып, тударга бербей турала, ойто ол ло бойы коркушту узун сан башка курч тумчук болуп артып калды.

Карло онын оозын јонорын баштады. Же јүк ле эриндерин эдип ийерде, оозы тургуза ла ачыла берди:

— Хи-хи-хи, ха-ха-ха!

Оног чичке кызыл тил көрүнип келеле, Карлоны өткөнип турды.

Карло десе неле болуп турганына керекси-

Бураино чичкечек буттарына таралжып-таралжып турала, бир эки жатап басып ийди...

бей, оны кезип, жонып турды. Наадайдын ээгин, мойынын, ийиндерин, сыртын ла колдорун эдип берди.

Je ол онын калганчы сабарын ла жонып божогон кийининде, Буратино Карлонын тас бажына јудуруктап, оны кычыкайлап, чымчып тура берди.

— Уксан, мен сени эдип божотпогом, сен дезе баштактанып јадын. Мынан ары сенле не болор?—деп, Карло кату айтты.

Ол Буратино јаар кату көрди, чычкан чылап тегерик көзиле Буратино Карло адазы јаар көрди.

Карло ого такпайдан чичкечек јаан таманду узун буттар эдип берди. Мыныла ишти божодоло, агаш уулчакты бастырып үредерге полго тургузып салды.

Буратино чичкечек буттарына таралжып-таралжып турала, бир эки катап базып ийеле, секирип-секирип эжикке јетти, онон бозогоны ажып, тышкаары чыкты.

Карло онон коркуйла, кийининен чыкты:

— Эй, кулугур, ойто бас!..

Je кайда! Буратино койон чылап оромло жүгүрерде, жангыс ла онын агаш тамандары тук-тук, тук-тук этире таштар орто токулдажып баратты...

— Оны тудугар!—деп, Карло кыйгырды.

Өдүп турган улустар каткырыжып, жүгүрип

отурган Буратино јаар колын уулагылап турды. Жолдын айрызында коркушту жаан, азу сагалын толгоп алган үчтолукту шляпалу полицейский турды.

Жүгүрип бараткан агаш кижичекти көрүп ийеле, талтайта тургузып алган буттарыла бастыра оромды туйуктап ийди. Буратино десе онын буттарынын ортозынан өдө конор деп сананган, же полицейский оны тумчугынан тудала Карло адазы келгенче тудуп турды...

— Же акыр ла, мен сеге берерим—деп, Карло солуктап айдала, Буратиноны куртычказынын карманына сугуп аларга сананды...

Мындый жакшы сүйүнчилү күнде бастыра албатынын көзинче карманнан буды өрө болуп калган жүрбеске, ол куртканын карманынан эптү чыга конуп, жол орто мач этире келип түжеле, өлгөн кижиге болуп, мекеленип жада берди...

— Ай, ай, керек коомой!—деп, турган полицейский айтты.

Өдүп жаткан улус ого жуулыжып, жерде жаткан Буратиноны аяктап, бажын жайкагылап турдылар.

— Көөркий, байла, аптаган болор—деп, кезиктери айдышты...

— Карло оны өлгөнчө токтогон. Бу карыган шарманщик төгүнеле жакшы кижиге болуп

турар, ол тенек, ачынчак кижн — деп, кезик-тери айдыжын турды.

Бу куучындарды угала, јаан азу сагалду полицейский Карлонын жаказынан тудала, полицейский отделение јаар апарды.

— Ох, ох, мен бойыма чак эдип, бу агаш уулчагашты эткен эмтирим! — деп, онтоп Карло башмак өдүгиле тозунды быркырадып барып јатты.

Оромдо улус јоголо берерде, Буратино тумчугын өрө көдүреле, кайра көрүп секирип айылы јаар јүгүрди...

*Куучындап јүрер Сверчок¹
Буратиного ойгор сүме берди*

Буратино айылына келеле, столдын будынын јанына маң эттире барып түшти.

Акыр, база нени кылынайын?

Буратинонын чыкканынан бери бир ле күн болгонун ундубас керек. Онын санаазы кичине-кичине, кыскачак-кыскачак, тенексү-тенексү болгон.

Бу өйдө, — Крри-кри, крри-кри, крри-кри, — деген үндер угулды.

Буратино бажын болчондодып, айландыра ајыктап турды.

— Эй, мында кем?

— Крри-кри, мында мен...

¹ С в е р ч о к — сыгырып турар аспан ошкош секиртиш конус

2 Золотой ключик

Э1674

Буратино, эмеш тараканга тўнгей, же бажы тыркырууштын бажына тўнгей кичинек тынду неме көрүп ийди. Ол стенедө печкенин үстүндө отурала, — крри-кри, — деп табыштанып, шилиденг өткен неме ошкош багырайып калган солонгудый көстөриле көрүп, узун сагалдары сарбагдажып отурды.

— Эй, сен кем?

— Мен куучындап турар Сверчок, бу кыпта жүс жылдан ажыра жадырым.— деп, тынду неме айтты.

— Мында айылдынг ээзи мен, сен мынан ары жүр.

— Же кем жок, жүс жылдан ажыра жаткан жеримди таштаарга меге кунукчылду да болзо, барайын. Же барардан озо мен сеге керектү сүме айдып берейин, сен ук.

— Карррыган сверчоктын ла сүмезин угайын деген...

— Эх, Буратино, Буратино, баштагынгды ташта, Карлонынг сөзин угуп жүр, кереги жокко айылынгнаг чыкпа, өртен ле школго бар. Менин айткан сүмем бу. Онон өскө сен жеткерлерге, жаман керектерге киреринг. Сенинг тынынг учун мен өлөлө кургап калган чымыл да бербезим.

— Ненинг учун? — деп, Буратино сурады.

— Көрөринг ненинг учун — деп, Сверчок айтты.

*Эх, сен жүе жашту букашка-таракашка! деп,
Буратино кыйгырып ийди.*

— Ненин учун? — катап Буратино сурады

— Эх, сен жүе жашту букашка-таракашка!
Мен ак-жарыктың алдында ончозынаң ла ар-
тык неле болуп жүзүн-жүүрленип жүрер жүрүмди
сүүп жадым—деп, Буратино алгырып чыкты. — Эр-
тен таң атса ла айылымнаң жүгүре берерим—
чеденге чыгарым, куштардын уйаларын оодо-
рым, уулчактарды өткөнөрим, ийттерди ле
кискелерди куйругынаң сүүртерим... Мен
оноң до коомой кылык кылынарым!..

— Мен сеге килеп турум, Буратино, көзин-
ниң ачу жажын төгөрин.

— Ненин уччун?—катап Буратино сурады.

Буратино, эмеш тараканга тўнгей, же бажы тыркырууштын бажына тўнгей кичинек тынду неме көрүп ийди. Ол стенедө печкенин үстүнде отурала, — крри-кри, — деп табыштанып, шилиден өткен неме ошкош багырайып калган солонгудый көстөриле көрүп, узун сагалдары сарбагдажып отурды.

— Эй, сен кем?

— Мен куучындап турар Сверчок, бу кыпта жүс жылдан ажыра жадырым.— деп, тынду неме айтты.

— Мында айылдын ээзи мен, сен мынан ары жүр.

— Же кем жок, жүс жылдан ажыра жаткан жеримди таштаарга меге кунукчылду да болзо, барайын. Же барардан озо мен сөге керектү сүме айдып берейин, сен ук.

— Каррыган сверчоктын ла сүмезин угайын деген...

— Эх, Буратино, Буратино, баштагыңды ташта, Карлонын сөзин угуп жүр, кереги жокко айылыңнан чыкпа, эртен ле школго бар. Менин айткан сүмем бу. Онон өскө сен жеткерлерге, жаман керектерге кирерин. Сенин тынын учун мен өлөлө кургап калган чымыл да бербезим.

— Ненин учун? — деп, Буратино сурады.

— Көрөрин ненин учун — деп, Сверчок айтты.

*Эх, сен жүе жашту букашка-таракашка! деп,
Буратино кыйгырып ийди.*

— Ненин учун? — катап Буратино сурады

— Эх, сен жүе жашту букашка-таракашка!
Мен ак-жарыктын алдында ончозынан ла ар-
тык неле болуп жүзүн-жүүрленип жүрер жүрүмди
сүүп жадым—деп, Буратино алгырып чыкты. — Эр-
тен таң атса ла айылымнан жүгүрө берерим—
чеденге чыгарым, куштардын уйаларын оодо-
рым, уулчактарды өткөнөрүм, ийттерди ле
кискелерди куйругынан сүүртерим... Мен
оноң до коомой кылык кылынарым!..

— Мен сеге килеп турум, Буратино, көзин-
ниң ачу жажын төгөрүң.

— Ненин уччун?—катап Буратино сурады.

— Нениң учун дезе, сениң бажың агаштан
эткен тенек баш.

Оноң Буратино полдон отургушка, оноң
столго секирип чыгала, столдо јаткан масканы
алып, куучындап турар Сверчоктын бажы јаар
мергедеп ийди.

Санаалу карыган Сверчок уур тынала, са-
галдарыла кыймыктадып ийеле, бу јаткан кы-
бынан качаннаң качанга јүре берди.

*Бойының ла тенегине Буратино
арай өлбөй јага
Карло адазы ого жүзүн-јүүр өңдү
чаазындардан
кийим жапшырып береле,
азбука садып берип јат*

Кижининг үниле куучындап турар Сверчок-
ло эрмектешкен учуралдын кийининде тепкиш-
тинг алдында кыпта сүреен кунукчылду боло
берди. Күн учы јок узак болды. Буратинонын
кардында керектер база да коомойтый берди.

Ол көзин јумуп ийеле, кенетийин табакта
каарып койгон такааның эдин көрүп ийди.

Кенетийин көзин ачып ийерде—табактагы
эт јоголо берди.

Көзин катап јумуп ийерде—оның көзине тал-
ортозы агаш јилектег жазаган вареньелү ман-
ный кашалу табак көрүне берди.

Көзін ачып ийерде—агаш јилектег јазаган вареньелү каша јоголо берди.

Буратино бойының коркушту аштагавын жаңы ла билип ийди.

Ол жүгүргенче барала, печкедеги кайнап турган көөшкө тумчугын сугуп ийерде, оның узун тумчугы көөшти өткүре сайып ийди, нениң учун дезе — печкени де, отты да, ышты да көөшти де бис билерибис оны ончозын Карло көөркий эски кеденниң үзүгине јурап салган болгон.

Буратино тумчугын суура тартала, ойгон јыртыгы јаар ајыктап көрди: кеденниң ары јанында кичинек эжикке түгөй кандый да неме болды, је ондо јөргөмөштинг ујалганына нени де аайлап болбозың. Калаштың кадары, эмезе такааның киске челдеп салган сөөктөри табылар болор бо деп, Буратино бастыра толуктардан бейин бедиренип турды.

Эх, јокту Карлоның эгирде ажанарга беле-теп алган курсагы јок болгон.

Ол кенетийин агаштың такпайын салып турган корзинканың ичинде такааның јымыртказын көрүп ийди. Оны алган бойынча көзнөк-тинг бозогозына салала,— тах-тах этире јымыртканың кабыгын оодо чокуп ийди.

— Алкыш болзын, агаш кижичек!—деп, јымыртканың ичинен үн угулды.

Оодыла берген јымыртканың ичинен куй-

рук жок, бастыра бойы јунгла бүркелип калган көстөри ойноп, такаанын сыпушказы чыгып келди.

— Јакшы болзын! Такаа энем мени тышкаары туку качан сакып јат—дейле, такаанын сыпушказы көзнөктөн чыга конды.

— Ой, ой, курсак јиир күүним келет!—деп, Буратино кышкырды.

Узак түш божоды, айылдын ичи бүрүңкийлене берди.

Буратино јурап салган оттын јанында отурала, сооко тонуп, араайынан ыксып отурды.

Ол көрүп отурза, тепкиштин алдындагы полдын јыртыгынан јоон баш көрүнип келди. Јабызак бутту, кандый да боро өңдү тынду неме бажын чыгарала, ары-бери јытап, полдын үстүне чыгып келди.

Ол араайынан агаштын табын салып турган корзина јаар барала, онын ичине кирип, ары-бери јытап, агаштын табын шылырадып турды. Ол байла Буратинонын оодып салган јымыртказын бедиреген ошкош.

Оноң ол боро неме корзинадан чыгала, Буратино јаар барды. Эки келтегейинен төрттөн өскөн узун сагалду, кара тумчугын мырындадып, Буратиноны јытап көрди. Буратинодон јигедий неме јытанбаста, ол узун куйругын сүүртеп алып тууразыла өдө берди.

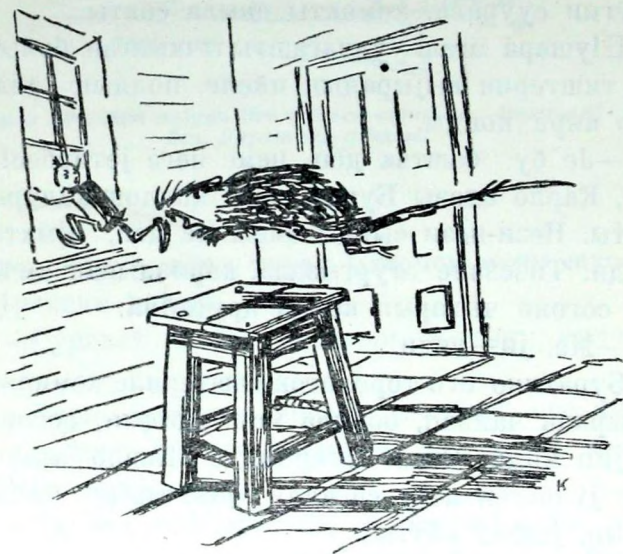
Оны канайып куйругынан тутпаганча чы-

даар! Буратино тургуза ла куйругынаг ала койды.

Бу дезе ачынчак Шушара деп, карыган хомяк эмтир.

Коркуган бойынча, ол Буратиноны сүүртегенче тепкиштин алды жаар көлөткөдий элес эдип жадала, кайра көрүп, оны туткан неме кичинек ағаш уулчагаш болордо, ачынган бойынча, онын кејирин үзе тиштеерге сананды.

Буратино бойы коркуган бойынча хомяктын соок куйругын божодып ийеле, отургуштын үстүне секирип чыкты. Хомяк онын кийининен калды.

*Буратино көзүбүктүн бозогозына секирип чыкты.
Хомяк—онын кийининен ары чурады.*

Ол отургуштан көзбөктүн бозогозына секирип чыкты. Хомяк—онын кийининен ары калды.

Көзбөктөн Буратино бастыра комнатаны кечире секирди. Хомяк десе онын кийининен... Столго жаба жеделе Буратинонын кежиринен тудуп, тиштенеле жыга тартып, полго секиреле тепкиштин алды жаар, сүүртей берди.

Буратино десе жүк ле:—Карло ада!—деп, чичкечек үниле кышкырып ийди.

—Мен мында!—деп, жоон үн угулды.

Эжик ачылып, Карло адазы кирип келди. Буратинонын будынан агаш таманду башмак өдүгүн суурала, хомякты оныла сокты.

Шушара агаш уулчагашты ычкынган бойынча, тиштерин кыжырадып ийеле, полдын алды жаар кире конды.

—Же бу баштак деп неме неге жетирбес!—деп, Карло адазы Буратиноны колдон көдүрип айтты. Неzi-нези сынды эмеш пе деп, аяктап көрди. Тизезине отургызала, карманынан кичинек согоно чыгарып келип арутайла:

—Ме, жи—деди.

Буратино ого торологон тиштериле кемирип, кыжырада чайнап, оозыла мачылдадып, согононы жип ийди. Онын кийининде Карло адазынын жүлбеген кату сагалду жаактарына бажын жыжып, жакып айтты:

—Карло ада, мен эмди сүрекей санаалу жү-

*Карло ада, мен азбука жок школго канайын барарым?—
деп, Вуратино айтты.*

рерим... Куучындап турар Сверчок мени школго үрензин деген.

—Сүрекей жакшы сананып алдың уулчагаш...

—Карло ада, мен кызыл жылангаш, ого үзери агаштаг эткен—школдогы уулчактар мени электеп каткырыжар.

—Ээ, сен чын айттын, уулчагаш!—деп, сагалдары кату өзүп калган ээгин Карло сыймап айтты.

Ол лампаны кўйдүреле, кайчы, клей, жүзун-
жүүр өгдү чаазындардын үзүктерин алып ал-
ды. Күрен өгдү чаазыннан куртка тон, жажыл
көк чаазыннын үзүгинен ого штан јелимдеп
јапшырып берди. Эски өдүктинг кончынан өдүк
этти, эски чулуктынг үзүгинен кичинек чачак-
ту бөрүк эдип берди.

Бу бастыра немелерди Буратиного кийдирип
береле айтты:

— Мыны кийип жүр!

— Карло ада, мен азбука јок школго кана-
йып барарым?

Бу сего азбука, энди жүрен.

— Ээ, сен чын айттын, уулчагаш...

Карло адазы бажын тырманып, сананып турала, сок жаңыс эски куртказын жардына кийеле тышкаары чыкты.

Ол удабай ла куртказы жок кирип келди. Жаан букваларлу, жүзүн-жүүр журуктарлу книжка колында тудунып алган эмтир.

— Бу сеге азбука, эмди үүрен.

— Карло Ада, сенин курткан кайда?

— Куртканы садып ийгем... Кем жок, канайып-канайып жүрерим. Жаңыс ла сен жакшы жүр.

Буратино Карло адазынын килемжилү колдорына тумчугын түртүрип ийди.

— Жаанап, үренип алзам, сеге мунг жаңы куртка садып берерим...

Кижини куучындап турар Сверчоктын айтканы аайынча, Буратино бойынын чыкканынан бейин баштапкы ла эгирде баштактанбай жакшы өткүрер деп бастыра күчиле албаданып турды.

Буратино азбуказын садала, наадайлардын театрына барарга билет алып жат

Эртен тура эрте, Буратино азбуказын сумкага салала, секирип-секирип школго барды.

Жолой ол лавкада тургузып салган жүзүн-жүүр тату немелерди, мак ла мөтти кожоло бы-

жырып салган ўчтолукту пирожокторды ла пөтүкке тўгей эдип жазайла, агаштын учына кондырып салган конфеттерди де көрбөй барды.

Чаазын Змейди өрө божодып ойноп турган уулчактарды да керексибей барып жатты.

Онын алдыла оромды кечире өлө чокур киске Базилио өткөн, онын да куйругынан ала койорго кем жок болгон. Же Буратино оног ба- за¹токтодынды.

Буратино школго жууктаган ла сайын Сре- диземный талайдын жаказынан сўүнчилү музы- канын табыжы там ла тыгып угулып турды.

— Пи-пи-пи—деп, флейта сыгырып турды.

— Ла-ла-ла—деп, скрипка кожондойт.

— Дзинь-дзинь—деп, јес тарелкалар кы- нырайт.

— Бум!—эттире барабан согот.

Школго барза он јаны јаар барар керек, му- зыканын ойыны сол јанында угулып турды. Буратино бүдүрилди. Буттары бойлоры талай јаар башталып, ондо:

— Пи-пи, пиинии...

— Дзинь-лала, дзинь-лала...

— Бум—деп, табыш угулып турган јердөн бойлоры ла барып жатты.

— Школ кайда да барбас, мен јүк ле көрүп, эмеш угала, јүгүрүкле школго барарым—деп, Буратино бойына бойы тын айдып барып жатты.

Бастыра ла бар күчин салып, ол талай јаар

жүгүрди. Жүгүрүп барадала ол жүзүн-жүүр бигдү
флагтарла кееркедиң салган, талайдын салкы-
нына элбиреп турган ак кеден балаганды көрүп
ийди.

Балаганның үстүндө секирип, бийелеп туруп,
төрт музыкант ойноп турды.

Балаганның алдында десе кандый да семис,
тешпек эмеген күлүмзиренип, билеттер садып
турды. Эжиктин жанында көп улус жуулып кал-
ган. Ондо уулчактар ла кызычактар, солдаттар,
лимонад садып тургандар, эмчек жаш балалу
уй улустар, пожарныйлар, почтальондор — он-
чозы жаан жарды кычырып турдылар.

Бураино секирип-секирип школ жаар барды.

НААДАЙЛАРДЫҢ ТЕАТРЫ
ЖАҢЫС ЛА КӨРГҮЗҮ БОЛОР
МЕНДЕГЕР!
МЕНДЕГЕР!
МЕНДЕГЕР!

Буратино, бир уулчактын јенинен тартып ийеле, сурады:

— Билеттин баазы канча? Айдып берзеер.

Уулчак эмеш ачынып, бачымдабай угулар-угулбас айтты:

— Төрт сольдо¹ болор, агаш кижичек.

— Уксаар, уулчак, мен акчамды айылымда ундуп салгам, слер меге төлүге төрт сольдо беререер бе?

Уулчак шоодып сыгырып ийди:

— Тенекти тапкан эмтиринг!..

— Наадайлардын театрын көрөр күүним корррркушту келет!—деп, Буратино ыйламзырап айтты.—Менин саң башка курткамды төрт сольдого садып алыгар...

— Чаазын куртканы төрт сольдого ба? Тенекти бедире.

— Је айса менин јакшы бөрүгимди...

— Сенин бөрүгингле јаңыс ла балбак-баштар тударга јараар... Тенекти бедире.

Буратинонын тумчугы да соой берди—ол

---

¹ С о л ь д о—итальянский јес монета.

кӧӧркий театрға кирерге коркушту кӱӱнзеген.

— Уулчак, је айса мениң јап-јаңы азбукам-ды төрт сольдо учун алыгар...

— Јуруктар бар ба?

— Сӱрррекей жараш журуктарлу, јаан-јаан букваларлу.

— Је бер,—деп айдала, уулчак азбуканы

— Је бер,—деп айдала, уулчак азбуканы алып, төрт сольдоны чала карамдап тоолоп берди.

алып, төрт сольдоны чала карамдап тоолоп берди.

Буратино күлүмзиренип билет садып турган семис, белбек эмегенге жүгүргенче келеле айтты:

— Уксагар, меге жаңгыс ла катап болуп жаткан наадайлардын ойынына кирерге, баштапкы рядтан жер берзегер.

Ойын болуп турарда наадайлар Буратиноны танып ийдилер

Буратино баштапкы рядка отуруп алала, түжүрип койгон көжөгөни көрүп, сүүнип отурды.

Көжөгөдө дезе бийелеп турган улустар, кара маскалу кызычактар, чолмонду бөрүктөрлү кижикоркуур жаан сагалду улустар, блиндий балбак тумчук-көстөрлү күн ле оног до өскө сан башка жүралгандар журап салган.

Жаан шагга үч катап согуп ийерде, көжөгө өрө көдүриле берди.

Кичинек сценанын эки жагында картоннон эткен агаштар турды. Агаштардын үстүндө ай кеберлү фонарь илүде турды. Онын жаркыны ватадан эдип салган алтын тумчуктарлу эки куу жүзүп жүрген күскүге тийип жаркындалып турды.

Чаазыннаг эдип салган агаштын ары жагына узун жендү ак чамча кийген кичинек кижичек көрүнип келди. Онын жүзи тиш жунаган порошокко түңгей пудрала агартып саяган,

Ол јуулган күндүлү улуска бажырып, кандый да кунукчылду айтты:

— Јакшылар ба, менинг адым Пьеро... Эмди бис елерге „Чаңкыр чачту кызычак“ эмезе „Одус үч катап јиткеге сокконы“—деп атту комедия ойноп берерибис. Эмди мени агашла токпоктоор, јаагыма алаканла тажыыр, јиткеме согор. Бу сүреен каткымчылу комедия...

Бир келтейиндеги турган чаазыннаг эткен агаштын ары јанынаг шахматный доско ошкөш бастыра бойы чокыр кижн чыгып келди.

Ол јуулган күндүлү улуска бажырды:

— Јакшылар, менинг адым Арлекин!

Оног Пьеро јаар бурулала, оны эки катап јаагына сүрекей тыг тажыырда, онын јаактарынаг пудра чачыла берди.

— Сен тенек не кимиренип турун?

— Менинг кижн алар күүним келет, онын учун санааркап турум.

— А не керек кижн албаган?

— Менинг алатан көөркийим мени чачала, кача берген...

— Ха-ха-ха,—тенекти көрдигер бе!..—деп, Арлекин талганча каткырып турды.

Ол агашты ала койоло, Пьероны токпоктой берди.

— Сенинг алатан көөркийингинг ады кем?

— Сен база сокпозын ба?

— Јок эмей! Јаңы ла баштаганым бу.

— Же ондый болзо, онын ады Мальвина, эмезе чагкыр чачту кызычак.

— Ха-ха-ха!—уксагар күндүлү улустар... Кызычак чагкыр чачту болотон бо?—деп, Арлекин базала талганча каткырып, Пьероны үч катап житкезине јудуруктады.

Онон ол отурган улус јаар бурулала, алдындагы скамейкада отурган узун тумчукту оозы кулактарына јетире, чачакту бөрүктү ағаш уулчагашты көрүп ийди...

— Көрзөгөр, бу Буратино!—деп, Арлекин сабарларыла уулап, кыйгырып ийди.

— Тирү Буратино!—деп, Пьеро узун јенгиле јангып чыгырды.

Көрзөгөр, бу Буратино!—деп, Арлекин сабарларыла уулап, кыйгырып ийди.

Чаазыннан эткен агаштардын ары жанынан көп наадайлар чыга жүгүрүжип келди—кара маскалу кызычактар, бөс колпак бөрүктү, жаан сагалду кижичи коркыгадый улустар, көстинг ордына топчылар тагып салган желбер түктү ийтер ле огурчынга түңгөй тумчукту коркоктор болды. Олор ончозы сценанын кырына жүгүрүп келеле, аяктагылап, жиркиреже бердилер:

— Бу Буратино! Бу Буратино!—Биске кел! Биске кел, ойынчык тенегеш, Буратино!

Буратино отурган жеринен суфлёрдын¹ будказына, онон сцена жаар секирип ийди.

Бастыра наадайлар оны ала койгылады, кучактангылап, окшогылап, чымчыгылап тура бердилер... Наадайлар ончозы туруп „Полька кучкашты“ қожондой бердилер:

Эртен тура эрте часта
Кучкаш польканы бийеледи.
Тумчугы сол жаар, куйругы он жаар, —
Бу полька Карабас.

Эки конгыс—барабандап,
Вака контрабасты үрет.
Куйругы сол жаар, тумчугы он жаар, —
Ол полька Карабас.

Сүүнчилү керегинде,
Кучкаш польканы бийеледи.
Тумчугы сол жаар, куйругы он жаар,
Бу мындый полечка болды.

---

¹ С у ф л ё р—спектакль көргүзөр тужунда пьеса кычырар кижичи.

Мыны улус сүреен јилбиркеп угуп отурды. Бир јаш балалу эмегеннинг көзинен јаш тоголотот. Бир өрт өчүрер кижги аайы-бажы јок өксөп, ыйлап отурды.

Јаңгыс ла кийининде рядтарда турган скамейкаларда отурган уулчагаштар ачыныжып, буттарыла полды тепкилеп:

— Оок балдар эмес, окшожорын токтодып, ойынды көргүскилегер! деп кыйгырып турдылар.

Бу табышты ончозын угала, сценанын ары јанынан, кижги көргөн лө бойынча тала бергедий коркушту кижги чыгып келди.

Койу, тарабаган сагалы јерге сүүртелип, тостойып калган көзи айланыжып, сүреен јаан оозында тиштери тарсылдажып, крокодилге түнгей кижги болды. Колында ол јети айры камчы тудунып алган эмтир.

Ол наадайлардын театрынын ээзи, кукольный наукаларынын докторы, синьор Карабас Барабас болгон.

— Га-га-га, гу-гу-гу! Менин ойноорго сүрекеј јараш комедиямды сен чаптык эттин бе? — деп, ол Буратиного огурып ийди.

Буратиноны туткан бойынча, театрдын кладовойна апарала, кадуга илип салды. Ојто келеле, јети айры камчызыла наадайларды оноң ары ойынды көргүссин деп кезелетти.

Наадайлар јүк арайдан ойынды божоттылар, көжөгө јабыларда, отурган улус таркап јанды.

Бу наадайлардын театрынын ээзи, наадайлардын наукаларынын докторы синьор Карабас Барабас.

Кукольный наукалардыг докторы синьор Карабас Барабас кухня жаар ажанарга барды.

Сагалынын учын, ого чаптык болбозын деп карманына сугуп ийеле, бүдүн койон ло эки такаанын балазы тиште быжырып турган печкенин жанында отуруп алды.

Сабарларын чилекейлеп ийеле, тиште этти тудуп көрөрдө, ол чий болды. Печкеде одын ас болгон. Ол алаканын үч катап чаап ийди.

Ого Арлекин ле Пьеро кире жүгүрүжип келдилер.

— Ол кулугур Буратиноны меге экелигер. Оны кургак агаштан эткен, мен оны отко салып ийерим, быжырып жаткан эдим түргөн быжа берер—деп, синьор Карабас Барабас айтты.

Арлекин ле Пьеро тизезине жыгылып, көөркий Буратиноны өлтүрбезин деп, ого жайнай бердилер.

— Э-э, мениң камчым кайда?—деп, Карабас Барабас огурып ийди.

Оноң омор ыйлап-сыктап кладовойго барала, Буратиноны кадудаг чупчыйла, кухня жаар сүүртегенче экелдилер.

*Синьор Карабас Барабас
Буратиноны күйдүрердин ордына
ого беш алтын акча береле,
айылына божодып жат*

Наадайлар Буратиноны сүүртеп экелеле, печкениң жаны жаар таштап ийерде, синьор Карабас Барабас коркушту тумчугыла мыжылдап, оттыг чокторын эжип турды.

Кенетийин оның көзи кандалып, оның кийинде тумчугыла бастыра жүзи чырчыйа бер-

ди. Онын тумчугына, байла, бир болчок кескирген болор.

— Аап.. аап.. аап—чхи!—деп көзүн жумуп, Карабас Барабас улуй берди.

Ол чүчкүрүп ийерде, оттын кубалы столмодый өрө пыркырай чыкты.

Наадайлардын наукаларынын докторы чүчкүрүп ле баштаза, токтодынып болбой бежененг, жүс те катаптап чүчкүрөтөн болгон.

Ондый коркушту чүчкүриштеп ол күчин жылайтып, кезикте жалакай боло беретен.

— Чүчкүрүп турганча сен оныла куучындажып көрзөң—деп, Пьеро Буратинонын кулагына шымыранып айтты.

Багырыжынды токтот! Сен меге чаптык эдиң туруп! — деп, Карабас Барабас кыйгырып ийди.

— Аап-чхи! Аап-чхи!— деп, Карабас Барабас тепкиленип, бажын силкип, оозын ачып алып, кейди көптөг тартынып, жызырада чүчкүрип турган.

Кухнядагы казан-айак кыгыражып, шилдери тыркырап, кадуга илип салган сковородалар ла кастрюлялар жайканыжып турды.

Бу чүчкүриштин ортозында Буратино чичкечек үниле жайнады:

Менин жокту ырыс жогым кемге де керек жок, мени килеер бир де кижги жок!

— Багырыжыгды токтот! Сен меге чаптык эдип туруң!—деп, Карабас Барабас кыйгырып ийди... Аап-чхи!

— Су-кадыгаар жакшы болзын, синьор—деп, Буратино ыйламзырап айтты.

— Алкыш болзын.., сенин ада-энең эзен-амыр ба? Аап-чхи!

— Менде качаннан качанга энем жок болгон, синьор. Оо, калак! Менин ырыс жогымды!—деп, Буратино өткүн үниле чыгырып ийерде, Карабас Барабастын кулагы ийнеле кадагандый сайылды.

Ол айы-бажы жок полды жызырада тееп:

— Чыгырыжыгды токтот—деп, мен сеге канчазын айдарым!.. Аап-чхи! Сенин аданг эзен-амыр ба?

— Менин адам, көөркий эм тургуза амыр, синьор.

—Сени отко салып, мен кролик ле эки сыпшканы быжырып салганымды аданг билзе,

кандый болорын сананып ла отурым... Аап-чхи!

— Мениг кбөркий адам удабас тўнгей ле аштап, соокко тонгуп олор. Карыган жажында онын ижемжизи жангыс ла мен болгом. Килемжигерди жетирип, мени айылыма бождодыгар, синьор.

— Он мунг көрмөстөр! Кандый да килемжи керегинде куучын жок болзын. Кролик ле сыпушкалар быжар учурлу. Печке жаар кир—деп, Карабас Барабас Буратиного жызырт этти.

— Синьор, мен калак онойып ла болбозым.

— Нениг учун?—деп, Карабас Барабас сурады. Буратинонын, онын кулагына чынгырып турганын синьордын бир де угар кўўни жок болгон.

— Синьор, мен бир катап печкеге кирерге санангам, же кирердин ордына тумчугымла оны ойо кадап салгам.

— Нени калырап турун? Печкени тумчукла канайда ойо кадайтан?—деп, Карабас Барабас кайкады.

— Нениг учун десе, синьор, ол печке ле онын үстүнде турган котелок бир эски үзүк кеденде журап салган болгон.

— Аап-чхи!—деп, синьор Карабас Барабас аайы-бажы жок тын чўчкүрип ийерде, Пьеро сол жанына, Арлекин он жанына учкылай берип, Буратино десе, ол-ло јерине болчоктоло айланьжа берди.

— Эски үзүк кеденде жураган печкени, отты ла онын үстүнде турган котелокты сен кайдан көрдинг?

— Карло адамның журтап турған туразының кичинек кыбынан көргөм.

— Э-э, сениң адаң Карло эмтир не!—Карабас Барабас отургуштаң туруп, эки колыла жангып ийди. Оның жаан байбак сагалы эки башка чачылып,—ондый ба, карыган Карлоның кыбында жакынтылу јер бар эмтир не...

Је бу өйдө Карабас Барабас, байла, кандый да жакытту неме керегинде айдып ийбеске, эки јудуругыла оозын туй бөктөп алды. Багырайып калган көстөриле өчүп бараткан от јаар көрүп, ол бир кезек өйдинг туркунына онойдо отурган.

Учында ол мынайда айтты:

— Јакшы, мен сеге јүрүмингди сыйлап турум. Бойым чала бышпаган кроликті ле чий цыпушкаларды јип, ажанып аларым. Мынызы ас болзо... Ол колын сагалдын алдында төш карманына сугала, оноң беш тегерик алтын акчаларды чыгарып, Буратиного берди.

— Мынызы ас болзо... Бу акчаны ал, Карло адаңа апарып бер. Мениң быйанымды јетирип, аш-курсактан аштап, соокко тонуп өлбөзин деп, сурап турганымды айт. Бар, јазап уйуктап ал, эртен тура эрте айылыңа сыр јүгүрүкле јана бер.

Буратино беш алтын акчаны карманына сугуп, айтты:

— Быйанымды јетирип турум, синьор. Слер акча беретен мениң колымнан ижемјилү колды таап болбозыгар.

Арлекин ле Пьеро Буратиноны наадайлардын уйуктайтан кыбына апарып салдылар. Наадайлар Буратиноны окшоп, чымчып, ары бери ийткилеп ле катап-катап кучактап тургылады. Олор Буратинонын коркушту өлүминен отко күйүп өлөринен айрылганынан кайкагылап турды.

— Мында кандый да жакытту неме бар— деп, ол наадайларга араай шымыранып айдып турды.

*Буратино жанып барадала
жолой тенип жүрген кiske Базилиоого ло
түлкү Алисага тушташты*

Эртен тура, эрте туруп, Буратино акчазын катап тоолоп алды. Акчанын тоозы бир колында сабарлардын тоозына түнгөй—беш тегелик акча болгон.

Алтын акчазын колына тудунып алып, ол секирип, кожондоп, айылына жанып жүгүрди.

— Карло адама жаңы куртка тон ло көп пирогтор алып берерим. База пөтүкке түнгөй эткен агашка саптап салган конфеттер аларым! —деп, Буратино кожондоп баратты.

Наадайлардын театры ла онын үстүндө желбиреп турган флагтар көзинен жылыяа берерде, ол тозынду јолло санааркап калган келеткен, эки тенип жүргенди көрүп ийген. Ак-

сагдап тўлкү Алиса ла сокор киске Базилио
базып келетти.

Кече оромдо Буратино мындыйла өлө-чокур
Базилио кискеге туштаган, же мынызы өскө
киске болгон ошкош. Буратино олордын жанын-
ча туруш жоктон өдө берерге сананган, же тўлкү
Алиса ого айтты:

— Якшы ба, якшынак Буратино! Кайдаар
онойып тыг меңдеп турун?

— Айылыма, Карло адама барып жадым.

Тўлкү жаап тынып, оног жалакай үниле
айтты:

— Карло адаг сүрекей тыг оору эди. Ол
көбөрий соокко ло торого бош ло алдырган.
Тирү тыны кыйылгалакта једеринг, та јок...

— Сен бу немени көрдинг бе?—деп, Бура-
тино түүнип алган јудуругын јайып ийеле,
тўлкүге беш алтын тегерик акчаны көргүсти.

Тўлкү акчаны көргөн бойынча, колын оноор
чөйип ийди. Киске сокор көзин кенетийин јалт
этире ачып ийерде, онын көстөри көк фонарь-
дый јалтырай берди.

Буратино мынызын көрбөй калды.

— Якшынак, күндүлү Буратино, бу акчала
нени эдерге турун?

— Карло адама јангы куртка тон ло... јангы
азбука садып аларым...

— Калак! Калак! Ол азбуканы не алатан!
Ўредү сени јакшы немеге јетирбес. Көр мени,
үренип турала, эмди үч сандап аксап јүрүм—
деп, тўлкү Алиса бажын јайкап айтты.

Олор үчү тозунду жолло баргылап жатты.

— Азбуканы!—деп, киске Базилио ачурканып ийди.—Бу каршулу үредүге болуп, мен көс жок артып калдым...

Жолдын жанында турган агаштын куу будагында карый берген каргаа отурды. Ол киске ле түлкүнинг төгүндөп турганын угуп турала, Буратиного кыйгырды:

— Төгүндөп, төгүндөп турулар, бүтпө!

Киске Базилио оны уккан ла бойынча, кенетийин өрө бийик калып барала, каргааны колыла тажыырда, отурган будагынан жерге антарылып келип түжерде, куйругынын тал-

ортозын јула тартып салды. Каргаа јүк арай-дан ла уча берген. Киске Базилио дезе, база ла сокор немедий болуп, мекелене берди.

— Слер оны ненинг учун онойдо тынг сок-тыгар?—деп, Буратино кайкап сурады.

— Көзим сокор болордо, мен агашта күчүгеш отурган болор деп санангам—деп, киске Базилио каруузын берди.

Олор үчү тозунду јолло барды. Барып ја-дала, түлкү айтты:

— Санаалу, омок Буратином, сен акчангды эмдигизинен он катап көптөдөр күүнинг бар ба?

— Күүним бар эмей! Је оны канайда эде-тен неме, карын айдып беререер бе?

— Мыны эдетени тегинен тегин неме. Бис-ле кожо баралык.

— Кайдаар?

— Тенектердин Јерине.

Буратино бир эмеш сананып турала, айтты:

— Јок, мен эмди јанар болорым.

— Јанзаг јангайыг ла, бис сени буулап алып апарбазыбыс, онызы бойыг ла коо-мой болор—деп, түлкү нени де керексibes бүдүштү айтты.

— Сеге ле коомой болор—деп, киске Бази-лио түлкүге јөмөшти.

— Сен бойыг бойыг а өштү—деп, түлкү айтты.

— Сен бойыг бойыг а өштү—деп, киске Базилио кимиренип ијди.

— Оноң өскө сениң беш тегелик акчаннан бир обоо кирелү акча болор эди.

Буратино оозын ачала, тура берди.

— Төгүндеп жадың! — деп, ол түлкүге айтты.

Түлкү куйругына айра минеле, жаланып айтты:

— Мен сеге эмди ле жартап берерим. Тенектердин Жеринде бир шүлбүлү жалаң бар. Ол „Саң башка жалаң“ деп адалат... Бу жалаңда кичинек ойдыкты казалат: „Крекс, фекс, пекс“ — деп, үч катап айдала, акчаны оның түбине салып, үстүненг тобракла көмүп, жакшы тустайла, суудан уруп салар керек. Оның кийининде уйуктаарга да кем жок. Эртең тура десе ойдыктан жаан эмес агаш чыгып, өзүп келер. Ол агашта жалбырактардын ордына алтын тегелик акчалар салактап калган турар. Жарт па?

Оны угуп турала, Буратино өрө секирип ийди:

— Төгүндеп туруң!

— Биске бүтпей түрган болзо, бүтпезин... Баралык Базилио — деп, түлкү ачынып тургандый, тумчугын мырыйтып, ырсайып... .

— Жок, жок бүдүп турум, бүдүп турум! Тенектердин Жерине баралыктар! — деп, Буратино кыйгырды.

„Үч пескарьдын“ ажанатан жеринде

Буратино, түлкү Алиса ла киске Базилио төнди төмөн түжүп, жалаңдар, виноградниктер

ле карагай агашты өдүп барала, талайдын жарына олоор чыгып алды. Онон келген ле жолло ойто бурулып баскылады.

Төнгинин үстүндө турган кичинек город ло городко тенгериден чалып турган күн анча-мынча он эмезе сол жанынан көрүнгилеп тургулады...

Түлкү Алиса жаан тынып, куучындады:

— Э-э калак! Бу Тенектердин Жерине жедерге жеңил неме эмес эмей, бастыра тамандарым элеер болор...

Энгиргеери олоор жолдын тууразында турган жалбайып калган бүркүлү эски тураны көрүп ийдилер. Туранын эжигинин үстүндө мындый жар бичип салган турган:

„**Ў ч п е с к а р ь д ы н**“

ажанатан жери

Ажанатан жердин ээзи чыгып, тас бажынан бөрүгүн суура тартала, айылчыларды кирзин деп кычырды.

— Калаштын кургак кадарыла да болзо, ажанып алары чаптык болбос эди — деп, түлкү айтты.

— Калаштын кургак кадарыла да күндүлейтен болзогор — деп, кiske түлкүнинг кийининег айтты.

Олоор турага киреле, казандарда жүзүн-башка курсактар быжып турган печкенин жанына отуруп алгандар.

Түлкү улам-улам жаланып отурды. Кiske Базилио эки колын столго салып, сагалду жүзин

колдорунын үстүне салала, курсакка ачаптып көзин тостойто көрүп алган.

— Эй, айылдын ээзи, биске үч болчок кургак калаштын кадарын беригер — деп, Буратино чынааркап сурады.

Мындый күндүлү айылчылардын онойып ас неме сурап турганына айылдын ээзи кайкаган бойынча арай ла жыгылбады.

— Чечен, омок Буратино онызын слерге кокурлап айдат — деп, түлкү күлүмзиренип каткырып ийди.

— Ол кокурлап айдат — деп, киске кимиренди.

Калаштын үч кадарын береле, ого үзеери ол жаткан жакшынак каарып салган койдын эдин, бир касты ла тиштүдеги эки күүлени беригер. Үстүне бир болчок буурды да берзеер артык болбос — деп, түлкү айтты...

— Алты энг ле семис карасьты ла оног до өскө оогош чий балыктарды беригер — деп, киске Базилио жакару берди.

Чынын айтса, олор оттогы быжып турган курсакты бастыразын бойлоры жийле, Буратино-го дезе жангыс калаштын кургак кадары арткан.

Түлкү Алиса ла киске Базилио бастыра курсакты сөөктөриле катай жип салгандар. Оног улам олордын ичтери тастайа тойоло, жүстери жалтырай берген.

— Бир час кирелү амырап алак, түн ортозында турала барарыс — деп, түлкү айтты.

— Бисти ундубай ойгозсор, айылдын ээзи!

ле карагай агашты өдүп барала, талайдын жарына озор чыгып алды. Онон келген ле жолло ойто бурулып баскылады.

Тоннинг үстүнде турган кичинек город ло городко тенериден чалып турган күн анча-мынча он эмезе сол жанынан көрүнгилеп тургулады...

Түлкү Алиса жаан тынып, куучындады:

— Э-э калак! Бу Тенектердин Јерине једерге јенил неме эмес эмей, бастыра тамандарым элеер болор...

Энгиргеери озор јолдын тууразында турган јалбайып калган бүркүлү эски тураны көрүп ийдилер. Туранынг эжигининг үстүнде мындый јар бичип салган турган:

„Ў ч п е с к а р ь д ы н“

ажанатан јери

Ажанатан јердин ээзи чыгып, тас бажынан бөрүгин суура тартала, айылчыларды кирзин деп кычырды.

— Калаштын кургак кадарыла да болзо, ажанып алары чаптык болбос эди — деп, түлкү айтты.

— Калаштын кургак кадарыла да күндүлейтен болзогор — деп, киске түлкүнинг кийининег айтты.

Озор турага киреле, казандарда жүзүн-башка курсактар быжып турган печкенин јанына отурып алгандар.

Түлкү улам-улам јаланып отурды. Киске Базилио эки колын столго салып, сагалду жүзин

колдорынын үстүне салала, курсакка ачаптып көзин тостойто көрүп алган.

— Эй, айылдын ээзи, биске үч болчок кургак калаштын кадарын беригер — деп, Буратино чынааркап сурады.

Мындый күндүлү айылчылардын онойып ас неме сурап турганына айылдын ээзи кайкаган бойынча арай ла жыгылбады.

— Чечен, омок Буратино онызын слерге кокурлап айдат — деп, түлкү күлүмзиренип каткырып ийди.

— Ол кокурлап айдат — деп, киске кими-ренди.

Калаштын үч кадарын береле, ого үзеери ол жаткан жакшынак каарып салган койдын эдин, бир касты ла тиштүдеги эки күүлени беригер. Устүне бир болчок буурды да берзеер артык болбос — деп, түлкү айтты...

— Алты эн ле семис карасьты ла оног до өскө оогош чий балыктарды беригер — деп, киске Базилио жакару берди.

Чынын айтса, олор оттогы быжып турган курсакты бастыразын бойлоры жийле, Буратино-го десе жангыс калаштын кургак кадары арткан

Түлкү Алиса ла киске Базилио бастыра курсакты сөөктөриле катай жип салгандар. Оног улам олордын ичтери тастайа тойоло, жүстери жалтырай берген.

— Бир час кирелү амырап алак, түн ортозында турала барарыс — деп, түлкү айтты.

— Бисти ундубай ойгозсөр, айылдын ээзи!

Түлкү ле киске эки жымжак орунга јаткылай-
ла, чүрчеле сыгырта козурыктап уйуктай берги-
леди.

Буратино дезе толукта ийттин јадатан јери-
не јадып алган...

Буратино түш јеринде тегерик алтын јалбы-
рактарлу кичинек агаш көрүп јатты...

Оны аларга колын көдүрип ле ийерде...

— Эй, синьор Буратино, түн ортозы боло
берди — деп, табыш угулды.

Эжикти кем де токулдатты.

Тура јүгүреле, Буратино көзин јышты. Көрзө,
орунда киске де, түлкү де экүлези јок болды.

Айылдын ээзи айылчыларга удура чыга јүгүрип келди

— Слердин јакшынак һөкөрлөригер слерден эрте туруп, соок пирогло ажанып алала, жүре бердилер — деп, айылдын ээзи айтты.

— Меге неме јакыды ба?

— Э-э, јакыган, Слерди синьор Буратино бир де аланзыбай јолло агаштын јаны јаар жүгүрзин деген.

Буратино эжикке чыга жүгүрерге ле турарда, айылдын ээзи мыкынданып алып, онын јолына туруп, оны чыгарбай, бир көзин сыкыйтып алды:

— Акыр, энгирде јиген курсак учун акчаны кем төлөйтөн?

— Ой, канчаны төлөйтөн? — деп, Буратино чичкерте чыгырып ийди.

— Бир алтын акча...

Буратинонын бир тегерик алтын акчадан айрылатан күүни јок болды. Ол айылдын ээзинин јанынча чыга конорго сананган. Је айылдын ээзи дезе колго бир курч тиш темирди алган бойынча, ачынганынаг улам онын азу сагалдары ла кулагынын јанындагы чачы коркушту атрайыжа берди.

— Төлө, тагма, онон өскө мен сени конус чылап бу тишле өткүре кадап саларым!

Өскө арга јок, канайдар база, Буратино беш тегерик алтын акчанын бирүзин айылдын ээзине јиген курсактын учун төлөди.

Ачурканып турганынаг улам тумчугыла мыжылдап, Буратино каршулу ажанатап јерден чыкты.

Түн кап-кара көөдий карануй болгон. Айлан-

дыра неле-неме терең уйкуда болды. Јаңыс ла Буратинонын үстүле, түнде учуп жүретен Сплюшка деген атту кушкаш учуп јатты.

Буратинонын узун тумчугына јымжак канадыла тийдирип, ол айдып турды:

— Бүтпе, бүтпе, бүтпе!

Буратино кыјырантып, кайкап тура берди.

— Сеге не керек — деп, Буратино кушташтан сурады.

Түлкү ле кiskeге бүтпе...

— Ары кедери бар! — деп айдала, Буратино оноң ары жүгүрди.

Бу јолдо тонокчылар бар, ајыктанып тур, Буратино! — деп, сплюшка кийининен сыгырды.

Буратиного тонокчылар табарып јат

Тенгеринин кырында кичинек көк айас јарык көрүнди, — ай жаңы ла чыгып келеткен.

Айландыра кара агаш көрүне берди.

Буратино мендеп басты. Онын кийининен кем де база түргендеп базып келетти. Буратино жүгүрип ийди. Онын кийининен кем де араай, табыш јогынан калып келетти.

Буратино кайа көрди. Эки көзиле көрүнер эдип јыртык ойып алган таар бажына кийген эки кижии оны сүрүжип келип јатты.

Бир эмеш кичинек сындузы колында бычагыла јанып, эмеш узуны дезе, тудунып алган

колмылтыгынын оозы воронка чылап ачылып калган эмтир...

— Ай-ай! — деп, Буратино чыгырып ийеле, койон чылап кара агаштын жаказы жаар жүгүрди.

— Тур! Тур! — деп, тонокчылар кыйгырыштылар.

Же Буратино сүрекей тын коркуган да болзо, нени эдетенин сананып алды, төрт тегелик алтын акчаны оозына сугуп ийеле, жыду кат өзүп калган чеден жаар туура чыкты... Же мында оны эки тонокчыл тудуп алдылар.

— Акчалу, кап карам ба, айса тынын карам ба!?

Тур! Тур!—деп, тонокчылар кыйгырыштылар.

Олор оного нени сурап турганын ондобой турган кижилер болуп, Буратино жангыс ла тумчугыла түрген-түрген тынып, тынастап турды. Тонокчылар оны жаказынан тудала силкип, бирүзи дезде оны колмылтыгыла коркудуп, экинчизи дезде Буратинонын кармандарын тинтип турган.

— Сенин акчан кайда? — деп, узуну баркырап турды.

— Акчанды берет, кодурлу танма! — деп, экинчизи кыйгырды.

— Тыда тартарым!

— Бажыгды кезе чайнаарым!

Буратино коркуганына сиркиреже берерде, онын оозындагы алтын акчалары шыгыража берди.

— Э-э, акказы мында эмтир не! — Акказы онын оозында! — деп, тонокчылар улый бердилер...

Бирүзи Буратиноны бажынан, экинчизи будынан тудуп алып, силкий бердилер. Буратино дезде тиштерин тыгыда тиштенип алды.

Буратинонын эки будын өрө эделе, јер орто бажыла токулдада түртүрип тургандар, је оны да Буратино керексибейт.

Јабыс сынду тонокчыл јалбак бычагыла онын оозын ачып турды. Ачып ла барадарда, Буратино канайда да эптү, бойынын бар күчиле онын колынан тиштеп ийди... Је онызы кижинин колы эмес, кискенин колы болгон эмтир. Тонокчыл ачу-корон кангылап ийди. Буратино онын колынан келескен чилеп тыйрындалып туруп айрыла-

ла, чеден јаар сурт этти. Ол жыраанын ортозына кире коноло, куртка тоннын, штанынын үзүктөрүн жыраага артырып, чеденнен ажала, агаш жаар сунды.

Агаштын жаказына жетирбей тонокчылар ого база ла жаба жеттилер. Буратино өрө секирип, жайканып турган агаштын будагынан тудунып алала, агаш өрө чыкты. Тонокчылар десе онын кийининен чыктылар. Же ологго агаш өрө чыгарга бажына кийип алган таарлары чаптык эдип турган.

Агаштын бажына тырмактанып туруп чыгала, Буратино жайканып турала, коштой турган агаш жаар калыды. Тонокчылар онын кийининен калыды. Же олог экүлезин агашты жастыра туткан бойынча, жерге мач этире келип түштилер.

Олог онтоп, калактажып, тырманыжып турганча, Буратино агаштан түшкен бойынча, аайыбажы жок түрген жүгүрерде, онын буттары торг көрүнбей де турды.

Айдын жаркыныча агаштардан узун көлөткөлөр чөйилет. Бастыра агаштар өлө-чокур неме аайлу болгон. Буратино кезикте көлөткөгө көрүнбей барып, кезикте онын бөрүгү айдын жаркынына агарып турды.

Онойдо-онойдо Буратино бир көлгө једип алды. Күскүдий жалтырап јаткан суунын үстүнде, наадайлардын театрындагы ойын чылап, ай илмектенип калган.

Буратино он јаны жаар секирерде — сас, сол

јанында база сас... Кийининде дезе база ла будактын сынып жызыраганы угулды...

— Тут, оны тут!..

Буратиноны көрүп аларга, тонокчылар үлүш

Буратинонын суудан сырайып калган будынан тонокчылар тудуп ла жадарда, куу жаан канаттарын жайып, көлдүн үстүлө учты.

өлөннин ортозыла бийик-бийик секирип, ого жаба једип келип јаттылар.

— Ол мында!

Буратиного сууга калыырынан өскө эп-арга јок болды. Бу өйдө јараттыг јанында, бажын канадынын алдына сугуп алып, уйуктап јаткан јаан куу кушты көрүп ийди.

Буратино суу јаар калып барала, куунун будына селбектене берди.

— Го-го — деп, ойгонып келеле, куу калактап ийди. — Бу неге јараар баштак кылык! Менин будыма тийбегер!

Буратинонын суудан сырайып калган будынан тонокчылар тудуп ла јадарда, куу јаан канаттарын јайып, көлдин үстүле учты.

Көлдин ол јанына учуп барала, Буратино куунун буттарын колынан бождоып, јерге мач этире келип түшти. Јерден туруп келген бойынча јенестү төгөзөктөрлө, өлөннин ортозыла, межелик төгннин үстүнде тенериде, јерге јуук турган ай јаар чике јүгүрди.

Тонокчылар Буратиноны агашка илип, бууп јат

Буратино арыганына күскидеги көжүп калган чымыл чылап, буттарын јүк ле арайдаг кыймыктадып турды.

Кенетийин ол кузукту агаштын бүри өткүре јараш ак јаланг көрүп ийди. Ол јаланда айдын

јарыгында јаркындалган төрт көзнөктү кичинек тура турды. Онын көзнөгинин тыштынан јабатан јабынчызында күн, ай ла јылдыстар јурап салган эмитир.

Тураны айландыра көк чаңкыр јаан, јараш чечектер өскөн. Ару кумак уруп салган јолдорлу. Фонтаннан өрө чичкерте суу чоргып турды, ол суунын ортозында өлө-чокур мячик бийелеп тургандый болуп көрүнип турды.

Буратино төрт тамандап кирнестеге чыгып алала, эжикти токулдатты. Туранын ичинде бир де табыш јок болды. Буратино тыныда токулдатты — байла, ондогы немелер теренг уйкуда болгон болбой.

Бу өйдө агаштын ортозынан тонокчылар каттап ла чыгып келдилер. Олор көлди кечип келген, кийимдеринен суу торт ло шүүлип турды. Буратиноны көргөн лө бойынча, јабыс сындузы киске чилеп кыркырап, јааны дезе түлкү чилеп үрүп ийди...

Буратино эжикти колы-будыла токпоктоп:

— Болужыгар, эй, болужыгар, ак санаалу улустар! — деп, кыйгырды.

Бу өйдө, јараш кантыраш тумчукту, быјыраш чачту јараш кызычак көзнөктөн көрүнип келди.

Ол кызычак көзин јумуп алган.

— Кызычак, эжигерди ачаар, менин кийимнен тонокчылар мени сүрүжип јат.

— Ба-таа, бу болор-болбос неме не! Мен уй-

уктайын деп, көзимди ачып болбой турум — деп, кызычак јараш оозыла эстеп айтты.

Ол кызычак колын өрө көдүрип, керилип ийеле, көзнөктөнг ары болды.

Буратиного эмди канайдар да арга јок, тумчугыла кумакка көмө түртүп алып, өлүп калган кижиге болуп көнгөрө јада берди.

Төноқчылар ол ортозында онын јанына чурасылап келеле:

— Э-э, таңма, эмди бистен качып кайда барарын! — дешти.

Буратинонын оозын ачтыртып аларга тоноқчылар оны коркушту кыйнагылаган, онызын айдарга кижиге сөс тө таппас. Је олар Буратинонын кийининен сүрүжип келеделе, мылтыгын ла бычагын түжүрбеген болзо, қөөркий Буратино керегинде куучынды мында ла токтодып койорго до јараар эди.

Учында барып тоноқчылар Буратинонын бажын төмөн эдип агашка илип саларга јөптөштилер. Будына буудан буулайла, Буратиноны дуб агаштын будагына илип салдылар. Олор үлүш куйруктарын суй салып, дубтын төзине отурала, Буратинонын оозынан алтын акча качан түжерин сакый бердилер...

Таң алдында салкын тыгып, дубтын јалбырактары шуулай берди. Буратино агаш чылап, салкын согордо ары-бери элбендеп турды. Чыкту, куйруктарын айра миний алып, отураарга тоноқчылардын күүнине тийе берди...

Буратино ағаш чылап салактап турды.

—Энирге јетире онойдо салактап тур, најы!— деп, эди-канына тийип, ачынгылап айдала, олор аштайла јолдын јанынан кандый-кандый бир ажанар јер бедиреп бардылар.

Чанкыр чачту кызычак Буратинонын тынын корыды

Буратиноны илип салган будактарды өткүре тангынн јарыгы тандактала берди.

Јаландагы өлөнги көпөш болуп, көк чанкыр чечектер чалыннын суркураган тамчыларыла бүркелип калган.

Быјыраш чанкыр чачту кызычак бажын көз-нөктөн база ла чыгарып келеле, уйкузырап калган јараш көзин колло јыжып, јаан көрүп ийди.

Синьор Қарабас Барабастың наадайлардың театрында бу бала эн јараш наадай болгон.

Ээзиниң кату кылыгына чыдабай, ол театр-дан качала, көк јаланда јаныскандыра турган бу турага келип кирип алган.

Андар, куштар ла кезик курт-конустар ол баланы сүреен сүйү берген, нениң учун дезе, ол сагышту, јобош, кичүден ала јакшы кылыкка үредип салган бала болгон.

Андар оның јүрүмине керектү не ле немелер-ле јеткилдеп туратаң.

Момон ого јиирге јарагадый тазылдар экеле-тен болгон.

Чычкандар — сахар, сыр ла керткен колба-са беретен.

Јалакай, сагышту ийт пудель Артемон дезе ого булка калаштар экелетен.

Саныскан дезе ого мөңүн чаазыңга ороп сал-ган шоколадный конфеттерди базардан уурдай-таны да чын.

Бакалар кузуктың қабагына уруп алып, ого киж ичер лимонад деп суу экелетен.

Шонкор — быжырып салган куштар экеле-тен болгон

Ат-конус јүзүн-јүүр јилектер јууп беретен.

Көбөлөктөр —ого пудраланарга чечектердег пыльца деп ак неме јууп экелип туратандар.

Курттар дезе тиш арчыырга ла чыкырап тур-ган эжиктерди сүркүштеерге керектү сүркүшти, бойларынан ныкып чыгарып туратандар.

Карлагаштар дезе айылды айландыра жуулган кортон адаруларды ла томонокторды јоголтып туратан...

Је онойдо, чанкыр чачту кызычак көзин ачкан ла бойынча бажы төмөн болуп салактап калган Буратиноны көрүп ийди.

Колдорын јаактарына јаба тудуп:

— Ах-ах-ах! — деп, ол бала калактай берди.

Силкинерде, кулактары јалбандап көзнөктинг алдында ийт Артемон көрүнип келди. Ол јангы-

Көзнөктинг алдында Артемон ийт көрүнип келди.

ла бойынын белкенчегинин түгин тазада кайчылап алган болгон, онойып күнүн сайын кайчыланатан.

Көксиндеги быыраш түгин тарап салган, куйругынын учында кара бантик эдип алган. Колында мөнүн часту.

— Мен белен!

Артемон тумчугын туура эдип, үстүндеги эрдин ырсайтып, ак тиштерин көргүзип ийди.

— Артемон кемди-кемди кычырзан — деп, кызычак айтты.—Көөркий Буратиноны агаштан түжүрүп, айылга кийдиреле, доктор кычырар керек...

— Белен!

Артемон белетенип алган учун капшай айлана согордо, онын тамандарынын алдынан чыкту кумак чачыла берди...

Ол чымалынын уйазынын жаны жаар калып барала, үрүп, бастыра чымалыларды ойгозоло, Буратиноны илип салган буузын үзе кемирзин деп төрт жүс чымалылар ийди.

Төрт жүс тоомчылу чымалы чичке јолло ээчий-деечий барып, дубка чыгала, бууны кезе кемирил ийдилер.

Артемон жыгылып брааткан Буратиноны тудала, айылга апарып салды... Буратиноны орынга јаттыргызып салала, ийт јелижиле агаштын ортозы жаар сундуртуп барып, ол оноң атту-чуулу доктор Мерчиткени ле фельдшер болуп турган жаан кара Баканы, албатынын бастыра оору-

ларын билип турган куу будакка түңгей Богомол деп атту конгысты экелди.

Мерчитке кулагын Буратинонын төжине жаба тутты:

— Бу оору кижн өлгөнгө жуук — деп, шымыранала, ол бажын жүс сегизен градуска айландырып ийди.

Бака чыкту колыла Буратиноны узак уужап турган. Сананып, багырайып калган көзиле арыбери көрүп, жаан оозыла бапылдатты:

— Бу кижн тирүге жуук...

Албатынын эмчизи Богомол, өлгөн ошкош кургак колыла Буратиного араай тийип айтты:

— Экүнинг бирүзи — бу оору кижн эмезе тирү, эмезе өлгөн. Ол тирү болзо — ол тирү артып калар, эмезе ол тирү артпас. Ол өлгөн болзо — оны тиргизерге жараар, эмезе тиргизерге жарабас.

— Терррбезен — дейле Мерчитке жымжак канадыла жангып, карануй туранын үсти жаар уча берди.

Ачынганына жаан Кара Баканын сөөлдөри бастыра тостойыжа берди

— Кккандый жескинчилү неме ондобосторрр! — деп, бапылдап ийеле, ичиле жерге ма-чылдада секирип, үлүш туранын алды жаар секире берди.

Эмчи Богомол десе не болзо ол болзын дейле, кургап калган будак болуп, көзнөктөн тыш-кары антарыла берди.

— Мен оны канайып эмдейтем, нөкөрлөр?!—

деп, кызычак јакшынак колыла чабынып ийди.

— Қасторкала эмдеер! — деп, тураның алдынан Қара Бака бапылдап ийди.

— Қасторкала эмдегер! — деп, Мечиртке тураның үстүнег ачу корон катқырып ийди.

— Қасторкала эмдеер эмезе касторкала эмес! — деп, көзнөктің ары јанынан Богомол кыјырады.

Ол тушта бастыра бойы көк, тырмалып калган көөркий Буратино онтоп айтты:

— Қасторка меге керек јок, эмеш јакшы боло берди!

Чанкыр чачту кызычак оның үстүне бөкөйип алып:

— Буратино, сени мүргүп сурап турум, көзинди јумала, тумчугынды туй тудуп, бу эмди ичип ий.

— Ичпезим, ичпезим, ичпезим!..

— Мен сеге бир болчок сахар берерим...

Чүрчеле ол ортозына кайдаг да оозында бир болчок сахар тудунган ак чычкан одеялоны өрө орунга чыгып келди.

— Мени угар болзонг, бу сахарды аларың — деп, кызычак айтты.

— Сааааахарды ла береер...

— Сен билзен — бу эмди ичпес болзонг өлөрингенг маат јок...

— Қасторка ичкенче өлөрим...

Је кызычак јаан кижидий кату үниле айтты:

— Тумчугынды туй тудала, бажынды өрө эдип, потолок јаар көр... Бир, эки, үч — деп,

тоолоп ийеле, касторканы Буратинонын оозына урган ла бойынча, кийининен ары бир болчок сахар оозына сугуп ийеле, оны окшоп ийди.

— Болгоны ла бу...

Якшы ла керектерди сүүп туратан Артемон деп ийт, тижиле куйругын тиштеп алып, куйундый, көзнөктинг алдында бөөлдөнөрдө онын буттары, кулактары, суркуражып турган көстөри мунг кире болуп айланыжа берди.

Чагкыр чачту кызычак Буратиноны үредерге сананып алды

Эртен тура Буратино сү-кадыгы якшы, бойы сүүнчилү, ого не де болбогондый ойгонып келди.

Чагкыр чачту кызычак садта наадайлардын аяк-казандарын тургускылап койгон кичинек столдо отуруп, оны сакып отурды. Ол жүзүн жангы ла јунуп алган, эмеш кантыр тумчугында ла јаактарында чечектердинг ак тозунын пудра эдип уймап алган.

— Ары барыгар, чындап та бу не мындый!— деп, ол Буратиноны сакып, амыр бербей турган көбөлөктөрдү бойынан ары сүрүп отурды.

Агаш уулчакты бажынан будына јетире ајыктап көрөлө, јүзин чырчыйтып, столдын јанына отурзын деп ого айдала, кичинек аякка какао уруп берди. Буратино столдын јанына, будын бойынын алдына сугуп, эптеп отуруп алды. Миндальный пирожныйларды алып, оозына бү-

дүнге сугуп, эмеш те чайнабай болчокко ажырып отурды.

Вареньелү вазага сабарларын сугуп, оны јакшызынып јалап, соруп отурды.

Кызычак бир карыган конуска калаштын оодыгын берерге кайа көрөрдө, Буратино какас уруп салган чөйгөнди алган бойынча, онын чоргозынан соруп үзе ичип ийди.

Силкинип ийеле, какаоны столго төгүп ийди...

Ол тушта кызычак ого мынайда кату айтты:

— Буттарыгарды бойыгардын алдынан чыгарала, столдын алды јаар түжүрип ийигер. Курсакты колло јибегер, вилкала, калбакла јийтен.

Чанкыр чачту кызычак ого ачынып, кирбигиле јапылдадып отурды.

— Слерди кем кичееп, үредип јат меге айдып беререер бе?

— Кезикте Карло адам кичееп азырап туру, кезикте кем де эмес.

— Слерди эмди мен азырап кичеерим, меге иженигер.

«Је керек болор!» — деп, Буратино сананды.

Кичинек кушкаштарды сүрүп, койу өлөңниг ортозыла Артемон деп ийт тураны айландыра мантап турды. Качан кушкаштар агашка отурып алганда, ол бажын өрө көдүрип алып, өрө секирип, үрүп, кыгзып турды.

«Кушкаштарды ол кандый тын сүйүп јат» — деп, Буратино ичинде күйүнип сананды.

Столдо эптү отурганынан арып, онын бастыра эдинде чымалылар өрө-төмөн мантажып тур-

ган немедий болды. Же мындый шыралу ажаныш учында божоды. Тумчугыгнан какаоны арчып ал деп, кызычак ого jakыды. Платъезиндеги бантигин ле түрүлип калган jиктерин жазап алып, Буратиноны колынан тудала, оны үредерге тура жаар jединди.

Артемон деп ийт десе өлөннин үстүле ары-бери мантап, үрүп турган; кушкаштар оной бир де кичинек коркубай, сүүнчилү сыгырыжып отурдылар: эзин салкын агаштардын үстүле элбиреде согот.

— Jыртык-самтар кийимдеригерди уштугар, эмди слерге жаңы чамча ла штан берер — деп, кызычак айтты.

Төрт кийим көктөөчилер — жагыскан узанатан ус рак Шепталло, чүрмештү карыган Томуртка, жаан Рогач деп атту конус ла Лизетта — чычкан кызычактын кандый да эски платъелеринен Буратиного уул кижининг кеен костюмын көктөп бердилер.

Шепталло үлгүзин кезет, Томуртка бойынын узун тумчугыла үйттер үйттеп көктөйт, Рогач деп конус буттарыла учуктар каттап, Лизетта — чычкан десе ол учуктарды керектү jерде кезе кыркып отурды.

Буратиного кызычактын кандый да кийимдерининг эскизин кийерге уйатту болгон. Же канайтсын, кийерге келишти. Тумчугы мыжылдап жаңы куртказынын карманына төрт тегелик алтын акказын сугуп алды.

*Буратино столдын жанына будын бойынын алдына сугуп,
эптү отурып алды.*

— Эмди колыгарды алдыгарга салып отурыгар, корчойбогор — деп айдала, кызычак бир болчок мел алды. — Эмди бис арифметиканы үренерибис... Слердин карманыгарда эки болчок яблоко бар болзын...

Буратино бир көзин сыкыйтып ийеле, айтты:
— Төгүндебегер, бирү де жок...

— Уксаар бери, Буратино—деп, кызычак база катап айтты. — Же слердин карманыгарда эки болчок яблоко бар деп сананып алалык. Кем де

слердег бир яблоконы алып алган. Эмди слерде канча яблоко артты?

— Эки.

— Јазап сананыгар.

Буратино мандайын чырчыйтып, тыгыда савана берди.

— Эки...

— Нениг учун эки?

— Менле согушкан да кижиге яблоком бербезим, онын учун эки!

— Математикага үренерге слерде кандый да күүн жок эмтир. Ондый болзо, эмди диктант бичирибис — деп, кызычак ачурканып айтты.

Кызычак јакшынак көзин потолок јаар көрүп алды.

— Бичигер: «А Роза упала на лапу Азора». Бичип салдыгар ба? Эмди бу (шилбизиндү) эрмекти тескеери кычырыгар.

Бичиирдег болгой, Буратино керек дезе, чернила ла пероны да качан да көрбөгөни биске озо јарт.

Кызычак «бичигер» ле деп айдарда, Буратино бойынын узун тумчугын чернилага сугуп ийеле, чыгарып келерде, онын тумчугынан чаазынга чернила тамчылап ийерде, ол сүреен тыг коркуйберди.

Кызычак ачынган бойынча эки колыла тажынып, онын көзинде јажы мелтиреп келди.

— Слер јескинчилү баштак. Ол керегинде слерди каруузына тургузар керек.

Ол көзнөктөң бажын чыгарала:

— Артемон, Буратиноны карануй кыпка сугуп сал! — деди.

Артемон ак тиштерин ырсайтып, тургуза ла эжикте көрүнүп келди. Буратиноны куртказынан тиштеп алып, тескеерлеп барала, толуктарында жаан жөргөмөш уйа тартып койгон карануй кыпка апарып сугуп салган. Буратиноны ого жазап бөктөп салала, оны коркудуп, тың ыркыранып ийеле, ойто ло кушкаштар сүрүп мантай берди.

Кызычак десе Буратиноны мындый катуу каруузына тургусканына кородоп, наадайлардын кружевалу кичинек орунуна жадала, ачу корон ыйлай берди. Же үредүгө алган болзон, керекти учына жетирер керек.

— Кандый тенек кыс... Үредүчи табылган эмитир, кижини үредетен таңманын бүдүжин... Бойынын бажын десе шаајыннан эткен, көксине десе көбөң тыктап салган... — деп, Буратино карануй кыпта кимиренип отурды.

Карануй кыпта десе кандый да неме оогош тиштериле кыјырадып тургандый табыш угулды:

— Уксан, уксан...

Буратино чернилала уймалып калган тумчугын өрө көдүрүп ийеле, бажы төмөн болуп салактап калган жарганатты көрүп ийди:

— Сеге не керек?

— Түнди ле сагып ал, Буратино.

— Араай, араай, бистин уйаларыбысты силки-

бегер, чымылдарды үркүтпегер — деп, кажы ла толуктарда јөргөмөштөр шымыраныжып турдылар.

Колын јаагына тайанып алып, Буратино сынык балкаш көөшкө отуруп алды. Је ол мынаг да артык кыйынду керектерди көргөн, эмди дезде кызычактын бу кату болгонына кородоп отурган.

— Балдарды мынайда үредетен бе?.. Бу үредү эмес — шыра... Мынайда отурба... Онойдо ажанба... Бала букварьды да јазап үренип албаган, ол дезде капшай ла чернилала чийдиртип јат... Артемон ийт дезде кушкаштарла сүрүжи јат, — ого кем јок...

Јарганат база ла катап мынайда шымыранып, айтты:

— Түнди ле сакып ал, Буратино, сени Тенектердин Јерине апарарым. Анда сенин нөкөрлөринг — түлкү Алиса ла кiske Базилио, ырыс, јыргал сакып јат. Түнге ле јетире сакып ал.

Буратико Тенектердин Јерине једип јат

Чанкыр чачту кызычак карануй кыптын эжигине базып келди:

— Буратино, најым, санаагар кирди бе?

Је Буратино сүреен ачынган болгон, онын санаазында чек өскө неме.

— Сакыбагар, мен ненин учун бодонотом!..

— Ондый болзо, слерге бу карануй кыпка тан атканча отурарга келижер...

Кызычак уур тынып ийеле, жүре берди.

Түн кирди. Туранын үстүндө Мечиртке каткыра берди, жаан кара Бака десе, айдын жарыгына балкашту түүлген сууга кардыла жаап ма чылдадып аларга чыгып келди.

Кызычак орунга жадып, уйуктап болбой, узак кородоп өксөп туруп, араайынан уйуктап баратты.

Артемон десе тумчугын куйругынын алдына сугуп, баланын комнатазынын эжигинин жанына жадала, уйуктап жатты.

Комнатанын ичиндеги час түннинг талортозы једе бергенин темдектеп сокты.

Жарганат потолоктон айрылала, учты.

— Ой жетти, жүгүр, Буратино! — деп, онын кулагына чынгырып ийди.

— Кыптын ичинде чычкандар өдүп турган жыртык бар... Сени тышкаары жаланда сакырым—дейле, жарганат көзнөктөн тышкаары учуп чыкты. Жөргөмөштин уйазына оролып туруп, Буратино толук жаар секирди. Онын кийининен ары жөргөмөштөр ачынып кимиреништи.

Ол күжүлдин ичегениле жылып барарда, ичеген там ла чичкерип барды. Буратино жүк арайдан ла жылып баратты... Кенетийин ол бажы төмөн болуп потполжого түже берди.

Ондо ол күжүлдер тудатан баспакка арай түшпей, столовойдо турган аяктан жаны ла

сүт ичип алган уж деп жыланның куйругына ба-
зып ийеле, кискелер өдүп турган жыртыктан ак
јаланга чыгып келди.

Јарганат көк чанкыр чечектердин үстүле та-
быш јоктон учуп турды.

— Мениң кийинимнен ле сал, Буратино, Те-
нектердин Јерине барарын.

Јарганаттарда куйрук јок, онын учун ол
куштар чылап чике учпас, бойынын илгин ош-
кош канаттарыла өрө-төмөн учуп јүрөт. Көрмө-
зөккө түңей өрө-төмөн учуп турат; јолой ол то-
монокторды ла түнде учатан көбөлөктөрдү бү-
дүңгө ажырып турарга оозын качан да јаппай-
тан. Буратино мойынына јетире өзүп калган
өлөнниң ортозыла јарганаттын кийининен јү-
гүрип барадарда, үлүш чечектер онын јүзине
шабылап турды.

Јарганат кенетийин тегериде турган тегерик
ай јаар учуп:

— Экелип салдым! — деп, кемге де кыйгы-
рып ийди.

Буратино бу ла өйдө бийик јараткан тоголо-
нып, антарыла берди. Тоголонып, тоголонып ба-
рала, јаан јалбыракту өлөнниң ортозына барып
түшти.

Оозына толтыра кумак толуп калган, басты-
ра бойы јара тырматкан, тозурайып калган
көстөрлү, Буратино отура түшти:

— Ба-гаа!..

Онын алдында түлкү Алиса ла киске Бази-
лио тургулады.

— Јалтанбас Буратино байла айдан тўжўп келген болор — деп, тўлкў айтты.

— Сан башка, бу канайып тирў артты не? — деп, киске Базилио јўзин јаман эдип айтты.

Је кискенин он колын тангып та койгон, тўлкўнинг куйругы дезе бастыра бойы састын балларларына уймалып та калган болзо, эмеш сезнип, Буратино бойынын азыйгы таныштарыла јолукканына сўўне берди.

— Јаманда да јакшы бар, — је онын учун сен Тенектердин Јерине келдин — деп, тўлкў айтты...

Суузы соолып калган сууны кечире јаткан сынык кўр јаар тўлкў колыла кўргўсти. Суунын ол јанында, чирийле, талортозы бузулып калган туралар, будактары сынып калган каткак агаштарла келтейип калган церквелердин баштары, коллокольнялар кўрўнип турды...

— Бу городто Карло аданга јарагадый койоннын терезиле кыптап эткен сан башка курткатондор ло јўзўн-башка јуралганду азбукалар садып јат — деп, јаланып, тўлкў айтты...—Эх, кандый амтанду пирожоктор ло пўтўк эдип эделе агашка саптап салган конфеттер садылып јадылар! Сен бойыннын акчангы байла јылыйтпаган болбойын, кўўркий Буратино?

Тўлкў Алиса ого ўрў турарга болужала, колдорын чилекейлейле, онын куртказын арчып береле, сынып калган кўрди кечире јединди.

Киске Базилио бўдўжи кунукчылду кийининен аксандап келетти.

Онын алдында тўлкү Амоса ла киеке Базилио тургулады.

Тўн ортозы једип те калган болзо, је Тенектердин Городында улус уйуктабаган.

Балкашту тыйрык оромло бастыра бойлары уакка туттуруп салган, торологонына ичи тартылыжып калган арык ийттер оосторын ачкылап, эстегилеп баскылап јўрди:

— Эх-хе-хе-хе...

Келтей кабыргаларынын тўги тазап калган эчкилер, чолтук куйруктарын тырландадып тротуардын јанында тозундалып калган олўндўрди отоп турдылар:

— Туб-е-е-е-е-к...

Терезин ѳткўре сѳѳктѳри корјойыжып калган, бажын салбандадып алган бир уй:

— Шыралу-у-у-зын! — деп, катап-катап мѳѳрѳп турды.

Болчок балкаштардын ўстўнде тазап калган

боро кушкаштар отурган — оlorды бутла да тепсен туура учпас...

Арыктаганына ары-бери тентирилижип, куйруктары чолтуйыжып калган такаалар жүрет...

Je жолдын айрылчыгында дезде үч толукту бөрүктер кийген калжу полицейский бульдог ийттер мойынында адырманду ошейник кайыштарлу тургулайт.

Куру торолоп калган городтын улустарына:

— Өдүгер-р-р! Он жаныла базыгар-р-р! — деп, кыйгырыжып турдылар.

Түлкү Буртиноны оромло оног ары сүүртеп апарды. Оног ары оlor көк очкалу семис кискелер тижи кискелерди колтуктап алып, тротуарла амырап базып турганын көргүлейт.

Чимеркеп, тумчугын өрө көдүрип алган, — бу городтын губернаторы жоон, семис Түлкү — колында фиалканын чечегин тудунган эмегенин колтуктап алып, база мында базып турды.

Түлкү Алиса мынайда шымыранып ийди:

— Бу базып турган улустар дезде Кайкамчылу Жалаанда акча көмүп салган улус... Бу түн акча көмөргө калганчы түн болор. Эртең тура дезде бир обоо акча жууп алала, жүзүн-жүүр немелер сadyп аларын... Капшай баралык...

Түлкү ле киске Буратиноны оодык көөштөр, жыртык башмак өдүктер ле калоштор чачылып калган куру жерге экелеле, бойы бойлорың озоложып, кыйгырыжып турдылар:

— Оро кас.

— Алтын акчаларды сал.

— Үстүнег тустаг ур.

— Бу балкашту суудаг уруп, јазап сугар.

— Крекс, фекс, пекс — деп, айдатанын, калак, ундуба.

Чернилала уймалып калган тумчугын жыжып турала:

— Је ондый да болзо, слер мененг эмеш ырада бараар — деди.

— Баш болзын! Сениг акча салган јеринди көрүп алып кайдалык! — деп, түлкү айтты.

— Кудай алказын!—деп, кiske айдала, олог, эмеш ырада базала, болчок балкаштын кийинине јажынып алдылар.

Буратино ородон казалала, «крекс, фекс, пекс» деп үч катап шымыранып айдалала, ого төрт алтын акчаны салып, үстүнег тобракла көмөлө, карманынаг үч сабарынын бажыла тус алып, үстүнег уруп салды. Јанында јаткан балкашту суудаг алаканыла ууштап, сугарып салды.

Оног, Буратино дезе орозынын јанына отуруп алып, оног качан агаш өзүп келерин сакый берди.

*Полицейлер Буратиноны тудуп алала,
онын бир де јаман керек этпегенин айдып
берерге, ого бир де сөс айттырбай
турдылар*

Түлкү Алиса дезе Буратино уйуктарга жүре берер болор деп сананган. Ол дезе тумчугын

чөйип алып болчок тобрактын үстүне чыгала, чыдамкай сакып отурган.

Эмди түлкү кискени Буратиноны каруулдаарга артырып салала, бойы десе жуугында турган полицейлердин бөлүгине жүгүрди.

Оңдо толтыра таңкынын ыжы, столынын үсти бастыра чокур чернила болуп калган комнатада дежурный болуп турган бульдог-ийт тын козурыктап жатты.

Түлкү үнин сүрекей жалакай эдип ого айтты:

— Господин дежурный, бир жокту уурчыны тудуп аларга слерде арга бар ба? Бу городтын жаан улустарына ол коркушту жеткер-түбек эдер.

Чочуган бойынча, бульдог-ийт тын кыйгырып ийерде, түлкүнинг алды чыкту боло берди.

— У-у-урчы! Гам!

— Каршулу уурчы — Буратино — жалаңда табылган — деп, Түлкү жартап берди.

Кату дежурный ыркыранып, телефон согуп ийерде, английский укту, күжүл тудатан, ис истейтен эки ийт-кире кондылар. Олор бир де кижиге неге де бүтпес болгон, онон болгой бойларына да бүтпей, кандый бир каршулу керек эдип салган болорыбыс деп туратандар.

Бу кату керек эткен кижини полицейлердин бөлүгине өлгөн дө болзо, тирү де болзо жеттирзин деп дежурный олорго жакару берди.

— Тяф! — деп үрүжип ийеле, ис истейтен ийттер буттарыла талтаңдажып, жалаң жаар мантажа бердилер.

Буратиного једип барадала, калганчы јүс метр јерге жылып барала, кенетийн экүлези Буратинонын үстүне калып барала, оны колтуктанып алып, полицейлердин бөлүги јаар сүүртей, бердилер.

Буратино буттарыла тепкиленип, кандый керек эткен учун мени апарып јатканын јайнап сурап турды.

— Полицияда аайына чыгар — деп, ийттер каруузын берди.

Түлкү кискени, колдорула туй кучактап, јерге көмүп салган төрт алтың акчаны казып алдылар. Түлкү бу акчаны коркушту эптү үлеп, бойына үч алтын акча артырала, кiskeге дезе бирүди ле берди.

Түлкүнинг ондый кылыгына чыдабай, унчукпай турала, кiske тырмактарыла онын жүзине кадала берди.

Түлкү кискени, колодорула туй кучактап, бойы јаар тартып алды. Онойдо озор экү бир кезек өйгө болчоктолып калган тудужып турдылар. Кiske ле түлкүнинг түги айдын јарыгына көрүнип чачылыжа берди.

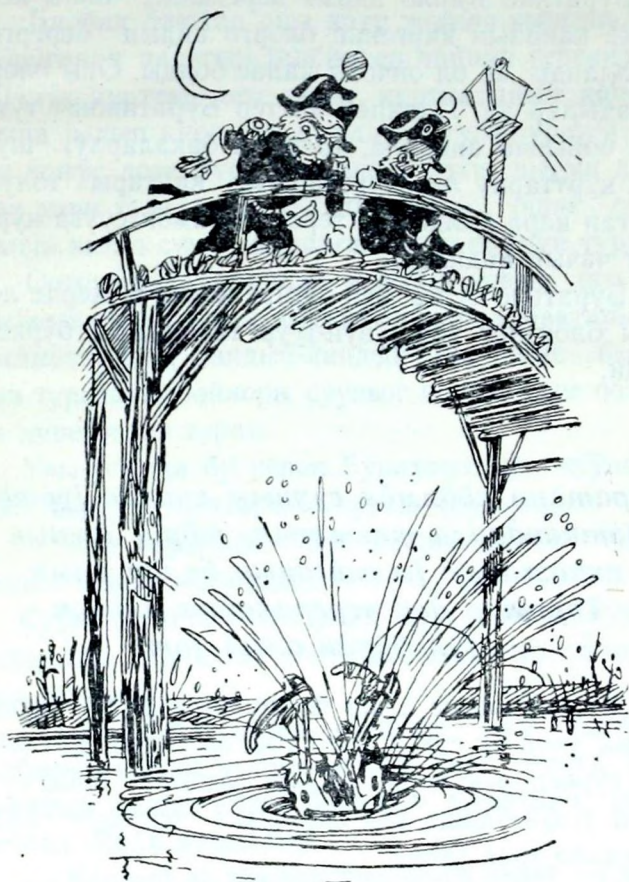
Бойы бойларынын кабыргаларынын түгин тазада јулужып алала, акчаны ойто түнгей үлежеле, ол ло түнде городтон кача бердилер.

Бу ла өйдө ис истейтен ийттер дезе Буратиноны отделениге јетирдилер. Дежурный болуп турган бульдог ийт столдын кийининен туруп келеле, Буратинонын кармандарын бойы тинтиди. Бир болчок сахар ла тату пирогтын сыныгынан

өскө бир де неме таппай салала, дежурный ийт калжуурып, мынайда айтты:

— Сен үч кату керек эткен, тагма: сенде — айыл-јурт јок, сенде паспорт јок, сен иштебей

*Полицей ийттер Буратиноны туткан бойынча апарала,
жара балкашты терен көблмөк сууга кўрдөн чачып
ийдилер.*

јадын. Буратиноны городтын тыштына апарала, көөлмөк суу жаар чачып ийер.

— Тяф! — деп, ис истейтен ийттер каруузын бердилер.

Буратино Карло адазы керегинде, бойы керекке канайып киргенин ологго айдып берерге албаданды. Же ол ончозы калас болды. Оны олог укпадылар да. Полицей ийттер Буратиноны туткан бойынча апарала, толтыра бакаларлу, шүлүк курттарлу ла курттардын каптары толуп калган кара балкашту терен көөлмөк сууга күрдег чачып ийдилер.

Буратино сууга мач эттире келип түжерде ле, оны өлөгннинг көк жүзүн-жүүр тазылдары бүркеп ийди.

*Буратино көөлмөк суунын ичинде журтап
јаткандарла таныжып, төрт алтын
акказынын жылыйганын билип алып,
Тортила деп черепахадан алтын
јүлкүүрди алып јат*

Буратинонын агаш болгонын ундубас керек, онын учун ол сууга чөнгбөгөн. Же ондый да болзо ол сүреен тын коркуганына, бастыра бойы суунын жүзүн-башка көк баларына бастыра бойы ородоло узак јатты.

Оны айландыра ол суунын ичинде јаткан тындулар ончозы јуулды. Бастыразына јарлу те-

нек ичи јаан кара балбак баштар, эки бутту суунунг конустары, шүлүк курттар, не ле неме-ни, бойы бойлорын да јип турар личинкалар, учында јүзүн-башка оогош инфузориялар ончозы мында јуулды.

Балбак баштар оны кату эрдиле кычыкылап, бөрүгинин чачагын јилбиркеп чайнап тургандар. Шүлүк курттар дезе онын куртказынын карманына јылып кирип калгандар. Суула јүретен кара конус дезе Буратинонын суудаг чыгып калган узун тумчугына чыгып алала, оног ойто канча катап сууга, карлагаш чылап, учуп турды.

Оогош инфузориялар мыйрындажып, ого буды-колынын ордына бүткен чичке сарбактарыла кыймыктадып, кандый-кандый јиир неме бедиреп турганча, бойлоры суунунг конузынын оозына кире берип турат.

Учы-учында бу керек Буратинонын күүнине тийе берерде, буттарыла сууны чапкылап:

— Ары барыгар! Мен слерге өлгөн кiske эмес! — деп кыйгырды.

Сууда јуртаган тындулар јер сайын туура болдылар. Буратино көгкөрө анданып алала, ары эжинди.

Сууда өзөтөн лилия чечектинг јаан тегерик жалбырактарына отуруп алала, јаан оосту, багырайып калган көстү бакалар Буратино јаар кайкап көрүп турдылар.

— Кандый да каракатица јүзүп келет — деп, бакалардын бирүзи бапылдап ийди.

— Тумчугы карачиленнинг тумчугы ошкош узун — деп, экинчизи бапылдады.

— Бу талайда жүретен бака — деп, үчүнчизи айтты.

Буратино эмеш амырап аларга сууда өзүп турган лилия деп чечектин жаан жалбырагына чыгып алды. Онын үстүндө отуруп алып, тизезин эки колыла кучактай тудуп, тиштериле карсылдадып айтты:

— Мынайда кичинек уулчактар ла кызычактар ончозы сүттөн ичип алып; эмди жымжак жылу орундарында уйуктап жадылар... Жаңыс ла мен бу чыкту, соок жалбырактын үстүндө отурым... Жиирге бир-бир неме берзегер, бакалар.

Бакалардын нени де керексибейтени соок этүзи биске јарт. Је олордо жүрек јок деп сананарга јарабас. Соокко тонуп калганына тиштериле тарсылдап, Буратино ологго бойынын не ле болуп шыралап жүргени керегинде куучындап берерде, бакалар ээчий-деэчий буттарыла элес эдип буунты суунун түбине чөндилер.

Олор оног өлгөн конус ла себискенинг кананын, эмеш балар, рактын бир болчок үркенезин ле бир канча чирип калган тазылдар экелип бердилер.

Бу немелерди бастыразын Буратинонын алдына лилия деп чечектин жалбырагына салып береле, ойто ло алдында отурган жалбырактарына чыгып, көстөри тозурайып калган, жаан оосту баштарын өрө көдүрүп алып, таштый кыймыктабай отургылады.

Буратино бакалардын экелип берген курсактарын жытап жип көрди.

— Күүним булганды, кускум келди, кандый жескимчилү неме бу!..

Оноң бакалар катап ла жангыс үүр ончозы сууга калыды...

Оноң суунын үстүндеги өлөңдөр кыймыктанып, өлөңдөрдүн алдынан жыланның жаан бажы чыгып келди. Ол Буратино отурган жалбырак жаар жүсти.

Буратинонын бажындагы бөрүгинин чачагы атырайып, коркуганына бойы суу жаар арай жыгылбады.

Же ол жылан эмес болгон. Ол кемге де каршузы жок, эмеш көзи жетпес Тортила деп карыган черепаха болгон.

— Эх, сен, санаан жетпес тенек, бүдүмчил уулчагаш! Сеге айылда ла отуруп, жазап үренер керек! Тенектердин Јерине сениң келгенинги — деп, Тортила айтты.

— Мен Карло адамга көп алтын. акча таап берерге санангам не... Мен сүррррен јакшы, санаалу уулчак...

— Сениң акчангы кiske ле түлкү уурдап алган — деп, черепаха айтты.— Олор бу суунын жапыла мантап барадала, суу ичерге токтойло, сениң акчангы казып алганын ла оны үлежип јадып, канайда согушкан керегинде мактаныжып турганын мен уккам... Эх, сен, санаан кыска, улуска бүдүмчилү тeneгеш!..

— Арбанбай, карын кижиге болужар керек...

Мен эмди канайдарым? Ой-ой-ой! Карло адамга канайып једерим? Ай-ай-ай! — деп, Буратино калактады.

Ол көзин јудуруктарыла јыжып, ачу өксөп ыйлап отуларда, бастыра бакалар кенетийин:

— Ух — ух... Тортила, кижиге болушсанг — деп, уур тындылар.

Нени де сананып, черепаха ай јаар узак көрүп отурды...

— Бир катап мен база мынайда ок бир кижиге болушкам, онын кийининде ол менин таадамнын ла јаан энемнин сөөгинен черепаха капту тарактар эдип алган — деп, Тортила айтты. Онын кийининде база ла катап ай јаар көрүп узак отурды. — Је кем јок, мында эмеш отур, кижининг сомы, мен дезе суунын түбиле жүзүп көрөйин — бир тузалу неме табар болорым ба...

Жыланнын бажына түңгей бажын кабыгынын ичине кийдире тартып алала, черепаха арайынан сууга ойто чөңгө берди.

— Черепаха Тортила јаан јажыт билер — деп, бакалар шымыранышты.

Сүреен узак ой өтти. Ай төңдөрдүн ары јаны јаар ажып баратты...

— Санаанг кыска, улуска бүдүмчил тенегеш! Киске ле түлкү сенин алтын акчаларыңды уурдап алганына кунукпа. Мен сеге бу јүлкүүрди берип јадым. Бу јүлкүүрди коркушту узун сагалду, басканда чаптык болбозын деп сагалын карманына сугуп алатан кижиге түжүрген. Бу јүл-

Катап ла суунун үстү кыймыктана берди—оозунда кичинек алтын жүлкүүр тудунун алган черепаха чыгып келди. Оны Буратинонын жанына жалбыракка салды.

күүрди таап бер деп, ол мени кандый коркушту сураган эди!

Тортила тынып ийеле, унчукпай катап тынып ийерде, суу кайнай берди...

— Же мен ол тушта, менин жаан энем ле жаан адамнын кабыктарынан тарак эткен учун улуска коркушту ачынгам, онын учун мен ого болушпагам. Сагалду кижги бу жүлкүүр керегинде көп неме куучындаган, же мен ончозын ундуп салгам. Жагыс ла, бу жүлкүүрле кандый да эжик ачар керек, онызы ырысту болор деп айтканы санаама кирет...

Буратинонын жүреги согулып, көстөри мызылдажа берди. Ол бойынын бастыра шыралап жүргенин чүрчө лө ундуп ийди. Курточканын карманынан шүлүк курттарды кодорып, ого алтын жүлкүүрди салып, черепаха ла бакаларга бойынын быйанду сөзүн айдала, суу жаар чурап ийди, жарат жаар жүсти. Ол кичинек карачкы көлөткөдүй жараттын кырында көрүнип келерде, бакалар онын кийининен жагыс үнлө калактадылар:

— Буратино, жүлкүүрди жылытпа!

***Буратино Тенектердин Јеринен качала,
база ла бойы ошкош шыралап жүргөн
нөкөрине туштады***

Тортила деп черепаха ого Тенектердин Јеринен ойто баратан јолды јартап көргүзип бербеди. Буратино көс лө көргөн јер жаар качып барды. Кара агаштарды өткүрө жылдыстар жалтырап турды. Јолдын үстүндө бийик кайа-таштар энгейип калган тургулайт. Капчал өзөктин ичинде койу туман турды.

Кенетийин Буратинонын алдыла болчок боро неме секире берди. Тургуза ла ийттин үрүжи угулды.

Буратино кайа-ташка жапшына туруп алды. Онын јаныла тумчуктары ла коркушту казыр мыжылдажып, Тенектердин Городынан эки полицей бульдог ийт өдө конды.

Болчок боро неме јолдон туура, кажат жаар

секирерде, ийттер онын кийининен ле бардылар.

Тибирит, ийттин үрүжи ырай берерде, Бура-
тино аайы-бажы јок түрген жүгүрерде, жылдыстар
агаштын кара бүрлеринин ары јанында элесте-
же берди.

Кенетийин болчок боро неме јолды ойто ло
кечире секирди. Бураино койонды танып ийди,
оны дезе, минеле кулагынан тудунып алган, кор-
куганына чек кугарып калган, кичинек кижии ба-
рып јатты.

Ийтер койоннын кийининен јолды кечире се-
кирип ийерде, јараттан оок таштар төгүлиже бе-
реле, оног ойто ло табыжы јоголо берди.

Бураино оног түрген жүгүргенине, јылдыстар
агаштын кара бүрлеринин ары јанында элес
элип өткүлейт.

Боро койон јолды үчүнчи катап кечире ман-
тады. Койонго минген кичинек кижии дезе, ага-
штын будагына илинеле, койоннын үстүнен јы-
гылып, јерге мач эдип, Бураинонын алдына ке-
лип түшти.

— Ррр-гаф! Тут, тут оны! — деп, кыйгы-
рыжып полицей бульдог ийттер койоннын кийи-
нинен манташтылар: олордын ачынгандарына
көстөрине кан шаалып калган Бураиноны да,
кичинек кижини де ајарыбадылар.

Кичинек кижии ыйламзыранып — Эзен бол-
зын, Мальвина, качаннын-качанга эзен бол-
зын! — деп турды.

Бураино оны ајыктап көрөлө, Пьероны тур-

Буратино койонды танып ийди, оны десе минеле кулагынан тудунын алган, коркуганына чек кугарып калган, кичинек кижси барып жатты.

гуза ла танып ийди. Ол узун јендү ак чамчалу болгон.

Пьеро абранынг колесозы барган иске бажын сугуп алган. Байла бойы өлгөн болор деп сананып турган ошкош, кандый да санг башка сөстөр айдып турды: «Эзен болзын, Мальвина! качаннынг-качанга эзен болзын!», јүрүминен айрылып тургандый јатты.

Буратино оны будынан ары-бери тарткылаарда Пьеро кыймыктанбады. Ол тушта Буратино карманында бир шүлүк куртты табала, тыныжы чыгып калган кижининг тумчугына јаба тудуп ийди.

Шүлүк курт узак сананбай ла Пьеронынг тумчугынан тиштеп ийди. Пьеро капшай ла отура тўжеле, бажын јайкап, шүлүк куртты тумчугынан кодорып: — Ах, мен тирү турум не — деди.

Буратино онын тиш арчыйтан порошок ош-кош ак жаагынан ала койып окшоп сурады:

— Сен бого канайып келген? Не керек койонго минип мантадып турун?

— Буратино, Буратино, мени капшай жажыр... Ийттер койоннын кийининен сүрүшкен эмес, менин кийинимнен сүрүшкендер — деп, Пьеро коркуп, ары-бери ајыктап айтты. — Синьор Карабас Барабас мени түни-түжиле истеп јат, Тенектердин Јеринен ол полицей ийттер јалдап алган. Мени тирүге бе, эмезе өлтүреле бе тудар деп сөзин берген.

Браакта база ла ийттердин үни угулып келди. Буратино Пьероны јенинен тудала, адырманду сары чечектердин ортозы јаар апарды.

Анда кугарып калган јалбырактардын үстүне јадала, Пьеро куучындады:

— Билеринг бе, Буратино, бир катап түнде салкын шуулап, көзнөктөнг уруп тургандый јааш, јут болгон...

*Пьеро койонго минип алала,
Тенектердин Јерине канайда јеткени
керегинде куучындап јат*

— Билеринг бе, Буратино, бир катап түнде салкын шуулап, јанмыр көнөктөнг уруп тургандый жааган. Синьор Карабас Барабас оттын јанында отурып алып кангазынан танкылап отурган.

Бастыра наадайлар уйуктай берген. Жангыс ла мен уйуктабагам. Мен чанкыр чачту кызычакты сананып јаткам...

— Саианатан немени тапкан ла эмтиринг, тенеки! — деп, Буратино аралашты. — Мен кечеле энгирде ол кыстанг качкам — ол мени јӱргӱмӱштӱ карангуй кыпка суккан...

— Канайып? Сен чанкыр чачту кызычакты кӱрдинг бе? Сен менинг Мальвинамды кӱрдинг бе?

— Оны кижиге кӱрбӱгӱн бӱ! Ыйламзырак ла кижиге јапшынар неме јок по?!

Колдорыла јангып Пьеро туруп чыкты.

— Сен мени ого апар... Мальвинаны табарга меге болушсан, мен сего алтын јӱлкӱӱрдинг јажытту керегин айдып берерим...

— Канайып! Сен алтын јӱлкӱӱрдинг јажыдын билеринг бе? — деп, Буратино сӱӱнген бойынча кыйгырды.

— Алтын јӱлкӱӱрдинг јаткан јерин билерим, оны канайда таап аларын билерим, оныла бир эжик ачатанын билерим... Мен бир јажытту неме уккам, онын учун синьор Карабас Барабас мени полицей ийттерле бедиреп јат.

Алтын јӱлкӱӱр онын карманында јадыры деп Буратиного тургуза ла коркушту мактанар кӱӱни келди. Канайып-канайып артык неме куучынданып ийбеске ол бойынын бажынаг бӱрӱгин ушта тартала, оозына сугуп алды.

Мальвина јаар апарзын деп, Пьеро Буратиноны јайнап сурап турды. Буратино сабарларыла имдеп, бу тенегешке эмди карангуй коркунчылу,

онын ордына эртен тура, таг атса ла озор кызычак јаар жүгүрер — деп, јартап турды.

Пьероны ойто ло јыраанын алдына јажындырып койоло, бөрүгиле бөктөп салган оозыла чоколдоп айтты:

— Је кууччында...

— Онойдордо, бир катап тунде салкын шуулап...

— Онызы керегинде сен меге кууччындаган...

— Је ондый — Пьеро оног ары айдып турды. Мен, билерин бе, уйуктабай јадала угуп турзам, көзнөккө кем де тыгыда токулдадып ийген.

Синьор Карабас Барабас — мындый ийт те жүрбес јутка кем бого келген? — деп, арбанып барды.

— Бу мен, Дуремар, эмденетен шүлүк курттардын садучызы. Оттын јанына кургадынып аларга божотсогор — деп, көзнөктин тыштынан үн угулды.

Эмденетен шүлүк курттардын садучылары кандый кижии болорын көрөр күүним келген. Айдарда мен көжөгөнин бир толугын араай көдүрип, бажымды комнатанын ичи јаар сугуп ийгем. Көрүп турзам:

Синьор Карабас Барабас отургуштаг туруп, јаантайын чылап ла сагалына базып, кату арбанып ийеле, эжикти ачты.

Мешкедий чырчыйып калган, сүреен кичинек жүстү, бастыра бойы үлүш сүрекей узун кижии киирип келди. Ол көк пальто кийип алган. Курында

десе кыскаш ла кармактар салактап турган. Колында жас-темирден эткен банка ла сачокшүүн тудунып алган.

— Слердин ичигер оорып турган болзо, слердин бажыгарда тын оору бар эмесе кулагардын ичинде кадалып турган болзо, мен слердин кулагардын кийини орто алты кире эн жакшы шүлүк курттарды тургузып берейин — деп, ол бели талортозынан сынык неме ошкош жабызада бажырып айтты.

— Шүлүк курттарын көрмөс-шайтанга барзын! Күүнер жеткенче отко кургадынып алыгар! — деп, Карабас Барабас арбанды.

Дуремар сыртыла отко жаба туруп алды. Тургуза ла онын ногоон пальтозынан буу чыгып, балардын жыды жытана берди.

— Шүлүк курттарла садуум коомой өдүп туру — деп, ол катап айтты.

— Слердин сөөгөр ооруп турган болзо, мен слерге бир болчок чочконун соок эди ле бир стакан аракы учун жалмажыгарга он эки эн жакшы шүлүк курттарымнан тургузып берерге белен...

Шүлүк курттарын көрмөс-шайтанга барзын! Чочконун эдин жип, аракыны ичигер! — деп, Карабас Барабас кыйгырып чыкты.

Дуремар чочконун эдин жип отуларда, онын жүзи резинадый чөйлип, болчоктолып турды. Ажанып, аракыдан ичип алала, ол бир азым кирелү таңкы сурады.

— Синьор, мен ажанып ла жылынып алгам.

Слердин јакшы күндүчигерди неле төлөөр, онын учун мен слерге бир јажытту неме айдып берерге сананып турум.

— Јер телекейдин үстүнде менин билерге тургам бир ле јажытту неме бар. Онон өскөзине мен чүчкүрип, түкүрип турар күүним бар — деп, синьор Карабас Барабас кангазын тудунып айтты.

— Синьор, мен јаан јажытту неме билерим, оны меге черепаха Тортила айдып берген — деп, Дуремар айтты.

Бу сөстөрди уккан бойынча, Карабас Барабас көстөрин баграйтып алып тура жүгүрип, сагалына оролып, Дуремардын үстүне барала, кучактай јаба тудуп алып, бука чылап отурып ийди:

— Сүүген Дуремарым, ончозынан баалу Дуремарым, черепаха Тортила сеге нени айтты, айт, айт!

Онон Дуремар ого мындый неме куучындап берди:

«Мен Тенектердин Городынын јанында бир балкашту буунты суудан шүлүк курттар тудуп жүргем. Бир күнде төрт сольдо (акча) берип, мен бир јокту кижии јалдап алатам. Ол јыла-наштанып, сууга мойынына јетире кирип алала, шүлүк курттар эдине көп кадалып албаганча анда туратан.

«Ол јаратка чыгып келгенде мен онын эдинен шүлүк курттарды јууп алала, бойын ойто ло сууга ийетем.

«Онойдо бис сүрекей көп шүлүк курттар тудуп аларыста, бир катап суудан кенетийин жыланның бажы көрүнип келген.

«— Уксаң, Дуремар, сен бистин јакшы буунты суубыстың бастыра јуртаган албатызын коркудып салдың, сууны борортып јадың, меге ажанып алган кийининде энчү амыраарга бербей јадың... Бу шакпырттың учы качан болор? — деп, черепаха Дуремарга айтты».

«Је ол тегин ле черепаха турарда, мен оной бир де кичинек коркубай мынайда айттым:

— Слердин балкашту суугардагы шүлүк курттарды бастыразын тудуп албаганча айрылбазым.

«— Сен бисти амырга артырып кой, Дуремар, ойто качан да келбе, оның учун мен сеге јаан төлү төлөп берейин.

«Ол тушта мен карыган черепаханы кинчектеп андыштым:

«— Эх, сен, јүзүп јүрер эски чемодан, јүүлгек эмеген, Тортила, меге сен нени береле айрылайын деп туруң? Айса будыколыңды, бажыңды јажырып турган соок какпагыңды берейин деп пе... Мен сениң кабыгыңды тарак эдерге садып ийер эдим...

«— Ачынган бойынча черепаха чек көгөрө береле, меге айдып турды:

«— Бу сууның түбинде тармалу санг башка јүлкүүр јадыры... Мен бир кижин билерим, — бу јүлкүүрди аларга ол сеге нени ле берерге белен...»

Дуремар бу сөстөрдү айдып божоголокто ло Карабас Барабас бар жок күчиле багырып ийди:

— Ол кижн — мен! мен! мен! Сүүген күндүлү Дуремар. Черепахадан ол жүлкүүрди не алып албадын?

— База не!— Ондый жакшы шүлүк курттарды кандый да жүлкүүр учун берер бе?.. Кыскарта айтса, бис черепахала тын керншкенибис, — жүзин кайнадып салган мешкедий эдип чырчыйтып, Дуремар каруузын берди.

— Онон черепаха тамандарын суудан көдүрнп келеле, айтты:

«— Сан башка тармалу жүлкүүрди сен де, сенен де өскө кем де албас. Оны дезе бистнн сууда жаткан бастыра тындуларды, мени жүлкүүрди берзин деп менен сураткан кнжн алар деп чертенип турум...

«Колдорын көдүрнп алып, черепаха сууга ошто чөнгө берди».

— Бнр де секунд тутатпай, тургуза ла Тенектерднн Јернне жүгүрер керек! — деп, Карабас Барабас узун сагалынын учын карманына сугуп, фонарь ла бөрүгнн жастыра-бустыра алган бойынча кыйгырды. — Мен буунты суунын жарадына отурып алала, жымжак күлүмзиренип отурарым. Черепаханы суразын деп мен бакаларга, балбак баштарга ла жүзүн-жүүр курт-конустарга бажырарым... Мен олорго бүдүн жарым миллион эн семис чымылдарды берернм деп айдарым... Мен жагыскан јерге кондыра артып калган уй чылап мөөрөп ыйлаарым, оору такаадый онтоп, кроко-

дил чилеп ыйлап отуарым. Мен эн кичинек баканынг балазынын алдына да отурып бажыра-рым... Қанайтса да јүлкүөр менде болор учурлу! Мен городко барарым, мен бир турага кирерим, ол туранынг тепкижининг алдында кичинек кыпка өдүп барарым... Мен ондо улус јанынча јүрүп, кем де билбей турган эжикти табарым. Јүлкүөрди замоктын јыртыгына сугуп ийерим...

— Ол ло тушта, билеринг бе, Буратино, мен ол куучынды јилбиркеп угуп турала, бастыра бойым көжөгөнинг кийининен чыгып келгем — деп, јыдып калган јалбырактардын үстүне отурып алала, Пьеро куучындады.

Синьор Карабас Барабас мени көрүп ийген.

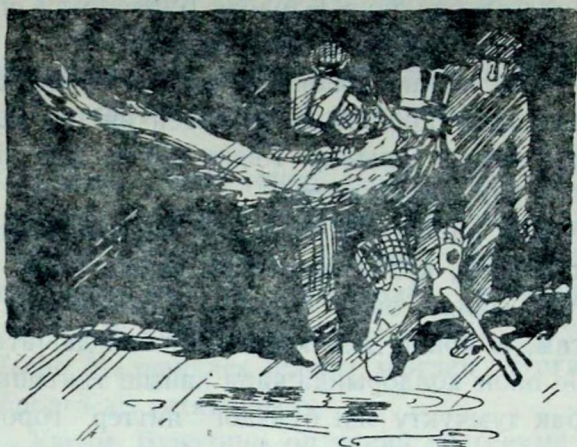
— Сен тыгдап турган ба, тагма! — дейле, мени тудуп, отко таштап ийерге чурап келди. Је ол база ла сагалына бүдүрилип, турган отургуштарды антара тееп, полго суймайа келип түшти.

Көзнөктөнг чыгып, чеденди канайда ашкам, санаама да кирбейт. Тышкаары карануйда јанмыр жаап, салкын шуулап турган.

Менинг үстүмде турган кара булут јалкында жаркындала берерде, кайра көрзөм, кийинимнен менен он алтам ыраагында јүгүрип келеткен Карабас Барабас ла шүлүк курттардын садучызын көрүп ийгем. — «Өлдим деп санандым» бу ла өйдө бүдүрилип кандый да јымжак, јылу неменинг үстүне чыгып алала, онын кулагынан тудунып алгам...

Ол боро койон болгон эмтир. Ол коркуган бойынча чынгырып, өрө бийик секирип ийген, је

Город жаар баратан жолго Карабас Барабас ла шүлүк курттардын садучызы жүгүрүшкилеп барып жаткандар.

мен онын кулагынан тыг тудуп алгам, карануй-да бис экү јаландар, виноградниктер, огородтор кечире мантадып баратканыбыс.

Койон арыйла токтой түжүп, бойынын эки айры эрдиле мырайтып отуларда, мен оны мандайы орто окшойтом.

— Је база! Је база ла эмеш мантадып барак, боро койоногым...

Койон јаан тынып ийеле, бирде сол јаны јаар, бирде он јаны јаар көзи ле јеткен јер јаар бараткан...

Булуттар таркап, ай көрүнип келерде, мен колокольязы ары-бери келтейе јемирилип бараткан город көрүп ийдим.

Жолло город жаар Карабас Барабас ла шүлүк курттардын садучызы бараткандар.

— Ээ, калак, койоннын ырызы бу не! Олор Тенектердин Городынан полицей ийттер жалдап аларга барып жадылар. Керек бүтти, бис өлди-бис! — деп, койон айтты.

Койон санааркай берди. Тумчугын колдорына түртүрүп, кулактарын бош салып ийди.

Мен ыйлап, онын будына бажырып, сурап тургам, же койон десе кыймыктанбай да жаткан.

Же оной колдорунда кара кайыш тангышкылу, балбак тумчукту эки бульдог ийттер городтон чыга мантап келерде, койон бастыра терезиле тыркыража берди. Мен оны минип ле аларымда, ол ойто ло агаштын ортозыла сунуп ийди...

Оной өскөзин сен бойун көргөн, Буратино.

Пьеро куучындап божоордо ло, Буратино оной араай сурады:

— Ол жүлкүүрле ачтан эжик кандый туранын, кандый комнатанын тепкижинин алдында бар а?

— Карабас Барабас ол керегинде айткалакта... Эх, биске түнгей ле эмес пе? Жүлкүүр көлдин түбинде жадыры... Бис ырысты эмди качан да көрбөзибис...

— А сен мыны көргөн бө? — деп, Буратино Пьеронын кулагына кыйгырып ийеле, карманынан алтын жүлкүүрди алып, Пьеронын тумчугынын алдына ары-бери айландырып, — бу не! — деди.

**Буратино ло Пьеро Мальвинага
келерде ологго тургуза ла
Мальвина ла онын Артемон ийдиле
ойто качарга келишти**

Күн чыгып, кайа-ташту кырдын бажына чалып ийерде, Буратино ло Пьеро жыраанын алдынан чыгып, кече түнде жарганат Буратиноны чанкыр чачту кыстын айылынан Тенектердин Јерине јетире апарган јалангы кечире јүгүрди.

Пьеро Мальвинага једерге мендеп турганын — көрөргө дө каткымчылу.

— Уксан, Буратино, ол менин келгениме сүүнер бе?—деп, Пьеро кажы ла он беш секундтын бажында сурап турды.

— Мен онызын кайдан көрөйин...

Он беш ле секундтын бажында ойто ло:

— Уксан, Буратино, је ол сүүнбезе не болор?

— Мен онызын кайдан көрөйин...

Је учында олар көзнөктөринде күн, ай ла жылдыстар журап салган кичинек ак тураны көрүп ийдилер.

Трубадан ыш чыгып турды. Ыштын үстүле кискенин бажына түнгей кичинек булут жылып турды.

Артемон ийт кирнестеге отурып, ол булут јаар көрүп каа-јаа үрүп турды.

Буратиного ол чанкыр чачту кызычакка ойто барар күүни јок болгон. Је ол сүреен тын аштайла, тумчугыла кайнаткан сүттин јыдын ыраактан сезип ийди.

— Ол кызычагаш бисти база ла ойто үредерге сананза, бис сүттен ичип алала, — је мен бо-го качан да артпазым.

Бу өйдө Мальвина айылынан чыгып келди. Бир колында ол шаајын чөйгөн, экинчисинде де-зе печенье салган корзинка тудунып алтыр.

Онын көстөри ыйламзырап калган, — ол Бу-ратиноны көжүлдер апарала, јип салган болор деп сананган.

Кумак јолдо турган наадайдын кичинек сто-лына отурып аларда, көк-чанкыр чечектер кый-мыктанып, көбөлөктөр ак ла сары јалбырактар-дый көдүрилип уча берерде, Буратино ло Пьеро көрүндилер.

Мальвина кайкаган бойынча көзин, эки агаш уулчагаш ого јайым ла секире бергедий эдиң, јаанадып ийди.

Мальвинаны көргөн лө бойынча, Пьеро бир де колбузы јок јүзүн-јүүр тенексү сөстөр айдып турды. Бис ол сөстөрдн мында бичибей јадыбыс.

Бир де неме билбес кижн болуп, Буратино айтты:

— Бу, мен оны экелдим — үредигер...

Бу керек ого түш јеринде эмезин Мальвина јаны ла билди.

— Ах кандый ырыс! — деп, ол шымыранып ийеле, је тургуза ла јаан кижининг үниле кожуп айтты: — Уулчактар, тургуза ла јүзи-оозыгарды јунуп, тижигерди арчып барыгар. Артемон, бу уулчактарды колодец јаар үдежиң апар.

— Көрдинг бе? — деп, Буратино арбанды, —

онын бажында көрмөзөк киргендй. Билген ле немези — јунунар ла тиш арчыыр!

Ару-чек керегинде ол кемди де ак-јарыкка јүргүспес...

Је ондый да болзо озор јунунып алдылар. Артемон дезе куйругынын учындагы чачагыла озордын курточкаларын арутап берди...

Ончозы столго отурып алдылар. Буратино курсакты эки јаагына толтыра тыгып отурды. Пьеро, керек дезе, пирожныйдан да амзабай, Мальвина јаар көстөп алган отурат, — Мальвинаны миндальный тестеден эдип салгандый.

Је онызы учы-учында Мальвинанын күүнине тийе берди.

— Је, бу слер менин јүзимде нени көрүп ийдигер? Табынча отурып ажаныгар.

— Мальвина, мен туку качаннаг бейин курсак јибей, јаныс ла стихтер бичип турум — деп, Пьеро айтты...

Буратино каткызын бойына бадырып болбой, бастыра бойы селендежип отурды.

Мальвина кайкап, база ла көзин јаан көрүп ийди.

— Ондый болзо стихтерди кычыраар.

Јараш колыла јаагына тайанып алып, јараш көзин озордын үстүле араай јылып барып јаткан кискенин бажына түнгей булут јаар көрүп алды.

Пьеро, терен колодецтин түбинде отурган неме чилеп, стихтерин кынзып кычырып баштады:

Мальвина өскө жерге кача берген,
Сүүген мениң Мальвинам жылыйган...
Ыйлап, кирер жерди таппай отурым...
Наадайдын жүрүминен айрылза кайдар?

Пьеро стихтерин кычырып божотколокто,
Мальвина оны сүрекей жараш деп мактагалакта,
кумактап койгон жолдо бака көрүнип келди.

Көстөрүн коркушту тазырайтып ийеле, ол
айтты:

*Агаштын ортозынан Карабас Барабастын атырайып
калган сагалы көрүнип келди.*

— Бүгүн түнде, карыганына аймап калган чепрепаха Тортила Карабас Барабаска алтын жүлкүүр керегинде ончозын куучындап берген...

Мальвина нени де ондобогон до болзо, коркуган бойынча кыйгырып ийди. Бастыра поэттердий ок ундулчак санаалу Пьеро бир канча колбузы жок мында бичип болбос сөстөр айтты. Жаңыс ла Буратино десе тура жүгүргөн бойынча кармандарына печенье, сахар ла конфеттерден тыгып турды.

— Капшай тургуза ла качактар. Полицейский ийттер бого Карабас Барабасты экелзе бис өлөрибис.

Мальвинанын жүзи коркуганына, ак көбөлөктин канадындый белуп, кугара берди. Мальвина өлүп бараткан болор деп сананала, Пьеро онын үстүне чөйгөндөги какаоны уруп, онын жараш платьезин уймап салган.

Тын үргөн бойынча Артемон ийт, олардын жанына калып келеле, Пьероны житкезинен тудуп силкий берди, ненин учун десе, Мальвинанын платьелерин ол јунатан болгон.

— Је, болор, сурап турум —деп, учында Пьеро чоколдонып айтканча Артемон оны силкип турды.

Бу шакпыртты бака тозурак көзиле көрүп отурала, айтты:

— Полицейский ийттерлү Карабас Барабас мында он беш минуттын бажында једип келер...

Мальвина өскө кийим жийип аларга жүгүрди. Пьеро колдорын тыгыда уужап, кумакту јолго

көңкөрө жыгылып та көрди. Артемон айылдын ичин жарандыарга салган түүнчектү бөстөрдү сүүртеп жатты. Эжик ары-бери жабылып, ачылып турат. Жыраада отурган боро кушкаштар чуркуража берди, карлагаштар жерге арай ла тийбей учкулап турдылар. Бу шакпыртты тындаарга туранын үстүндө отурган Мечиртке ачу-корон каткырып отурды.

Же жаңыс ла Буратинонын санаазы чыкпады. Ол эң ле керектү немелер салган эки түүнчекти Артемонго артып берди. Ол түүнчектердин үстүне жолго кийетен жараш платье кийип алган Мальвинаны отургузып салдылар. Пьероны ийттин куйругуна тудунып ал дейле, Буратино бойы озо туруп алды:

— Қандый да коркуш жок болзын! Качактар!

Қачан ийттен озо Буратино эркиндү базып, Мальвина ийттин үстүндө түүнчектерде секирип, керсү сагыштын ордына тенексү стихтерле тыгып салган башту Пьеро кийининен базып келедерде, озор жаан өлөгнин ортозынан ак јаланга чыгып келерде, — агаштын ортозынан Қарабас Барабастын атрайып калган сагалы көрүнип келди. Ол алаканыла көзин күннин јаркынына јаап алала, айландыра ајыктап турды.

Агаштын јаказында коркушту согуш

Синьор Қарабас Барабас буу бажына эки полицей ийт тудуп турды. Ак јаланда качкындар-

ды көрүп ийеле, ол жаан тиштү оозун ачып ийди.

— Э-э! — деп кыйгырып ийеле, ол ийттерди божодып ийди.

Калжуурган ийттер буттарыла тобракты чачып турды. Олор, бойларынын күчиле оморкогылап, керек десе, ыркыранбай да качкындар жаар көрбөй дө, туура көргүлөп турды.

Онын кийининде ийттер Буратино, Артемон, Пьеро ло Мальвинанын коркугылап токтогон жери жаар араай баскылады.

Өлгөнис бу болор — деп, санангылады. Карабас Барабас буттарыла майчындап, полицейский ийттердин кийининен ары басып келетти. Онын узун сагалы баскан ла сайын карманына чыгып, буттарына оролыжып турды.

Артемон куйругун минип алып, ачынганына ыркыранды.

— Коркуп турум! Коркуп турум! — деп, Мальвина колдорыла жангый берди.

Же, ончозы божогон деп, Пьеро бек сананып алала, колдорун бош салып, Мальвина жаар көрүп турды.

Ончозына озо Буратино ондонып келди.

— Пьеро, кызыкты колына жединеле, куу куштар жүзүп жүрген көл жаар жүгүригер!.. Артемон, сен жүктенген кошты түжүр, колындагы чазынды чеч — олорло согужарын!..

Мальвина бу эркиндү сөстөрди уккан ла бойынча Артемонноң түже секиреле, платьезин көдүрүп алып, көл жаар жүгүрди, Пьеро — онын кийининен.

Артемон кошты јерге тўжўрип, колындагы чазын ла куйругынын учындагы кееркедип буулаган бўсти чечти. Ак тиштерин ырсайтып алып, ары-бери калып, балтыр эттерин эрчимдедип алып, будыла тобыракты кийини јаар таштап, согужарга белетенип алды.

Буратино дезе, јаланда јангыскандыра турган, чаганалу итальянский карагайдын бажына чыгып алала, оног бар-јок кўчиле кыйгырып, чыгырып, улуп турды:

— Андар, куштар, курт-конгустар! Бистин улусты согуп јадылар! Неден де бурузы јок агаш кижилерди айрып алыгар!..

Полицей ийттер Артемонды јангы ла кўрўп ийген чилеп, ого чурап барды. Капшуун Артемон айланган бойынча, бир иитти чолтук куйругынан, экинчизин јалмажынанг тижиле ала койды.

Бульдогтор эби јок араай айланып келеле, база катап чурадылар. Артемон ўрў бийик секирип, эки будынын ортозыла оморды ўткўрип ийеле, бирўзин кабыргазынанг, экинчизин сыртынанг јара тартты.

Бульдоктор ого ўчўнчи катап учурады. Ол тушта Артемон куйругын ўлўнгў суй салып, јалангла, кезикте полицей ийттерди јуук јанынанг ўткўрип, кезикте омордынг тумчугынынг ла алдынанг туура секире берип, сунуп турды.

— Бу јарыкка јўргенче ўлзў торт! — деп, сананып алала, кантраш тумчукту полицей ийттер эмди тынгда ачынып, мыжылдажып, менгебей

ле, Артемоннын бакырына једип аларга, онын кийининен сүрүжип тургандар.

Бу өйдө Карабас Барабас ондо турган Италияда өзөтөн карагайдын јанына базып келеле, оны кучактап тудуп алала, — түш, түш! — деп силкий берди.

Буратино бир будактан колыла, будыла, тиштериле тудунып алган. Карабас Барабас агашты силкип ийерде, онын будагындагы бастыра чочогойлары селендеже берди.

Италияда өзөтөн карагайдын чочогойы — дыня кирези уур, адырманду. Ондый чочогойло бажы орто салза калакташ тынг болор!

Јайканып турган будактан Буратино арай ла јыгылбай турды. Ол көрүп турза, Артемон арыганына тилин кызыл бөс чилеп уштуп алган, мантажы там ла араайлап барып јатты.

— Јүлкүүрди берет! — деп, Карабас Барабас оозын јаан ачып, огурып ийди.

Буратино будактын учы јаар араай јылып барала, јаан чочогойдын салаазын үзе кемирип турды. Карабас Барабас карагайды тынғыда силкип ийерде, карагайдын чочогойы үзүлип түжеле, тарс эттире сырангай ла онын јаан тиштү оозына келип кирди.

Карабас Барабас отура түшти.

Буратино база бир чочогойды үзүп ийерде, ол барала Карабас Барабастын төбөзине барабанга тийгендий күнгүрт эттире тийди.

— Бистинг улусты согуп јат! — деп, Бурати-

но кыйгырды. — Неде де бурулу эмес агаш кижилерге болужыгар!

Ончозынан ла озо карлагаштар болужарга учуп келди, олар ийттердин тумчугынын алдыла чаптык эдип, өдө конуп учкылап турдылар. Ийттер тегин ле јерге тиштериле тарсылдадат — карлагаш чымыл эмес, — јалкындый капшун, тумчуктарынын јаныла өдө берет!

Кискенин бажына түнгей булуттан Мальвинага јаантайын ан-куштар тудуп экелетен кара телеген түшти. Ол бир ийттин сыртына тырмагыла кадалып, элбек канадын јайып, иитти бийик өрө көдүреле, ойто божодып ийди...

Ийт кагылап ийеле, төрт таманы өрө болуп, јерге мач этире түшти.

Артемон дезе экинчи ийтке келтейинен чурап келеле, оны төжиле јыга табарала, тиштеген бойынча, туура секирди...

Артемонго тиштедип, уужадып салган эки полицей ийттер јаланда јаныскандыра турган карагайды айландыра ойто ло мантай бердилер.

Артемонго болужарга бакалар келетти. Олор бойыла кожо, карыганына сокорып калган эки уж деп јыланды сүүртеп келетти. Чирик төгөштинг алдына јадып өлгөни, эмезе цаплянын ичине кирип өлгөни олорго түнгей ле... Бакалар олорды согушта өлөтөн дө болзо, јалтанбай өлзін деп сөстөп алган.

Артемон эмди көс-баш јогынан ла тартыжуга кирер деп сананып алды:

Ол куйругына минип алала, тиштерин ырсай-тып алды.

Бульдогтор ого чурап барала, үчүлөзи кожо болчоктоно толголыжа берди.

Артемон тиштериле тарсылдадып, тырмактарыла үзе согуп турды. Бульдогтор тиштедип, тырмадып турганын немеге бодобой, жаныс ла Артемоннын бакырына једип аларга амадап тургандар. Бастыра јаланда улуш, ыркыраныш торгуланып турды.

Артемонго болужарга ёжтын бастыра билези келди: ёж бойы, онын эмегени, кайын энези, ёжтын кижиге барбаган эки эјези ле ёжтын бастыра кичинек балдары — ончозы мында болды.

Алтын плащ кийинген, килинг ошкош кара адарулар, коңырада учуп ачынчак кортон сары адарулар ла јүзүн-башка курт-конустар келип јатты.

Бастыра куштар, андар ла курт-конустар полицей ийттер јаар ончозы чурап бардылар.

Ёж эмегениле, онын кайын энези, кижиге барбаган эки эјези ле балдары болчоктоноло, өрө секирип, ийттердин тумчуктарын тегенектерле кадап турдылар.

Кара адарулар ла кортон сары-адарулар шуулап, коронду чактырмаларыла јүстерине кадагылап турды. Чымалылар мендебей, тумчуктарынын ичине кирип, ондо ачу-коронын божодып турдылар.

Курт-конустар киндиктеринен тиштегилейт.

Тейлеген коркок тумчугыла ийттерди ээчидеечий чокуп турды.

Көбөлөктөр лө чымылдар булут чылап көстөрүн туй алып турды. Жалтанбас өлүмле өлөрине белең эки жыланды бакалар тудуп турды.

Качан ийттердин бирүзи чымалынын коронун төгүп ийерге оозын жаан ачып ийерде, көс жок карыган жылан чурап барала, оозына кирип, ичи-кардына эрешкин чилеп өдө берди.

Онын сагалы агашты айландыра оролып турды.

Экинчи ийтле база ондый ок неме болды, — экинчи карыган јылан оозы јаар чурай берди.

Кададып, чактырып, тырмадып салган эки ийт — тыныштары буулып, күчи чыгып, јерге тоголоныжа берди.

Артемон согуштаг јенип чыкты.

Ол өйдө Қарабас Барабас карагайдың адырманду јаан чочогойын оозынан чыгарып алды.

Төбөзине чочогой тийгенинен улам, оның көзи там ла багырайып калган. Ары-бери таралжып, ол катап ла итальянский карагайдаг тудунды. Салкын оның сагалын эки башка јара согуп турды.

Агаштыг бажына отурала, Буратино Қарабас Барабастыг сагалы салкынга көдүрилип чыгала, агаштыг чаганазына јапшына бергенин көрүп ийди.

Буратино будакка селбектенип алала:

— Эй былар, једип болбозоор! Эй былар, једип болбозоор! — деп өткөнип чынгырып турды.

Јерге түжүре секиреле, карагайды айландыра жүгүрет. Қарабас Барабас уулчакты тударга колдорын чөйип, ары-бери таралжып, агашты айландыра кийининен жүгүрди.

Бир катап айландыра жүгүрип, корчойып калган сабарларыла качып бараткан уулчакты тударга чек јаба једип баратты... экинчи, үчүнчи катап айланып келди...

Оның сагалы дезе агашка оролып, чаганага там ла тыг јапшынып турды.

Качан сагалы учына јетире оролып божоордо, Карабас Барабас тумчугын агашка түртүрип аларда, Буратино ого узун тилин көргүзип ийеле, куу деп куштар жүзүп жүрген көл јаар, Мальвина ла Пьероны бедиреерге жүгүрди.

Согушка илбиреп сепсейижип калган Артемон бир будын көдүрип алып, үч бутту аксандап, онын кийининен ийт јелижиле јелип келетти.

Олор учун өлүп кургап калган чымылды да бербегедий, эки полицей ийт ле итальянский карагайдыг чаганазына сагалыла јаба јапшынып калган наадайлардыг наукаларынын докторы синьор Карабас Барабас јалаңда артып калдылар.

Куйдын ичинде

Мальвина ла Пьеро камыштын ортозында, јылу, чыкту төнөзөкting үстүнде отургулады.

Олорды үстүненг аспанныг канаттары ла кургап калган томоноктор јапшынып калган јөргөмиштинг уйазы бүркеп турды.

Оогош көк кучкаштар бир камыштан бир камышка учуп, ачу корон ыйлап отурган кызычакты кайкап көргүлөп турды.

Браагынанг ийтting кыңзып калактаганы ла кыйгы угулып турды, ол байла Буратино ло Артемон жүрүмдери учун тыг тартыжып турган болор.

—Коркуп турум! Коркуп турум! — деп,
Мальвина катап-катап айдып, ыйлап, жалбырак-
ла жүзин бөктөп турды.

Пьеро оны токтодорго стихтерин кычырат:

Бис төнгөзөктө отурыс,
Мында чечектер өзүп жат, —
Сары-сары саң башка —
Жыды жараш чечектер.
Бис жайыла жадарыс,
Бу төнгөзөктөң барбазыс,
Ончо улусты кайкадып,
Жангыскандыра жадарыбыс...

Мальвина будыла тепкиленип айтты:

— Слер меге күүниме тийедер, уулчак!.. Өскө
жангы жалбырактан меге үзүп береер, бу жалбы-
рактын жыртилып, чыктып калганын көрүп туру-
гар ине.

Кенетийин ырагында табыш-кыңзыш токтой
берди. Мальвина колыла араай чаап айтты:

— Артемон ло Буратино өлди...

Ол көңкөрө төнгөзөктө өзүп калган көк жегес
жаар жыгыла берди.

Пьеро онын жанында нени де эдерин билбей
баскындай берди. Салкын камыш өлөндөрдин
ортозында араай шуулайт.

Учында кемнинг де базыды угулды. Жартла ол
Карабас Барабас, Мальвина ла Пьероны тудала,
түби жок терен карманына сугуп аларга келеткен.
Кенетийин камыш ачыла берди — оноң Бурати-
но көрүнди: курч тумчугы сүүрейип калган,

оозынын жааны кулактарына жетире. Онын кийининен эки таарды артынып, терезин тыда тартырган Артемон аксап келетти...

— Көрзөң оны, менле согужарга сананган сагыштарын! Меге киске де, түлкү де, Карабас Барабас бойы да, полицей ийттер де неме эмес!— деп, Буратино, Мальвина ла Пьеронын сүүнип турганын керексибей, айтты. — Кызычак, ийтке мин, уулчак — куйругынан тудунып ал. Баралыктар...

Чаканактарыла камышты туура эдип, көлди айландыра, ол жанына кечерге Буратино эркиндү төңөзөктөрдү ажыра базып барып жатты.

Мальвина ла Пьеро полицей ийттерле согуш канайып божогонун ла Карабас Барабас олоорды не керек истеп келбегенин сураарына да тийдинип болгылабады.

Көлдүн ол жанына олоор жеде берерде, Артемон кыңзып, бастыра төрт таманыла аксай берди. Онын будын тагып берерге токтоп амыраар керек болгон. Корум-ташту болчоктын үстүндө өзүп калган карагайдын жаан тазылынын алдында олоор куй ташты көрүп ийдилер. Оноор кошты ла Артемонды кийдирип алдылар.

Артемон озо тамандарын жалап турала, Мальвина жаар чөйө тудуп берди. Буратино Мальвинанын эски чамчазын тагышкын эдип жыртат, Пьеро тудуп берерде, Мальвина ийттин тамандарын тагып берди.

Тамандарын тагып божойло, Артемонго гра-

дусник тургустылар, ийт араайынанг тым уйуктай берди.

— Пьеро, жүгүрип барып, көлдөнг суу экел! — деп, Буратино айтты.

Пьеро уккур базып, жолой кандый да стихтер айдып, тумчугыла кимиректенип, бүдүрилип, барып жатты. Жолой чөйгөннинг какпагын жылытты, чөйгөннинг түбинде бир ле кичинек сууны жүк арайдаг ла экелди.

— Мальвина, жүгүргенче барала, от саларга чырбагалдар жууп экелзег — деп, Буратино жакыды.

Мальвина Буратино жаар кылчас эдип көрөлө, ийиндериле тартынып ийеле, барып бир эмеш кургак агаштыг чырбаалдарын экелди.

— Бу эркеледип чыдаткан немелерле жангыс ла шыра...

Буратино бойы суу экелди, агаштыг чырбаалдарын ла карагайдыг чочогойлорын жууп экелди, бойы куйдыг оозында жаан табышту от саларда, онын жалбыжына бийик карагайдыг будактары салбандажа берди... Бойы сууга какао кайнадып алды.

— Капшай! Отурып ажан!..

Бу бастыра өйдин туркунына Мальвина эрдин тиштенип алып унчукпай отурган.

Эмди ол жаан кижиг болуп, кату үниле айтты:

— Ийттерле согужып, оморды жегеле, бисти Карабас Барабастан айрып, омонг ары бойоор эрчимдү тудунганаар учун, слер ажанардаг озо

колоор, жүзеер јунбазаар, тижигер арчыбазагар да кем јок деп сананбагар...

Буратино турган бойынча отура түшти: — Ме сеге ол! — дейле кылыгы кату кызычак јаар көстөрин јаан көрүп турды.

Мальвина куйдан чыгып келеле, алаканыла чабынып ийди:

— Көбөлөктөр, курт-конгустар, бакалар...

Бир де минут өй өткөлөктө, чечектин тозунына уймалып калган јаан көбөлөктөр учуп келдилер. Курттар ла өтөктин конгустары јылып келдилер.

Ичтериле мачылдадып бакалар јетти...

Көбөлөктөр канаттарыла јенгил кыймыктадып, куйдын ичи јараш болзын деп, курсакка тобрак түшпезин деп стенелерине туй отурып алдылар.

Өтөктин конгустары куйдын ичиндеги тобракты болчоктой јууп, тышкаары таштагылап турды.

Семис ак курт Буратинонын бажына чыгып алала, онын тумчугынан салбактанып алып, ичинен тиш арчыйтан бир эмеш паста ныкып берди. Арчыбаска болбоды.

Экинчи курт дезе Пьеронын тижин арчып берди.

Чочконун балазына түнгей, уйкузырап калган борсук базып келди... Ол колыла күрен курттарды алып, оларды ныкып, өдүк арчыйтан күрен пастаны Мальвина, Буратино ло Пьеронын өдүк-

терине сүртеле, бойынын куйругыла јалтырада арчып берди.

Одүктерди арчып божойло: а-ха-ха — деп эстеп ийеле, јайканыжып ары база берди.

Омок, кызыл чүрмештү, бир-бир немеге кайкап турганда, чүрмежи атырайа туруп келетен бөөлјин кире учуп келди.

— Кемнинг бажын тарап берейин?

— Менинг бажымды быјыраш эдип тарап беригер, менинг чачым семтейижип калган — деп, Мальвина айтты.

— Көөркийек! Күскү кайда?

— Бис экелип берерибис — деп, тосток көстү бакалар айтты.

Он кире бакалар ичтериле мачылдадып, көл јаар бардылар. Коркушту семис уйкузына бирде неме керексибей турган јылтыркай Карп балыкты эжинетен канаттарынан тудуп, озор Мальвинага күскүнинг ордына экелип бердилер.

Мальвинанын алдына карпты куйругына тургузала, өлбөзін деп онын оозына чөйгөннөң суудан уруп турды.

Омок бөөлјин Мальвинанын чачын тарап, быјыраш эдип береле, стенеден бир көбөлөкти араай алала, оныла кызычактын тумчугын пудралап берди.

— Бүтти, көөркийек!..

Онон фф-рр эттире чокур болчок немедий болуп, бөөлјин куйдын ичинен чыгара учты.

Бакалар күскү ошкош јылтыркай Карп ба-

лыкты көлгө ойто апарып салдылар. Буратино ло Пьеро албанга ла колдорын, керек десе мойндарын да јунуп алдылар.

Мальвина оларды отуруп ажанзын деп јөп берди.

Ажанып божойло, тизелеринен калаштын оодыгын түжүрип ийеле, Мальвина айтты:

— Менин нөкөрим, Буратино, мынын алдында бис экү диктантка токтогонубыс. Урокты оноң ары өткүрек...

Буратино көс лө көргөн јер јаар куйдан качып јүгүрер күүни келди. Је кўчи чыгып калган нөкөрлөрүн ле оору ийтти канайып таштаар! Ол кими ректенип айтты:

— Чийерге керектү немелерди бис албаганыбыс...

— Төгүн, алып келгенис! — деп, Артемон айдала, таарга јылып барып оны тижиле чечеле, чернилалу шил, пенал, кичинек глобус ла тетрадь чыгарып келди.

— Ручканы тыркырада, эмезе перого јуук тутпагар, оноң өскө сабарларыгарды чернилага уймап саларыгар — деп, Мальвина айдып, бойынын жараш көстөриле куй таштын потологында отурган көбөлөктөр јаар көрүп...

Бу өйдө будактардын быјыраганы ла кандый да үнгүр үндер угулды.

Наадайлардын театрынын директорынын маңдайында јаап болчок кызыл-көк тижик,

*Куйдын жанынча эмденетен шүлкү курттардын садучызы
Дуремар ла Карабас Барабас буттарын сүредип
алган өттилер.*

тумчугу тижип калган, сагалы уужалып, бастыра чаганага уймалып калган.

Онтоп, түкүрип:

— Олор ыраак барып болбогон, кайда да бу агаштын ортозында болор — деп, Карабас Барабас айдып турды.

***Не болзо ол болзын деп сананала,
Буратино Карабас Барабастан
алтын жүлкүүрдин жажыттузын
билип аларга сананды***

Карабас Барабас ла Дуремар куй таштын жаныла араайын өдө бердилер.

Жаланда коркушту согуш болуп турарда, шүлүк курттын садучызы коркуп, бир жыраанын ары жанына жажынып отурган. Тартыжу божой берерде, ол Артемон ло Буратинонын жүре берерин сакып алала, олор ары болгон кийининде, өлөнниг ортозынан чыгып, бар жок күчин сала-ла, итальянский карагайдын чаганазына жапшынган Карабас Барабастын сагалын жүк арайдан айрып алды.

— Ба-таа, уулчак, слерди сүрекей ле эткен эмтир! Слердин житкегерге жирме төрт кире эн жакшы шүлүк курт эмди ле тургуспаза неме болбос... — деп, Дуремар айтты.

— Жүс мун көрмөстөр! Тагмалардын кийининен тургуза ла сүрүжер керек! — деп, Карабас Барабас огурып ийди.

Карабас Барабас ла Дуремар качкындардын истериле басты. Олор колдорула өлөнди жайа ачып, кажы ла жыраанын төзин ле кажы ла төнөзөктөрдү колдорула сыймап көрүп турдылар.

Жоон карагайдын төзинен чыгып турган ышты олор көрөлө, же агаш кижилер бу куйга кирип алала, от салып турган деп олордын санаазына да кирбеди.

— Ол тагма, Буратиноны, бычакла тиле кезерим — деп, Карабас Барабас кимиренип баратты.

Качкындар коркуп тым отура бердилер.

Эмди канайдарыбыс? Качактар ба? Же бастыра бойы тагышканду Артемон терен уйкуда жат-

ты. Шыркалары жазылзын деп, ол ийт жирме төрт частын туркунына уйуктаар учурлу.

Бу мындый керсү сагышту ийтти куйдын ичине жаныскандыра таштаар ба?

Жок, жок! Коруланар болзо — ончобыс кожо, өлөр болзо — ончобыс кожо...

Буратино, Пьеро ло Мальвина куйдын түбине кирип, тумчуктарын бириктирип алала, узак, жөптөштилер. Учунда мынайда жөптөштилер: куйдын ичине таг атканча отурар, эжигин чырбагалдарла билдиртпес эдип бөктөп алар, Артемонды капшай жазылзын деп ого ичегезине ток клизма тургузар.

Буратино айтты:

— Кандый да болзо, алтын жүлкүүрле ачатан эжиктин кайда болорын мен Карабас Барабастан билип алар учурлу! Ол эжиктин ары жанында байла сан башка кайкамчылу немелер жаткан болор... Олорды тапсабыс бис ырысту болорыбыс.

— Слер жокко артарга коркуп турум — деп, Мальвина онтоды.

— Пьеро слерге не?

— Ээ, калак! Ол жангыс ла стихтер кычырып жат...

— Мен Мальвинаны карагуладый корулаарым, слер мени жетире жакшы билбезигер! — деп, Пьеро жаан андый күркүреде айтты.

— Ой эр, Пьеро, озодон бери мындый болор керек! — деп айдала, Буратино Карабас Бара-

бас ла Дуремардын истериле оморды ээчий жү-
гүрди.

Удабай ла 'олорды ол көрүп ийди. Наадайлар-
дын театрынын директоры, Дуремар десе онын
төбөзіндеги тижиктерине жылкы мал жийтен ку-
мускайактын жалбырактарынан компресс тургу-
зып турды. Карабас Барабастын куру ичинин
коркурап турганы ыраактан угулып турды, шү-
лүк курттын садучызынын ичи курсак жибеген
керегинде база коркурайт.

— Синьор, бис экүге ажанып алар керек эди,
онон өскө ол тагмаларды бедирегенче тун орто-
зы болор — деп, Дуремар айдып турды.

— Мен эмди бир чочконын балазын ла эки
суугушты јудуп ийер эдим — деп, бүдүжи јаман-
данып, Карабас Барабас айтты.

Эки нөкөр «Үч пескарьдын» ажанатан јери
јаар басты — Онын јар-бичиги төгнин үстүнде
көрүнип турган. Оморго көрүнбеске өлөнгө јаба
эңчейип алып, Буратино Карабас Барабас ла
Дуремардан озолоп, ажанатан јер јаар жүгүрди.

Харчевнянын эжигинин јанында бир болчок
аш эмесе сыпушканын ичегезин таап алала, ба-
жын оморкодо өрө көдүрип, јалаазын кыймыкта-
дып, тырмактарыла јерди шылырадып, такаалар-
ды күндүлеерге калактап кычырып турган пөтүк-
ке Буратино араайын јууктап алды.

— Ко-ко-ко! — деп, пөтүк такаалардын ал-
дына какылдап турган.

Буратино миндальный пирожоктордын оодык-

тарын алаканына салып — күндүлензеер, синьор главнокомандующий — деди.

Пөтүк агаш уулчакты кату көрүп ийеле, токтодынып болбой, онын алаканын — ко-ко-ко — деп чокуп турды.

— Синьор, главнокомандующий, ажанатан жерге менин киретен керегим бар эди, жаңыс ла киргенимди ээзи көрбөзүн. Мен слердин сүрекей жараш, башка-башка өңдү куйругардын алдына жажынып алайын, слер мени онойдо печкеге жетире апарып салыгар. Жөп пө?

— Ко-ко-ко! — деп, бажын там ла оморкодып пөтүк айтты.

Буратино онын канадынын алдына кирип алала, куйругыла жабынып алды.

Ол бир де неме ондобогон, је бойынын неме ондобогонын билдиртпеске, бажын кедейтип алып ажанар јердин ачык эжиги јаар басты. Буратино онын канадынын алдына кирип алала, куйругыла бойын јаба тартынып алып, печкенин јанына једип барарда, ондо ажанатан јердин ээзи эттү тиштерди ле сковорадаларды айландырып турды.

— Кедери бар, мүн эдетен карыган эт! — деп, ээзи пөтүкке кыйгырып, оны теберде пөтүк — кудах-тах-тах! — деп, коркушту калактап, тышкаары коркуп калган такааларга чыга конды.

Ээзине билдиртпей, Буратино онын буттарынын јанынча өдө конуп, јаан балкаш көөштинг кийинине отурып алды.

Бу өйдө тышкаары Карабас Барабас ла Дуремардын үндери угулды.

Ажанатан јердин ээзи олорго төмөн бөккөйип, мүргүн удура чыкты.

Буратино балкаш көөштинг ичине киреле, ондо тым отурып алды.

Алтын јүлкүүрдин јажыттузын Буратино билип јат

Карабас Барабас ла Дуремар каарып койгон чочконын балазынын эдиле ажанып алдылар. Ээзи дезе стакандарга база катап аракы уруп турды.

Чочконын балазынын будынын эдин соруп

јип турала, Карабас Барабас — сенинг бу ара-
кынг коомой эмитир, ол турган балкаш кӱштӱг ур!
— деп, колындагы тудунган сӱгиле Буратино-
нын кирип калган кӱш јаар уулап айтты.

— Синьор, ол кӱш куру.

— Тӱгӱндебе, кӱргӱс!

Оног ээзи кӱшти колына алала, кӱнкӱрӱ ту-
дуп ийди.

Буратино кӱштинг ичинен тӱжӱп келбеске ча-
канактарыла канча ла кире кӱчиле кӱштинг кы-
рына тӱртӱрип алды.

— Ондо неме карарып туру — деп, Карабас
Барабас кӱркӱреп айтты.

— Ээ, ондо неме агарып туру — деп, Дуре-
мар јӱпсинди.

— Синьорлор, тилимнен катангы чыксын, бе-
лимнен ок ӱтсин — кӱш куру!

— Ондый болзо оны столго тургус, бис ого
сӱӱктӱр салатаныс.

Буратинонын кирип алган кӱжин наадай-
лардын театрынын директоры ла эмденетен шӱ-
лӱк курттардын сӱдучызынын ортозына
тургузып салды. Буратинонын бажына чел-
деп койгон сӱӱктӱр лӱ калаштын кадарлары ке-
лип тӱшкиледи.

Кӱп аракыдан ичип алала, Карабас Барабас
узун сагалын оттын јаны јаар чаганазы кайыл-
зын деп јууктатты.

— Буратиноны алаканыма салып алала, бир
алаканымла чабып ийзем, оног јаныс ла ӱлӱш

јер артып калар — деп, мактанып куучындап отурды.

— Шилемир, оны онойдорго јараар, баштап оның канын үзе соруп салзын деп шүлүк курттар божоткон кижии — деп, Дуремар јөпсинип айтты...

— Јок! Элден озо мен оног алтын јүлкүүрди блаап алатам — деп, Карабас Барабас столды јудуруктап турды.

Куучынга ажанатан јердинг ээзи киришти — агаш кижилердинг качканы керегинде ол уккан.

— Синьор, оморды бедиреп слер тегин јерге не арыйтанаар. Мен эмди ле бир эки кире капшуун уулдар экелейин, — мында слер аракыдап ла отурганча омор бастыра агашты бир эдип, тургуза ла Буратиноны бого экелер.

— Је, јакшы. Уулдарды ий — деп, Карабас Барабас айдала, јаан тамандарын отко јууктадып ийди. Је ол тынг эзирик болгон, оның учун бастыра бар үниле кожондой берди:

Мениг албатым сан башка,
Тенек агаш албаты.
Наадайлардын бийи,
Ондый мен — бери базып көрзөг...
Қату Қарабас,
Мактулу Барабас...
Наадайлар мениг алдыма,
Өлөг чилеп јайылат.
Сен кандый да јараш болзог, —
Менде камчы бар эмей.
Јети айры камчы,

Јети айры камчы.
Камчыла коркудып ла ийзем —
Мениг албатым уккур
Кожондорды кожондойт,
Акчаларды јууп турат...
Мениг јаан карманыма,
Мениг јаан карманыма...

Бу өйдө көөштин түбинен кынзыган үниле: —
— Алтын јүлкүүрдин јажытузын айт, айт, ба-
раксан! — деп, Буратино айтты.

Карабас Барабас коркуганына јаактарыла тарсылдадып ийеле, Дуремар јаар эки көстөп ийди.

— Бу сен бе?

— Јок, мен эмес...

— Алтын јүлкүүрдин јажыттузын айдып бер-
зин деп кем айтты?

Дуремар кудайзак кижн болгон, ого үзеери ол көп аракы ичип ийген. Онын бүдүжи көгөрө-
лө, коркуганына јылјыркай мешке чилеп чырчы-
йыжа берди.

Оны көргөн бойынча Карабас Барабастын да тиштери тарсылдажа берди.

— Јажитты айт, онон өскө отурган отургу-
жыннан туруп болбозын бараксан! — деп, көөш-
тин түбинен ойто ло сан башка үн угулды.

Карабас Барабас коркугаң бойынча тура жү-
гүрерге сананган, је, керек дезе отурган јеринен
де туруп болбоды.

— К-к-к-андый ја-ја-житты? — деп, тили
туктурулып сурады.

Кемнинг де ўни угулды:

— Тортила деген черепаханын жажыдын.

Қоркуган бойынча Дуремар столдын алды жаар араай кирди. Карабас Барабастын ээги айрыла берди.

— Жажытту эжик кайда? Жажытту эжик кайда? деп, күски түндеги салкынга түнгей болуп, кемнинг де ўни угулып турды.

— Айдып берерим! Айдып берерим, унчукпа, унчукпа! — деп, Карабас Барабас шымыранып айтты. — Эжик — карыган Карлонын жаткан кыбында, печке ле котелок журап салган эски кеденнинг ары жанында...

Бу сөстөрдү айдып ла божоордо, тышкаартынан ажанатан жердин ээзи кирип келди.

— Бу бүдүмчилү уулдар, акча учун олар көрмөстинг бойын да слерге экелер, синьор...

Онойып айдала, ол эжикте турган түлкү Алиса ла киске Базилио жаар көргүсти. Түлкү уткуп, эски шляпазын чупчуп ийди.

— Синьор Карабас Барабас жокту бистерге он алтын акча береер, бис бу ла жерден туура баспай шилеемир Буратиноны слерге колоорго тутурып берерибис.

Карабас Барабас сагалынын алдында жилеттинг карманынан он алтын акча чыгарып келеле, айтты:

— Акча бу, Буратино кайда?

Түлкү канча катап акчаны тоолоп, жаан тынып ийеле, талортозын кискеге берди:

—Синьор, ол бу көөштин ичинде, тумчугардын алдында отуры...

Карабас Барабас көөшти столдын үстүнөн алган бойынча таш пол жаар мергедеп ийди. Көөштин оодыктарынан ла челдеп койгон сөөктөрдүн ортозынан Буратино чыга конуп келди. Қайкап, ончозы оосторын ачып турганча Буратино, ок чылап ажанатан жерден тышкаары чыгып, бир көзиле лаптап, онын кийининде ойто бир көзиле, өлүп калган куртты ајыктап турган пөтүк жаар ууланды.

— Менин ондо отурганымды сен айдып берген, котлет эдетен карыган эт!— деп, ачынганына тумчугын чөйип алып Буратино айтты. — Же эмди бастыра бар күчингле жүгүр...

Онойдо айдала, ол пөтүктин генеральский куйругынан тудунып алды. Пөтүк дезе, нени де аайлабай, канаттарын јайып, узун буттарыла мантады. Буратино онын кийининен ары, куйун чылап, төңди төмөн, јолды кечире, јалаңла, агаш жаар баратты.

Карабас Барабас, Дуремар ла ажанатан јердин ээзи кайкаганынан јангы ла билингилеп келеле, Буратинонын кийининен чыга жүгүрдилер. Же озор канча ла кире ајыктаарда, оны кайдан да көрүп болбоды. Јангыс ла ыраакта јалаңла барјок күчиле пөтүк жүгүрип отурды. Же ол пөтүктин тeneгин бастыра улус билетен учун, оны озор керексибеди.

**Буратино жүрүмүндө баштапкы ла катап
ал-сагышка түшти. Же керектин аайы
кем жок өтти**

Тенек пөтүк чек арыйла, оозун ачып алган жүк арайдан ла жүгүрүп баратты. Буратино онын уужалып калган куйругун калганчы учында божодо салып ийди.

— Же генерал, бойуннын такааларыга бар...

Онон ары агаштын жалбырактары өткүрө көрүнип турган көл жаар жаңгыскан барды.

Ташту межеликтин үстүндеги карагай бу, куй таш база бу. Айландыра будактардын сыныгы чачылып калган. Абранын изи өлөңди тепсеп салган.

Буратинонын жүреги коркушту түпүлдей берди. Ол төгнөн түже калып, шайрак тазылдардын алдын аяктап көрди...

Куй таш куру болды!!!

Мальвина да жок, Пьеро до жок, Артемон до жок.

Жаңыс ла эки бөстин өөни жадыры. Оны көдүрүп ийеле, көрзө — Пьердин чамчазынын жени болтыр.

Нөкөрлөрүмди кем де уурдаган эмитир. Олордун өлгөни ол туру! Буратино көңкөрө келип түжерде, онын тумчугу жерге терен кире берди.

Нөкөрлөрүнүн ого кару болгонын ол жаңы ла билди. Мальвина мени үретсе торт, Пьеро мунда катап чаптык стихтерин кычырзын. — Нөкөрлөрүн эмди ойто көрөргө Буратино алтын жүлкүүрүн де берерге белен болды.

Онын бажынын јанында болчок тобрак көдүрилип, онон кара килин ошкош, кызыл таманду момон чыгып келеле, үч катап чыйкылдап ийеле айтты:

— Мен көс јок, је мен сүреен јакшы угуп јадым. Бого койлор јегип койгон абра келген. Ондо Тенектердин Городынын губернаторы Лис ле сыщиктер отурган.

«Кулугурларды тудугар, бу немелер менин эн артык полицейлеримди, олор јоннын керектерин бүдүрип келерде, токтоп салгандар! Олорды таныгар! — деп, Губернатор јакару берген.

«— Тяф! — деп, каруузын береле, сыщиктер куй таш јаар кире конордо, онын ичинде коркушту согуш боло берген. Сенин нөкөрлөринди күлүйле баштыктарла кожо, абрага салала, апаргандар».

Тумчугын јерге түртүп алып јатканынан не туза болор! Буратино тура жүгүреле, колесонын изин истеп жүгүрди. Көлдү айландыра барала, узун өлөңдү јаланга чыгып келди.

Басты, басты... Онын бажында кандый да план јок болгон. Нөкөрлөрин айрып алар керек— божогоны ла ол.

Башкүнги күнде јыгылган јарадына једип келди. Тортила деп черепаханын јаткан көөлмөк суузы төмөн јатканын көрүп ийди. Абра јолло көөлмөк суу јаар баратты, скелет ошкош арык, кабыргаларында түк јок, эки кой оны сүүртеп баратты.

Абыра жолла көблмөк суу жаар түйсүн баратты.

Абрада, алдында отуратан жерде семис, эки жаактары бултайып калган, алтын очкалу киске отурган, — ол көп жетиреечи болуп губернатордо иштеген. Онын кийини жанында губернатор Лис бойы отурды... Таарлардын үстүндө Мальвина, Пьеро ло бастыра бойы тагышканду Артемон жаттылар. Артемоннын жаантайын тарап салатан куйругу чачак чылап тобракла жайылып баратты.

Абранын кийининен эки сыщик — Доберман-пинчер¹ базып отурды.

Кенетийин ийттер тумчуктарын өрө көдүрип

---

¹ Доберман-пинчер — Башка укту, неме бедирейтен (ищейка) ийттер.

ийеле, жараттын үстүндеги Буратинонын ак бөрүгүн көрүп ийдилер.

Jaан-jaан калып, пинчерлер каскак жаратты өрө чыктылар. Je олор Буратиного жууктап, жараттын кырына жетире мантагалакта, ол эки колын бажы jaар эделе, карлагаш чылап, эн бийик жерден төмөн секирип ийди. Көк өзүмдерле үсти туй тартылып калган буунты суу jaар учты. Онын онон өскө качып барар жери жок болгон.

Ол кейде чала кыйазынан учуп барды, je тыг салкын сокпогон болзо, барып сууга түжеле, Тортила оны көрүп алар эди.

Jeңилчек агаш Буратиноны салкын айландырып, туура учурада, ол жыгылып отурала, чикеле абранын үстүнде отурган губернатор Листын бажына келип түшти.

Алтын очкалу семис киске оны билбегенине чочуп, абрадан антарыла берди. Ол коркунчак, үстүне jaман сагышту тагма, онын учун тала берген кижиге болуп jaда берди.

Губернатор Лис база коркушту коркунчак. Чыгырып ийеле, кажуны төмөн качып, жүгүрип отурала, ондо ло борсуктын ичегенине кирди. Ондо ого база да jaкшы неме болбоды: борсуктар ондый айылчыларды макалу кату тудатан!

Койлор туура секирерде, абра антарыла берди. Мальвина, Пьеро ло Артемон таарларыла кожо сууда өзүп турган jaан жалбыракту өзүмдердин ортозына келип түштилер.

Доберман-пинчерлер jaан калып, жаратты тө-

мөн манташтылар. Антарылып калган абрага учуп келгилейле, көрзө: семис киске талып калган јатты. Јаан јалбыракту өлөңдөрдүн ортозында агаш кижилердин ле тангышкылу ийтти көрдилер. Је губернатор Лис кайда да көрүнбей турды.

Ол јерге кирген чилеп табылбай калды. Сыщиктер дезе оны бойынын көзиндий корулаар болгон учурлу.

Баштапкы ийт бажын көдүрүп алып, кангылай берди.

Экинчи ийт база онойдо ок кангылады:

— Ай-ай-ай-ай — у-у-у-у!..

Олор мантап, меести ончозын көрди. Катап ла чөйө улугылап турды, ненин учун дезе, олардын көзине эртеден ле камчы ла түрменин темир решеткалары көрүнип тургандый болды.

Бойын базынчыкту эдип, кийини јандарын мылјындаткылап, Тенектердин Городы јаар ууландылар. Јолой барадала, олор губернаторды кудай тенери јаар апарган деп айдарга сананып алдылар. Онойдо олор бойын акту эдерге сананды.

Буратино бойын арайынан сыймап көрөрдө, буды-колы бүдүн болды. Ол сууга араай јылып барала, Мальвина ла Пьерди күлүген бууны чечип ийди. Мальвина нени де айтпай Буратиноны мойынынанг кучактай тудуп окшоорго сананды, је окшоп болбоды — онын узун тумчугы чаптык болгон.

Пьеронын жени чаканагына јетире үзүлип калган, ак пудра онын јаактарынан чачыларда, ол стихтерди сүүп те турган болзо, онын жаактары ол ло бойы кып-кызыл болгон.

— Мен сүреен тыг согушкам. Мени тегелеп јыкылабаган болзо, озор мени канайып та алып болбос эди — деп, ол кату үниле айтты.

— Ол карагула чылап согушкан — деп, Мальвина јөпсинди.

Мальвина Пьероны мойынынан кучактай туткан ла бойынча эки јаагына окшоп ийди.

— Јаланыш болор, болор, качактар. Артемонды куйругынан сүүртеектер — деп, Буратино ки-миректенди.

Озор үчүлезе ийттин, бараксаннын куйругынан тудунып алала, меести өрө сүүртеј бердилер.

— Мени божодыгар, бойым барарым, меге онойдо уятту — деп, бастыра бойын тангып койгон пудель онтоп айтты.

— Јок, јок, сенин күчинг ас.

Је озор јүк ле арајдан кырланннын талортозына јетире чыгып барарда, ондо Карабас Барабас ла Дуремар көрүнди. Түлкү Алиса эки колыла качкындар јаар көргүсти, киске Базилио сагалдарын атрайтып, јескинчилү киркиреди.

— Ха-ха-ха, кандый эптү — алтын јүлкүүр бойы менин колыма кирерге келип јат! — Карабас Барабас каткырып ийди.

Бу түбектең база канайып айрылайын деп, Буратино капшайлап сананып турды. Бойынын

јүрүми учун туружарга бек сананып алала, Пьеро Мальвинаны тыг кучактай тудуп алды. Эмди айрылар кандый да арга жок ошкош.

— Оору ийтти—пудельди слер меге беригер, Карабас Барабас, мен оны көөлмөктин ичине чачып ийерим, менин шүлүк курттарым оны жип семирзин! — деп, Дуремар төгнинг үстүнде каткырып турды.

Joон Карабас Барабаска төмөн түжерге жалкуулу болгон, онын учун ол бойынын сардельке деп калбасага түнгей кыска жоон сабарыла качкындарды бойы жаар имдеп турды.

— Бери меге келигер, келигер балдар...

— Кем де туура баспазын! Өлөр болзо — сүүнчилү өлөр! Пьеро, бойынын энг ле јаман стигинди кычыр. Мальвина сен бар күчингле каткыр! — деп, Буратино јакару берди.

Мальвинада эмеш једикпестер бар да болзо, ол јакшы нөкөр болгон. Ол көзинин јажын арчыйла, кајунын үстүнде турган улустарла андыжып, тыг каткырып ийди.

Пьеро тургуза ла стихотворение сананып алала, угарга јаман үниле кычыра берди:

Түлкү Алисаны карамдап турым —
Ого тийерге агаш суранып ыйлайт.
Киске Базилио јокту —
Уурчы, јескинчилү кискечек.
Дуремар бистинг тенек,
Јескинчилү мешкечек!
Қарабас сен Барабас
Қоркубайдыс бис слерден...

Бу ла өйдө Буратино тыйрындап, өткөнижип турды:

— Эй, сен наадайлардын театрынын директоры, сыра уратан эски бочонко, тенекле толтура тыктап салган семис таар, бери түш, түш биске — мен сенин јулдырган сагалыга түкүрип берейин.

Карабас Барабас удур коркушту ыркыранып ийди. Дуремар арык колдорын тегери јаар көдүрди.

— Бу уйалбас тагмалардын мойынын кайра тударга јөп берзегер? — деп, түлкү Алиса тыйрындап, каткырып турды.

База ла бир минут болзо, ончо керек божой берер эди... Кенетийин шуулада карлагаштар өдө конуп:

— Мында, мында, мында! — дешти.

Карабас Барабастын бажыла сангыскаң учуп:

— Капшай, капшай, капшай! — деп, тыгыда калактады.

Төгнниг үстүнде Буратинонын карыган адазы Карло көрүнип келди. Ол јендерин түрүп алган, колында будакту агаш тудунуп алтыр. Кабактарын јемире көрүп алган...

Ийиндериле Карабас Барабасты, чаканактарыла Дуремарды туура ийдип, агашла Алисанын сыртына соголо, киске Базилионы сопогыла туура тепти...

Онын кийининде бөкөйип алала, төмөн агаш кижилер јаар көрүп, сүүнчилү айтты:

— Менин уулым, Буратино, кулугур, сен эзен-амыр турун ине — меге капшай кел!

***Буратино учы-учында Карло адазыла,
Мальвинала, Пьероло, Артемонло кожо
айылына жангылап жат***

Карлонын кенетийин келгени, онын шыйдамы ла жемире көрүп алган кабагы, ол немелерди тын коркутты.

Түлкү Алиса койу өлөннинг ортозына жетире жылып барала, онон ары качып мантады, ол кезикте ле агаш тийген сыртын сыймап аларга эмеш токтоп турган.

Киске Базилио, бир он алтам туура чачыла-ла, ачынганына өткүрө кадап салган велосипедтин колесозынды шаркырап турды.

Дуремар көк пальтозынын эдегин өрө тартып алала:

— Мен мында нени де билбезим, мен мында нени де билбезим! — деп, катап-катап айдып турды.

Же бийик жердег тайкылала, тоголонып барала, көөлмөк сууга жаан табышту келип түжерде, суу чачыла берди.

Карабас Барабас турган ла жеринде артып калды. Ол жангыс ла бажын жардына жетире энчейтип алды. Онын сагалы күделидий салбандажып калды.

Буратино, Пьеро ло Мальвина тӱгнӱнг ӱстӱ-не чыгып бардылар. Карло адазы дезе, оларды бирден колына алып, сабарларыла:

— Слерди баштактарды мен...! — деп, адылып койынына сугуп турды. Онон ол тӱгнӱнг бир канча алтам тӱмӱн тӱжеле, оору ийттинг јанына тизеленип отура берерде, чындык Артемон тумчугын кӱдӱрип, Карлонын јӱзин јалап ийди. Буратино ол ортозына койынынан бажын чыгарып келеле айтты:

— Карло адам, бис ийт јокко айылга барбазыбыс.

— Э-хе-хе, — уур болор. Је канайдар, канайып-канайып слердинг ийдерди апарайын — деп, Карло каруузын берди.

Карло город јаар јолло басты.

Ол Артемонды ийинине салып алала, уурына солустап, өрө чыкты, ондо Карабас Барабас оло турган јерине бажын ийини јаар кийдире тартынып, көстөрин тазырайтып алып турган.

— Наадайлар менин... — деп, ол кимирендди.

Карло ада ого кату айтты:

— Эх, сен! Карыган јажында кемдерле коштоныжып алган, — бастыра јердин үстүнде ончо улус билер куурмакчыларла, Дуремарла, кискеле, түлкүле. Кичинек балдарды кыйнап туругар! Уйатту, доктор!

Карло город јаар јолло басты.

Бажын ийиндерине јетире тартынып алып, онын кийининен ары Карабас Барабас базып келетти.

— Наадайлар менин, бер!..

— Нени де берейин дезе бербе! — деп, Бурадино койынынан бажын чыгарып айтты.

Онойдо бир канча бардылар. Эжигинде ологорго бажырып, эки колдорыла шаркырада каарылып турган сковродалар јаар көргүзип турган, тас башту ээзи турган «Үч пескарьдын» ажана-тан јердин јанынча өдө бердилер. Эжиктин јаныла, куйругын јулуп салган пөтүк ары-бери базып, ачынып, Бурадинонын јаман кылыгы керегинде куучындап турды. Такаалар дезе јөптөнижип:

— Ах-ах, кандый коркушту! Ух-ух, бистин пөтүк!..

Карло төнгө чыгып аларда, оноң талай көрү-

нип турды. Талайдын жаказында кумак өңдү эски город ло ондо турган кеден жабынтылу наадайлардын театры көрүнип турды.

Қарабас Барабас Қарлонын бир үч алтам кийининде туруп айтты:

— Наадайлар учун мен сеге жүс алтын акча берейин, сат.

Буратино, Мальвина ла Пьеро тынбай да, Қарлонын нени айдарын сақыгылап турды.

Ол айтты:

— Жок! Сен театрдын жақшы директоры болгон болзон, мен сеге бу кичинек улустарды тегин берер эдим. Сен дезе — кандый да крокодилден де ары. Бербезим де, сатпазым да, мынанг ары жүр!

Қарло төгнөнг түжүп келеле, база Қарабас Барабаска аяру этпей, городко кирип барды.

Ондо куру площадьта кыймыктанбай полицей турды. Изүге ле эдер немези жогынан онын азу сагалдары салбандажып, кирбиктери жапшыныжып, үч толукту бөрүгинин үстүле чымылдар айланыжат.

Кенетийин Қарабас Барабас сагалын карманга сугуп ийеле, Қарло аданы чамчазынан тудуп:

— Уурчыны тудугар, ол менин наадайларымды уурдап алган!.. деп, бастыра оромго угулгандый багырды.

Изүге ле эриккенине терлеп калган полицей кыймыктанбады. Қарабас Барабас ого секирип келеле, Қарлоны арестовать этсин деп некеп турды.

— А сен кем мындый? — деп, полицей араай, жалкуулу сурады.

— Мен наадайлардын наукаларынын докторы, бийик орденнинг кавалери, Тарабарский корольдын эн жуук нокори, синьор Карабас Барабас...

— А сен меге кыйгырба — деп, полицей каруузын берди.

Карабас Барабас полицейле чуркуражып турганча, Карло ада тайагыла мендеде такылдадып, бойынын жаткан туразына базып барды. Тепкиштин алдындагы карануй кыптын эжигин ачып, Артемонды ийининен тужуреде, орунга салып, койнынан Буратино, Мальвина ла Пьероны алып, олорды столго жергеледе отургузып салды. Мальвина тургуза ла айтты:

— Карло ада, озо баштап слер оору ийтле урушсагар. А слер, уулчактар, тургуза ла јунунгылагар...

Кенетийин ол колдорула чабынып:

— Менин платьелерим! Менин јангы туфлям, менин јакшынак ленталарым ойдыктын ичинде јаан жалбырактардын ортозында артып калган!..

— Је кем јок, санааркаба, энирде мен барала, сенин немелеринди экелерим — деп, Карло айтты.

Ол Артемоннын тамандарынын тагынтызын јазап чечип аларда, ийттин шыркалары үзе жазылып бараткан, онын кыймыктанып албай турган немези десе — курсак јибеген керегинде болтыр.

— Меге јиликтү сөөк лө суланын кулурынан кожуп эткен мүн берзе, мен бу городтын бастыра ийттериле де согузар эдим — деп, Артемон онтоп айтты.

— Ай-ай-ай! Менин айылымда бир де болчок курсак јок, карманымда бир акча да јок.

Мальвина комудалду өксөп ийди. Пьеро јудуругыла магдайын јыжып, кандый да эп сананып турды.

— Мен оромго барып стихтер кычыратам. Өткөн улус меге ума јок көп акча берер.

Карло бажын јайкап айтты:

— Онон сени тенип јүрген деп, полицейлердин бөлүгине кондырар.

Ончолоры санааркай бердилер. Јаңыс Бурадино сүмелү каткырынып, кадунын үстүне отурып алган неме чилеп, столдо айланыжып турды.

— Балдар, санааркарын токтодоор! — Ол полго секире калып, карманынан нени де чыгара тартып келди. — Карло ада, масканы алып, бу стенедеги јыртык кеденди кодор.

Онон ол сүүрейип калган тумчугыла кеденде журап салган от, котелок ла ыш јаар көргүсти.

Карло кайкады:

— Мындый јакшынак јурукты сен стенеден не кодорорго турун, уулым? Қыштын өйи тужунда мен бу јурукка көрөлө, ондо чып-чын ла от, котелокто чын ла чеснок салып быжырган койдын эдинин мўни кайнап турган деп сананарымда, меге эмеш јылу боло беретен.

— Карло ада, наадайдын кату сөзин берип турум, — сенде чын от болор, чын чой көөш лө изү мүн болор. Кеденди кодор, кодор!

Буратино оны сүреен тоомжылу айдарда, Карло адазы јиткезин тырмап, бажын јайкап, онтоп алала, кыскаш ла масканы алып стенедег кеденди кодоро берди. Онын ары јанында бастыразы јөргөмөштинг уйазы, ондо өлүп калган чымылдар илинип калган.

Карло јөргөмөштинг уйазын јазап јалмап ийерде, ондо карара берген дубтанг эткен кичинек эжик көрүне берди. Онын төрт толугында каткырып турган кижининг јүзин кезип салган, талортозында дезе — узун тумчукту бийелеп турган кижиде.

Ол кижиден тозынды арчып ийерде, Мальвина, Пьеро, Карло ада, оног болгой курсак јибеген Артемон — ончозы јангыс үнле кышкырып ийди:

— Бу Буратинонын бойынын портреди туру не!

— Мен онойдо ок сананган эдим ле — деп, Буратино бойы нени де сананбаган да болзо, айдып, бойы қайкады. — Ол эжикти ачатан јүлкүүр бу. Карло ада, ачсан...

— Бу эжикти ле алтын јүлкүүрди туку озо кандый да сүрекей јаан ус эткен. Ондо нени јажырып салган, көрөктөр.

Ол јүлкүүрди замоктын јыртыгына сугала, айландырып ийди... Тын эмес, је сүрекей јараш,

музыкальный кайырчакта органчик ойногон чылап, музыка угулды.

Карло ада эжикти ары ийдип ийерде, ол чыкыражып ачыла берди.

Бу ла өйдө көзнөктинг ары јанында улустын капшайлаган базыды угулала, Карабас Барабас кышкырып ийди:

— Тарабарский корольдын адынанг — карыган, төгүнчи Карлоны арестовать эдигер!

Карабас Барабас тепкиштин алдында кыпка албаданып кирип јат

Карабас Барабас уйкузырап калган полицейди Карлоны арестовать этсин деп сүмелегенин бис билерибис. Је оног неме болбосто Карабас Барабас оромло жүгүрген.

Онын сагалы јайылып, өдүп јаткан улустын топчыларына ла зондторына илинип турды. Ол улуска јаба табарып, тиштериле карсылдадып турды. Онын кийининен ары уулчактар сыгырыжып, јыдып калган яблоколорло бели орто согуп турдылар.

Карабас Барабас городтын начальнигине кире жүгүрди. Бу изү өйдө, начальник јангыс ла трусик кийип алган, садта, фонтаннын јанына отурып алала, лимонад ичип отурды.

Начальник ээгининг алдында эди семизине алты кат болуп кыпталып, тумчугы кызыл јаактарына көмүлип калган. Онын кийининде липа

агаштын төзинде туруп алып, чырайы карануй төрт полицейлер лимонадту шилдерди ээчий-деечий ачып турдылар.

Карабас Барабас начальниктин тизезине жыгылып, көстөринин жажын сагалыла жүзине жыжып, коомой үниле айтты:

— Мен ырызы жок, өскүс, мени жамандагылап, немелеримди алгылайла сөккөндөр...

— Өскүсти сени кем көрбөй онойтты? — деп, начальник жаан тынып сурады.

— Эң казыр өштү, карыган шарманщик Карло. Ол менин эң жакшы үч наадайымды уурдаган, ол менин атту-чуулу театрымды өртөйтөм деп айткан. Оны эмди ле арестовать этпезе, ол бастыра городты күүдүрер, албатыны тоноор.

Бойынын айткан сөстөрүн бүдүмчилеерге, Карабас Барабас бир ууш алтын ачкалар чыгарып келеле, начальниктин өдүгинин ичине салып ийди.

Кыскарта айтса, ол жүзүн ле жүүр төгүнди айдарда, начальник коркуган бойынча, липа агаштын алдында турган төрт полицейлерге:

— Бу күндүлү өскүсле кожо барып, закон аайынча керектү немени ончозын эдип беригер — деп айтты.

Төрт полицейлерди ээчидип Карабас Барабас Карлонын жаткан туразына келеле, кыйгырды:

— Тарабарский корольдын адынанг — уурчыла куурмакчыны арестовать эдигер.

Je эжик жабылу болды. Комнатада кем де табыштанбаста, Карабас Барабас жакару берди:

*Карабас Барабас начальниктин алдына эки тизезине
отура тўшти.*

— Тарабарский корольдын адынан — эжик-
ти оодыгар!

Полицейлер эжикти ийдерде, чирик келтейлери
илмегинен кодорыла берерде, төрт күчтү поли-
цейлер, үлдүлериле шынгырадып, тепкиштин ал-
дындагы кыпка калырада тўже бердилер.

Бу керектер, качан Карло стенедеги јажытту эжикке бөкөйип алып, кирип турган өйдө болгон.

Ол эн учында кирген. Эжик — Дзинь... бойы жабыла берген. Музыканын табыжы токтой берди. Кыпта жагыс ла кирлү тагышкандар от журап койгон јыртык кеден чачылып калган јатты...

Карабас Барабас эжикке секирип келеле, оны јудуругыла согуп, будыла тееп турды:

— Тра-та-та-та!

Је эжик сүреен бек болгон.

Карабас Барабас тескеерлеп, јүгүрип, эжикти кийин јаныла тыгыда ийдип турды.

Эжик кыймыктабады.

Ол полды тееп, полицейлерге кыгырды:

— Тарабарский корольдын адыла бу көрмөстин эжигин оодыгар!

Је олордын бирүзи тегин де тумчугын оодып алган, экинчизинин бажында болчок болуп калган.

— Јок, уулдар, бу иш сүреен күч — деп, айдала, олор ойто городтын начальнигине барала, ончозын закон аайынча бүдүрип салдыбыс, је жагыс карыган шарманщик Карлого көрмөс бойы болужып турган ошкош — ол биске көрүнбей, стене өткүре јүре бергендий.

Карабас Барабас бойынын сагалынан тын жула тартып, полло тоголонып, кыйгырып, кышкырып, аайы-бажы јок кородоп турды.

Лажытту эжиктин ары жанынан оло рени тапкан

Карабас Барабас жүүлип калгандый тоголо-
нып, бойынын сагалын јулуп турарда, Буратино
озо, онын кийининен Мальвина, Пьеро ло Арте-
мон, энг кийининен Карло ада јердин алды јаар
таш тепкишле түжүп бараттылар.

Карло свечининг күйдүрип салган төдөгөзин
тудунып алган. Онын ары-бери калбандап тур-
ган оды Артемоннын самтар бажынан ла Пьеро-
нын суй тудуп алган колынан јаан көлөткөлөр
болуп, је карангуйды јарыдып болбой турды.

Мальвина коркуп турганына кышкырып ий-
беске, бойын кулагынан чымчып баратты.

Пьеро јаантайын чылап, неге де јарабас стих-
терин кычырып, калырап турды:

Стенеде көлөткөлөр бийелейт,
Мен недег де коркубайдым.
Тепкиш бийик те болзо, кайдалык,
Карангуй коркушту да болзо, кайдалык—
Јер алдындагы јол
Кайдаар да болзо экелер...

Буратино нөкөрлөрүн озолой берди. Онын ак
бөрүги төмөн карангуйда јүк ле арайдан көрүнип
турды.

Кенетийин ондо не де шыркырап, антарылып
тоголоно берерде, Буратинонын үни угулды:

— Меге келип болужыгар!

Артемон шырказын да, курсак јибегенин де

ундуп салып, Мальвина ла Пьероны жыга табарганча, тепкишти төмөн куйун чылап сунуп түшти.

Онын тиштери карс эдерде, кандый да жескинчилү тынду неме чыгырып ийди.

Айландыра тым боло берди. Жангыс ла Мальвинанын жүреги будильник час чылап тыңыда согулып турды.

Алдынан өрө тепкишти жалбак ак жаркын жарыдып ийди. Карлонын тудунып алган свечказынын оды кандый да сары боло берди.

— Капшай көрүгөр, көрүгөр! — деп, Буратино тын кыйгырып, ончозын кычырып турды.

Мальвина тескеерлеп, бир тепкиштен бир тепкишке мендегенче түжүп турды. Онын кийининен ары Пьеро секирип баратты. Баскан ла сайын агаш башмагын түжүрүп, бөкөйип алала, ончозынын кийининен Карло түжүп баратты.

Төмөн бийик тепкиштин учында, таш площадкада Артемон жаланып отурды. Онын жанында өлтүрө тудуп салган Шушара деп крыса жатты.

Буратино чирип калган кийисти эки колло көдүрүп алган,—оныла таш стенедө жыртыкты бөктөп илип салган. Онон көк жаркын чалып турды.

Олор жыртыкты өдүп барарда, эн ле озо потолоктон чалып турган күннин чогын көрүп ийгендер. Ол күннин чокторы өрө турган потолоктогы тегерик көзпөктөн чалып турган эмитир.

Күннин жарык чокторы, ондо ары-бейин бийелеп тургандый учуп турган тозундарыла, сарызымак мрамордон эдип койгон тегерик комната-

ны жарыдып турды. Ол комнатанын ортозында сан башка жараш наадайдын театры турды. Онын көжөгөзинде тыйрык жалкынды алтынла журап салган.

Көжөгөнүн эки келтейинде, оны кичинек кирпичтерден эдип салгандый жараштыра будуган төрт толукту эки башня турган. Көк таладан эткен бүркүүзи тыгыда жалтырап турды.

Сол жанында турган башняда күлөр стрелкалу час болгон. Ол частын цифербладында кажы ла цифранын тужунда уулчактар ла кызычактардын каткырып турган (кеберин) журап салган.

Он жанындагы башняда — жүзүн-жүүр шилдерден эдип салган тегерик көзнөк эмтир.

Ол көзнөктин үстүнде көк таладан эдип салган бүркүде Куучындап турар Сверчок отурды. Олор ончолоры кайкап, оосторын ачала турарда, сверчок араайын јарт айтты:

— Мен сени коркушту јеткерлер ле жүзүн-жүүр керектер сакып јат деп сеге айттым не, Буратино. Је карын ончозы ол кире јакшы божогоны јакшы дезен, јамаң да болорго айабас эди... Је ондый...

Сверчоктын үни карыган да, эмеш ачынчылу да болгон, ненин учун дезе, куучындап турар сверчоктын бажына бир катап Буратино маскала соккон. Је бойынын јүс јаш јажаганына ла качан да болзо јакшы сагышту да болгонына бу керекти ундубаган. Онын учун ол база неме айтпай, сагалдарын кыймыктадып ийеле, арайынан,

*Алдынан өрө тепкишти жалбак ак жаркын жарыдып ийди.
Карлонын тудунын алган свечказынын оды кандый да
сары боло дерди.*

бу шакпырттаг туура болорго, кайда да бир жыл-
тык жаар жыла берди.

Оног Карло ада айтты:

— Мен дезе, бис мынаг ума жок алтын ла мөн-
гүн таап аларыбыс деп санангам. Тапканыс де-
зе — кандый да эски ойындар.

Ол башняда эдип салган часка базып келеле,
тырмактарыла частын цифербладына токулда-
дып, частын жанында јес кадуга илип салган
јүлкүүрди алала, оны толгоп салды.

Ол час тыг согуп турды. Стрелкалары кый-
мыктанып, јаан стрелка экиге једе берерде, кичи-

неги дезе алтыга јетти. Башнянын ичинде не дешыркырап, күркүрей берди. Час алты часка јердеде сого берди.

Оног он јанындагы башнядан, жүзүн-јүүр өндү шилдерден эткен көзнөктөг јүлкүүрле толгойтон ойын чокур куш чыгып, канаттарыла талбагдадып, алты катап кожондоп ийди:

— Биске — биске, биске — биске, биске — биске...

Куш ойто кире берерде, көзнөк бөктөлө береле, шарманканын музыказы угулды. Көжөгө ачылды...

Кем де, керек дезе Карло ада да, качан да ондый јараш декорацияны көрбөгөн.

Сценада сад болгон. Алтын ла мөнгүн јалбыракту оогош агаштарда јааны тырмакча ойнойтон толгоп салган баарчыктар кожондоп турды. Бир агашта дезе јааны кырлык кире яблоколор турды. Агаштардын алдынча алтын тонус деп куштар базып, арайынан өрө туруп, яблоколорды чокуп турдылар. Кичинек јалагда, эчкинин эки уулактары сүзүжип, секирип турдылар. Кейде дезе көскө јүк арайдан көрүнип турган көбөлөктөр учкылап турды.

Онойдо бир минут кире өй өтти. Баарчыктар кожондоп токтой берди, алтын тонус куштар ла уулактар көжөгөлөрдин кийини јаар кире бердилер. Сценада турган агаштар полдын алдында ойдыктар јаар түже бердилер.

Сценанын кийини јанында јурап салган булуттар јылыжа берди. Кумакту чөлдин үстүндө

кызыл күн көрүне берди. Эки келтегейиндеги кө-
жөгөлөрдүн кийининен жыланга түнгей лиан¹ деп
агаштын будактары көрүнүп келген. Олордун
бирүзүндө чын ла удав (жылан) салбакталып кал-
ган турды. База бир будакта десе, куйруктарыла
илинип калган кижинин кийиктер салбактанып
турды.

Ол Африка болгон эмтир.

Ол ээн чөлдүн кумактарында, күннинг алдында
жүзүн-жүүр аңдар өдүп турды.

Кискеден кичинек те болгон болзо, же кижинин
коркуур жаан жалду карагула, үч катап секирип
өтти.

Эки будына туруп алып, зонтиктү кишинин айу
ары-бери жайканып, базып турды. Кижинин жес-
кинчиси тудар крокодил жылды, — онын кичи-
нек, уйан көстөри жакшы болуп көрүнөргө сурку-
рап турды. Же ого Артемон бүтпей, ыркыранып
ийди.

Жаман неме болбозун деп, курч мүүзине рези-
новый мячик кийдирип салган носорог өтти.

Бастыра күчиле мойынын чөйүп алган чокур,
мүүстү, төөгө түнгей жирафа өткүрө мантады.

Хободыла ары-бери эдип, соевый конфет ту-
дунып алган оок балдардын нөкөри, санаалу,
жалакай слон базып турды.

Эң учында бастыра бойы балкашка уймалып
калган жердин ийди, шакал, өкпөндөнүп өтти.
Артемон үргөн бойынча онын үстүнө барарда,

¹ Лиан — Африкада өзөтөн агаш.

Карло ада оны жүк арайдан куйругынан тудуп, сценадан туура сүүртеди.

Андар өтті. Күн кенетийин өчө берди. Карангуйда кандый да немелер үстүнөн төмөн түжүп, кезиктери келтегейинен туура жылыжат. Топшуурдын кылын икилиле тийдирип ийгендий табыш угулды.

Жаркыны сүрекей тын эмес ак фонарьлардын оды күйе берди. Сценада городской площадь эмитир. Туралардын эжиги ачыла берди, оноң кичинек улустар чыга жүгүреле, ойнойтон кичинек трамвай жаар киргилейт. Кондуктор күзүнгизин шаңырадып ийерде, вагоннын башчызы ручканы толгой берди. Бир уулчак тургуза ла вагонго кадалып алды, милиционер сыгырды, — трамвай тууразында ором жаар бийик-бийик туралардын ортозыла жүре берди.

Вареньениң блюдазынан жаан эмес колесолу велосипедке минип алган кижини өтті. Жанынча почтальон жүгүргенче өтті. Онын тудунып алган газеди календарьдын төрт эдип бүктөп койгон бир лист кирелү.

Мороженыйды садып турган кижини площадьты кечире мороженый салып алган кайырмактуу абразын сүүртеп барды. Туралардын балкондорына кызыкчактар чыга жүгүрүп келеле, нени де кышкырыжарда, ол:

— Ончозун жип салгандар, база бар, кийининде келигер! — деп, айдып колын жайды.

Оноң көжөгө жабыла берерде, ондо ойто ло журап салган тыйрык жалкын көрүне берди.

Карло ада, Мальвина ла Пьеро кайкаганына нени де билип болбой турдылар. Буратино колдорын кармандарына сугуп алып, тумчугын өрө көдүрип алала, мактанып айтты:

— Көрдигер бе? Айдарда мен Тортила деп черепаханын сазындагы сууга тегин өткөн эмес турбайым!.. Бу театрда бис кандый комедия тургузарыбыс — билерер бе? «Алтын жүлкүүр, эмезе Буратино ло онын нөкөрлөринин жүрүминде болгон учуралдар» деп, комедия. Мыны көргөн Барабастын, күйүнип, ичи жыртылар.

Пьеро чырчыйтып алган мандайын жүдуругыла жыжып айтты:

— Бу комедияны мен санг башка эдип стихтерле бичиirim.

— Мен мороженный ла билеттер садарым — деп, Мальвина айтты.— Же слер мени көгүстү деп турган болзогор, мен ол жакшы кызычактар болуп олордын ойынын ойноп көрөйин.

— Акыраар, балдар, үредүге качан үрентенигер? — деп, Карло сурады.

Олор ончозы айтты:

— Бис эртен тура үренерибис... Эңирде дезе, театрда ойноорыбыс...

— Ондый болзо кем жок балдарым, мен дезе, балдар, күндүлү улусты сүүндирип, шарманка ойноорым. Италияла бир городтон база бир городко јоруктаар болзобыс, мен кучер болуп жүрерим, слерге койдын эдинен чеснок кожуп мүн кайнадып турарым...

Артемон кулагын сертейтип алып, бажын жай-

кап, жалтырап турган көстөриле нөкөрлөри жаар көрүп: онын эдетен немези не деп сурап турды.

Буратино айтты:

— Артемон бутафория¹ ла театральный костюмдарды башкарар, ого бис клодовойдыг жүлкүүрлерин берерибис. Ойын болуп турар тушта көжөгөнниг ары жанына кирип алып, ол карагуланын табыжын, носорогтыг тибиртин, крокодилдин тиштеринин кыжыраганын, бойынын куйругын тыг айландырып, салкыннын шуулаганын ла оног до өскө керектү табыштарды эдер.

— Же, а сен, же а сен, Буратино, театрда нени эдерин? Не болуп ойноорун?

— Комедияда мен бойымды ла ойноорым, оног жер телекейдин үстүне адым чыгар! — деп, Буратино каруузын берди.

Наадайлардын театры баштапкы ойынды көргүзип жат

Карабас Барабас оттын жанында бүдүжи коомой болуп калган отурды. Үлүш одун жүк арайдан ла күйүп турды. Тышкаары жааш жаап турды. Наадайлардын театрынын жыртык жабынчызын өткүре тамчылап турды. Наадайлардын будыколы сууга чыктып калган, керек дезе репетиция да, жети айры камчыла да коркутса бир де кижин

---

¹ Бутафория — сценада пьесанын өдүп турган жерин кеендегенин көргүзүп турган немелер.

ойнобой турган. Наадайлар үчүнчи конокко нени-де јигилебеген учун кладовойдо илиндирген кадуларда ачынчылу шымыраныжып турдылар.

Эртен турадан бери театрға киретен бир де билет садылбаган. Је Карабас Барабастын кунукчылду пьесаларын, торолоп бараткан самтар наадайлардын ойынын кем барып көрөтөн!..

Городтын башнязында час алты час сокты. Карабас Барабас бүдүжи түнтүрүлип калган, зрительный залга барды. Зал куру турды.

— Бу күндүлү улустарды көрмөс алзын! — деп, айдала тышкаары чыкты.

Тышкаары чыгып, айландыра көрөлө, оозын јаан ачып ийерде, ого каргаа кийдире јайым уча бергедий болды.

Онын театрынын одожында јаан, јангы ак бөстөн эткен палатканын јанында талайдан келип турган үлүш соок салкынды да керексибей көп улус турдылар.

Палатканын эжигинин үстүнде узун тумчукту, ак бөрүктү кижиге туруп алала, трубаала ойноп, нени де кышкырып турды.

Улус каткырып, алакандарыла чабып, көп сабазы палатканын ичиге јаар кирип турдылар.

Карабас Барабастын јанына Дуремар базып келди, онон састын балкажы тын јытанып турды.

— Э-хе-хе, — эмденетен шүлүк курттарла керек не де эмес, туку ологго барарга јадым, от то болзо күйдүрип берерге, эмезе пол јалмап берерим деп айдып, олордон суранарга јадым — деп,

бастыра жүзин чырчыйтып алып, жаңы палатка жаар көргүзип, Дуремар айтты.

— Бу мындый каршулу кемнинг театры? Ол кайдан табылды? — деп, Карабас Барабас кимиренип айтты.

— Наадайлар бойлоры «Жалкын» деп атту жаңы театр ачкан. Олор бойлоры стихтер ле пьесалар бичип, ондо бойлоры ла ойногылап турулар.

Карабас Барабас тиштерин кыжырадып, бойын сагалынан тыгыда жула тартып, жаңы кеден палатка жаар басты. Онын эжигинин үстүндө Буратино кышкырып турды:

— Агаш кижилердин жүрүми керегинде јилбүлү, баштапкы комедияны көргүзип јадыбыс! Мында бис бойыбыстын өштүбисти ойгор сүме-санаала, јалтанбазыбысла канайда јенгип чыкканыбысты көргүзерибис...

Наадайлардын театрына киретен эжиктин шил будказында бажын, чанкыр чачына јараш бантик буулап алган Мальвина отурды. Ол театрга кирерге келген улустын көп јуулганына билет садып чыдабай турды.

Карло ада жаңы килин курткалу шарманказын толгоп, күндүлү улустарга сүүнчилү имдеп турды.

Билет јок кире берген түлкү Алисаны Артемон куйругынан чыгара сүүртейт. Киске Базилио база билет јок. Качып барала, агашка чыгып алып, ачынганына төмөн көрүп турды. Јаактарын булттайтып алып:

— Ойын башталып јат!— деп, Буратино тру-
базыла ойноп ийеле, баштапкы сценаны ойноор-
го төмөн түже јүгүрди. Ондо Карло ада учы-
учында ого ырыс экелерин билбей, агаш кижичекти јарчагадан јонып эдип јатканын көргүзип турган. Пергаментный чаазында алтын букваларла чийип койгон мактулу билет оозында тудунганча, черепаха Тортила ончозынын учында јылып келди.

Көргүзү башталды. Карабас Барабас бүдүжи сүрекей коомой болуп калган бойынын ээн театрына келди. Јети айры камчыны толгой тудуп, кладовойды ачып ийди:

— Слер кодурлу ийттерди, мен јалкугардан айрырым! Улусты менин театрыма кычырарга үредерим! — деп ан чылап, кышкырып ийди.

Камчызыла тарс эдерде, кем де каруузын бербеди. Кладовой куру болгон. Јаңыс ла какуда буулардын үзүги артып калган эмтир.

Бастыра наадайлар — Арлекин ле кара маскалу кызычактар, чолмон јурап салган содон бөрүктү тармачылар, огурец ошкош тумчукту коркоктор, арабтар ла ийттер — бастыра, бастыра наадайлар Карабас Барабастан качып јүре бергендер.

Коркушту огурган бойынча ол театрдан чыга јүгүрди. Ол бойынын артисттерин колчабыжу јаңыланып, сүрекей тын каткы болуп турган, музыка сүүнчилү ойноп турган јаңы театр јаар качып баратканын көрүп ийди.

Қарабас Барабас жаңыс ла бөстөнг эткен, көзининг ордына топчы шидеп койгон ийтти тудуп калган, је кенетийин Қарабас Барабаска кайдаг да Артемон чурап келеле, оны жыга тартала, ийтти блаап, көжөгөнинг ары јанында торолоп калган артисттерге чесноктон кожуп эткен изү койдын эдин кайнадып салган палатка јаар мантай берди.

Қарабас Барабас јаштынг ортозына балкаштуу сууга отурганча, онойдо ло отурып калды.

БАЖАЛЫКТАР

	Стр.
Киресөс	3
Столяр Джузеппенин колына кижиниле эрмек-тенетен жарчага учурады	5
Куучындап турар жарчаганы Джузеппе бойынын Карло нөкөрине сыйлап берет	8
Карло агаш наадайды эделе, оны Буратино деп адады	12
Куучындап жүрер Сверчок ¹ Буратиног ойгор сүме берди.	17
Бойынын ла тегегине Буратино арай өлбөй жат. Карло адазы ого жүзүн-жүүр өңдү чаазындардан кийим жапшырып береле, азбука садып берип жат.	20
Буратино азбуказын садала, наадайлардын театрына барарга билет алып жат.	27
Ойын болуп турарда наадайлар Буратиноны танып ийдилер.	32
Синьор Карабас Барабас Буратинсны күйдүрердин ордына ого беш алтын акча береле, айылына бождоуп жат.	38
Буратино жанып барадала жолой тенип жүрген киске Базилиого ло түлкү Алисага тушташты.	43
«Уч пескардың» ажанатан жеринде.	47
Буратиног тонокчылар табарып жат.	52
Тонкокчылар Буратиноны агашка илип бууп жат.	57
Чаңкыр чачту кызычак Буратинонын тынын коруды.	60

Чанкыр чачту кызыкчак Буратиноны үредерге сана- нып алды.	66
Буратино Тенектердин Јерине једип јат.	72
Полицейлер Буратиноны тудуп алала, онын бир де јаман керек этпегенин айдып берерге, бир де сөс айтырбай турдылар	78
Буратино көөлмөк суунунг ичинде јуртап јаткан- дарла таныжып, төрт алтын акчазынын јылыйганын билип алып, Тортила деп Чер- пахадан алтын јүлкүүрди алып јат.	82
Буратино Тенектердин Јеринег качзла, база ла бойы ошкош шыралап јүрген нөкөрине туштады.	88
Пьеро койонго минип алала, Тенектердин Јерине канайда јеткени керегинде куучындап јат.	91
Буратино ло Пьеро Мальвинага келерде, ологро тургуза ла Мальвина ла онын Артемон ийди- ле ойто качарга келишти.	101
Агаштын јаказында коркушту согуш.	106
Куйдынг ичинде.	114
Не болзо ол болзын деп сананала, Буратино Кара- бас Барабастаң алтын јүлкүүрдинг јажытту- зын билип аларга сананды.	121
Алтын јүлкүүрдинг јажыттузын Буратино билип јат.	126
Буратино јүрүминде баштапкы ла катап ал-сагышка түшти, је керектинг аайы кем јок өтти.	132
Буратино учы-учында Карло адазыла, Мальвинала, Пьероло, Артемонло кожо айылына јангылап јат.	140
Карабас Барабас тепкиштинг алдында кыпка албаданып кирип јат.	147
Јажытту эжиктинг ары јанынан ологро нени тапкан	151
Наадайлардын театры баштапкы ойынды көргүзип јат.	159

А. Толстой

„Золотой ключик“

На алтайском языке.

Редактор *Г. С. Саруев.*

Художественный редактор *В. А. Буглак.*

Технический редактор *М. И. Тихтиевков.*

Корректор *М. Аргокова.*

Сдано в набор 8/XII-56 г. Подписано в
печать 27/II-57 г. Формат 84×108 1/82.

Печ. л. 5,1. Уч.-изд. л. 5,53.

Тираж 2000 экз. Заказ №1469. Цена без
переп. 1 р. 95 к. Переплет 1 р.

Баазы кадары югынан 1 салк. 95 акча.

Кадары 1 салк.

Горно-Алтайский книжный издательство.

15 №-лу типография. г. Горно-Алтайск.

Сталинниг адыла адалган

проспект, № 17.

Баазы 2 салк. 95 акча
Цена руб. коп.

935

А. ГОЛСТОЙ
ЗОЛОТОЙ КЛЮЧИК
—
На алтайском языке